

12
19
108
20
2300
2300

SVEN HENNING

AMERIKAFARARNA

119 240 440

AKTIEBOLAGET FRAMTIDENS BOKFÖRLAG, MALMÖ

Sven Henning

Amerikafararna

Amerikafararna

R O M A N

av

Sven Henning

A.-B. Framtidens Bokförlag, Malmö

Omslagsteckning av konstnären

Folke Forsslund

Tryckeriaktiebolaget Framtiden Malmö 1926.

FÖRSTA DELEN

I.

FÖRE FÄRDEN.

När Cleveland valts till president i Amerika skrevs det i en del tidningar om att nu, när det äntligen kommit en demokrat på presidentstolen, skulle det bliva gyllene tider för arbetsfolk i de stora möjligheternas förlovade land. Skråköpingsbladen i vårt lilla land innehöllo romantiska skildringar om: »Fattigstugusönen som blev dollarmiljonär», »Guldgrävarbravader av Olle från Småland», »Glasbinderska från Älgshult — presidentsjungfru» och annat desslikes. Sådant där rev i sinnena, och i förening med de tryckta förhållandena i Sverige gav det upphov till den farliga sjukdom, som går under namnet Amerikafeber, och för vars kurerande läkarvetenskapen endast vet ett säkert medel: att emigrera till U. S. A. Alla som sjukna så svårt att de måste tillgripa detta enda säkra botemedel, göra det nog under den fasta föresatsen, att när de väl hunnit samla tillräckligt många dollars, skola de vända åter till fädernas kust.

Så tänkte åtminstone snickaregesällen Nils Botvid Karlsson och smedgesällen Axel E. Svensson, när de en vårdag anno 94 kommo att resonera om utkomst-möjligheter och annat sådant. De befunno sig vid tillfället i Klavreströms gamla mekaniska verkstad, där kugghjulen skramlade, remmarna veno, svarvstålen

fräste, vattenhjulen frustade och remskivorna smallrade efter århundradens slitning och påfrestning.

— Dä ä ett dåligt land, Sverige, började Karlsson resonemanget.

— Visst fan ä dä dåligt å futtigt på alla sätt, högg genast Svensson i. Va i attan, här går vi å arbetar å släpar i tolv—tretton timmar om dan, å ta mej kat-ten ess förtjänsten räcker till att drägligt fö käring å ungar. Ett så uselt å dåligt land har en väl allri skådat. Till arbetarna blir dä ingenting, dä ä bara storgubba-knölar som ta för sej. Di rektigt krafser till sej mä båda händerna. Dä ä guldet, dä gula guldet, som glimmar så ögona står på skaft på dom; di bara krafser å krafser mä bå näbbar och klor som rektigt glittergiriga gorillor...

— He he, du Svensson, dä ä rätt resonerat, dä ä ackurat precis som ja har tänkt dä...

— Rätt ja! Dä vore anamma så rätt åt dä här lande' att varenda arbetare toge sitt pick och pack å traskade hän, så fick storgubbarna klara sej själva å se hur dant dä dä bleve. Å ja kan förbanningen undra, om de inte sen skulle unna arbetarna att tjäna te sluring å sill åtminstone...

Så ljud signalen till middag och verket stannade. Alla arbetarna torkade sig med trassel om händerna, togo på sig sina kavajer och gingo hem för att äta middag. Så gjorde även Karlsson och Svensson... Men de voro bistra och tysta och bara funderade. Deras hustrur undrade vad som stod på, men de finga bara snäsor till svar. Barnen. — Karlsson hade två och Svensson tre — rasade och förde oljud som vanligt.

Deras humör stillades dock något efter åtskilliga öronnyp och hårdragningar... Karlarna åto så fort möjligt var och satte sedan iväg neråt verkstaden. Ute på verkstadsplanen träffades de. Svensson sade till Karlsson i viskande ton, liksom skulle han röja en stor hemlighet:

— Hör du Karlsson, borde vi inte ta å kуска iväg till Amerikat? Nu blir dä fassen så bra tider för småfolket när som demokriten Kliffland blett president. Vi låter käringar å ungar va här; ja tänker vi får hyra in dom i Klockargårdens ödestuga. Så spottar vi i händerna å gör ett frest, å nog ska dä bli nåt sparat. Då förlorar vi ju ingenting, om dä än sen blir allri så lite undanskjutet. Ty här få vi eljes sluta på fattihuset, om vi ä allri så arbetssamma å sparsamma.

— Just dä du, Svensson. Ja har tänkt däsamma. Vi kuskar iväg. Här har du tummen...

De tummade.

På kvällen hunno de knappast tvätta smeten av sig ordentligt förrän de voro på språng till Klockargården för att ackordera in hustrur och barn för en längre tid. De voro till ytterlighet hänförda av tanken på att skapa sig förmögenheter och hjälptes därför ått att skönmåla förhållandena i U. S. A. I allmänhet var det Svensson, som berättade om de ljusa utsikterna i dollarlandet och Karlsson skrattade jakande och hänförd. Innehållet i deras samtal var något i stil med den här strofen:

»Amerika är ett härligt land,
där finns gott om pengar;
där finns pengar såsom gräs,
gräs i gröna ångar...»

Bonden på Klockargården var en hygglig och hjälpsam karl, vadan han med största beredvillighet ställde ödestugan till deras förfogande. Därtill alldeles gratis och på hur lång tid som helst. De måste också inom sig själva erkänna, att det även i det här landet, bland de besuttne, fanns någon enda hygglig sate... Glada i hågen ordnade de två företagsamma gesällerna allting i största hast för att kunna fortast möjligt »krossa Atlanten»... De gingo en dag upp på kontoret för att uppsäga arbetet. Det var nu som alltid Svensson, som förde ordet, och Karlsson instämde.

— Ja skulle anhålla om avsked för både mej och Karlsson. Å ettesom vi ha bråttom, vill vi ha »kosing» å »lapparna» ögonkrök.

Förvaltaren, som var en fridens man, tittade förläget upp ifrån skrivbordet. Då han såg den tyrsäkre Svensson förstod han att det var allvar. Han kom emellertid att tänka på, att det var två skickliga arbetare, och på brukets stora beställningar, och bad därför de båda männen kasta bort sina planer på att sluta.

— Vi ska krossa Atlanten för satan, ty här kan ingen kristen va, genmälte Svensson upproriskt.

Förvaltaren började då en litania om de dåliga tiderna i Amerika och förmenade, att de hade det jämförelsevis bra där de voro. Men då blev Svensson arg och även rädd att Karlsson skulle ändra sig.

— Ja inga resonemanger nu, utan hit mä »lapparna»!

Förvaltaren blev då också arg och erinrade dem om deras familjer, som icke fingo bo kvar i brukets hus... Efter Svenssons upplysning, att de själva hade ordnat den saken, räknade förvaltaren upp deras avlöning och,

ehuru han icke var perfekt i slangspråket, förstod han dock, att Svensson med »lapparna» menade betygen, varför han skrev ut och överlämnade även dem.

Så flyttade Karlssons familj in i Klockargårdens ödestuga. Svenssons kunde icke flytta dit; fruntimren hade blivit bittra ovänner. Svensson fick resa iväg till sin svärfar i Vissefjärda och bedja om husrum för sin familj. Karlarna hade bestämt dagen då de skulle anträda färden, först till Göteborg, och sedan över Atlantens vida och stormiga vatten.

II.
EN SYN.

Sorgen och saknaden förmår mycket. Sorgen kan luttra människors sinnen och göra dem veka och goda... Den kan till och med ena ett par fientliga kvinnor — helst då de slås av samma sorg.

Nu hade de båda gesällerna givit sig iväg på långfärd. De hade på morgonen med glatt hopp, men vemodig uppsyn, styrt kosan bort till en annan världsdal.

Och hemma sutto deras hustrur i gråt och klagan. Saknadstårar strömmade ymnigt, och de målade framtiden i svart — idel svart. Kanske skulle de icke mer få se sina män? Måhända skulle de hamna i den djupa sjön? Törhända år skulle läggas till år i en ändlös rad, innan de kommo åter, så att längtan och sorgen förtärde dem hemma? — Sådana voro de frågor var och en i sin stad grubblade på.

I Klockaregårdens ödestuga satt Karlssons hustru, Adolfinas, och lipade och lipade... Det var för tröstlöst det här — var skulle det sluta? För två timmar sedan hade karlarna gett sig av. De hade viftande försvunnit bortom vägkröken — uhu — de skulle kanske aldrig mer komma igen...

— Sicket elände, sicket elände... Att di bara hade fått gi sej av... Men så kom hon att tänka på Josefina,

Svenssons hustru. Det var en medsyster i Jämmerdalen, som väl nu satt och bölade, hon ock, nere i Klavre. De hade samma sorg — och det gick nog lättare att lipa i lag, tänkte Adolfinas. Den där ovänskapen var då ingenting att fästa sig för. Den föreföll så erbarmligt liten, då man nu hade en sådan stor gemensam saknad. Och i sorgens svåra stunder är det som en balsam att ha någon att ty sig till. Det kände Adolfinas behov efter nu. Var skulle hon kunna påräkna innerligare sympati och förståelse än hos den som drabbades av samma oblida öde som hon själv? Och det skulle kännas som en lisa och tröst att med egna ögon se, att även någon annan i världen hade det lika tråkigt.

Därför torkade Adolfinas bort den värsta gråten i sitt ansikte och satte åstad ner till Klavre...

— Kan just undra hur svårt Adolfinas tar'et? Om hon känner då lika svårt som ja... snyftade Josefina för sig själv.

Om ett par dagar skulle hon och barnen följa med en skjuts till hennes hem i Vissefjärda. Hon höll därför på att ordna med bohaget, då hon kom att tänka på Adolfinas. Det var ett skrälle, Adolfinas, ett riktigt skrälle... Men hade de inte samma tråkigheter båda? Var det rätt att vara osams? Vore det inte bättre att försöka trösta varann? Kanske skulle man gemensamt kunna finna ett hopp, som var något att haka sig fast vid? Av ovänskap kom nog bara ofärd. Helt visst var det meningen att de två skulle hålla samman; vägen skulle nog liksom bli kortare då och lättare att

vandra genom år av sorg och saknad... Hon kände ett tvingande behov att tala med någon om det här eländet. Och vem kunde då vara lämpligare att tala med i det här stycket än Adolfina? De två borde väl nu kunna förstå varandra...

Hon tog barnen med sig — och så bar det iväg skogsvägen till en annan gråterska...

Men vem möter hon, där vägen gör en lov ner till Norrsjöns strand? Jo, just Adolfina, som snyftande i sitt förkläde förkunnade:

— Ja skulle ner å hälsa dej ifrå karlarna, uhu... Di vinkade när di försvann bort i vägkröken, uhu...

— Vinkade di, uhu...

Och tårarna svämmade över deras ögon — de lipade i kapp. Det var en samsjungens jeremiad om skilsmäsans bitterhet.

Nere vid stranden kluckade små lätta vågor. Och då ljuden nådde deras öron sa Josefina:

— Där ä ackurat som vi stode ve Atlanten...

— Atlanten, ja... och hon stirrade upp sig och skrek: Sir du inte skeppet... båten... där ute... sir du inte... mänska... där ä där våra karlar ä mä...

Adolfina hade fått fjärrskådarblick genom tårarna. Hon var eld och lågor och gick an värre för att få även Josefina att se skeppet där ute på sjön — skeppet, som hon själv såg så tydligt.

— Där ä di, där ä di... som reser mä den store fine båten... si si si... Människa, sir du inte än...

— Å jöstane! Å harvelien! Nu sir ja... nu sir ja... där ä di... där ä di...

Ingen av de båda fruntimren hade någonsin sett en

vanlig ångbåt — mycket mindre en Amerikabåt. Men de hade sett en illustration i Allers, och därför blev deras syn just sådan. Och de kände en själens tillfredsställelse inför sin vision. De hade ju sina män så nära sig ändå, och det var så hoppfullt. De stirrade som i underbar hypnos genom sina tårars glasögon...

— Sir ni barn... där ute på där fina skeppet åker far...

— Menar ni på ön, mor? frågade Rut, äldsta flickan.

Men de voro för berusade av sin saliga syn för att höra något nyktert. Frågan kunde dock icke annat än förmörka visionen, det spred sig ett allvarsdrag över de eljes av underbar glädje upplysta kvinnornas anleten.

— Sir du att där inte ryker ur skorstenen? Där betyder att di inte kommer nån stans... Att där inte går som di har tänkt...

— Jaha... jaha... ockockock...

I detsamma kom Ola, brevbäraren, och gick förbi. Och de frågade honom:

— Sir ni skeppet där ute på sjön?

— Hä hä hä, ä I stolleta kvinnor, sir I inte att där ä Tallö, som ligger där ute där den allti ha legat... Sir I i syne mitt på ljusa dan? Hihi, hähä...

Och som genom ett trollslag var synen försvunnen för de båda kvinnorna. Skamsna och nyktra stodo de och blängde på den flinande Ola.

— Vi går hem te mej å sätter på en kaffetår, sa Josefina resolut.

Därmed rände de i väg så att det ven i ljuven utmed stigen. Det jämmerliga gråtandet hade de nu givit

på båten. Vad hjälpte det att gråta och larma? Nej, de skämdes för sitt beteende.

— Dä bäst I gör dä ja, så I slipper si spöken mitt på dan, hähä, flinade Ola och snodde sen i väg runt bygden med såväl den riktiga posten som den så kallade träskoposten.

Och man skrattade hejdlöst åt vad Ola kunde förtälja om Josefina och Adolfinna.

III.

PÅ VÄG TILL U. S. A.

På »Gästis» i Växjö, som en krog, inrymd i en Stads-
husets flygelbyggnad förr kallades, kunde man en april-
dag 1894 igenom tobaksröken och den av matos och
spritångor mättade atmosfären skönja två män, som
sutto i livligt samtal vid sina glas. De två männen voro
amerikafararna Karlsson och Svensson. De voro just
på väg bort till drömmarnas och hägringarnas land.
Det syntes tydligt. Deras gepäck var placerat på en
stol bredvid. Det utgjordes helt enkelt av två ordentligt
packade s. k. »smålandsportmonnäer», d. v. s. små kapp-
säckar av rödblått, rutigt tyg, som man än i dag kan få
se vid bevaringsinryckningar o. dyl. Dessutom hade
Karlsson en låda med en gammal sprucken fiol i.
Vid sidan om bordet stodo två knölpåkar, vilka de
två männen använt som bärstakar för att kunna frakta
sina »portmonnäer» ledigt på axeln. De hade nämligen
på vägen till staden anlitat apostlahästarna.

Där sutto de nu och togo en sista »blöta», innan de-
ras tåg skulle gå ner till Göteborg. Båda voro röd-
mosiga av spriten och syntes också vara glada. Det
skulle kanske någon tro berodde på, att de för en
gångs skull kommit bort ifrån öronbedövande barn-
skrik och ett evinnerligt gnat från hustrurna över den

ständiga fattigdomen. Men det var egentligen inte det, som gjorde att glädjen strålade från deras ansikten. Barnskriket och gnatet hade liksom vuxit sig in i deras liv, och därför tyckte de snarare att det var egendomligt, att bådadera saknades. Nej, det som gjorde dem glada var amerikafebern, drömmen om den ekonomiska lyckan, som de två männen voro på väg att hämta hem till sina fattiga familjer. Vid avskedet från sina grälsjuka hustrur och små barn hade båda, var och en efter sin egenart, viskat vackra ord om välstånd och lycka, om återkomst och stor glädje — ord som voro den vackraste poesi, dikterade av det bästa inom dem...

De sutto där och samspråkade och byggde sköna men fantastiska luftslott. Svensson förde ordet som vanligt, och han hade ingen dålig fantasi, när det gällde att beskriva förhållandena i U. S. A. Han visste givetvis ingenting därom; men han var ändå i stånd att lämna detaljerade beskrivningar. Han gjorde även ohållbara beräkningar om sparade dollar. Karlsson var okritisk och bara skrattade jakande.

— På ett år ska vi ta mej husingen få ihop inte så lite. Dollrarna förslå bra, förstår du Karlsson. Jag ska låta mina barn studera, den störste »luen» ska bli teminstingens skollärare och...

Så väcktes de två männen upp ur sitt intressanta samtal emedan en skepnad, vars konturer de kände, uppenbarade sig borta vid dörren. Det var Skräddar-Maja från hemsocknen och hennes son. Hon hade sport, att Karlsson och Svensson skulle över Atlanten, och därför hade hon traskat in till staden med sin nit-

tonårige son för att få sända honom med. Saken var den, att Skräddar-Maja hade många barn, trots att hon aldrig varit gift. Den här pojkens far, som var en av hennes tidigaste kavaljerer, fanns sedan många år i Amerika, och han hade nu sänt biljett till sin förhoppningsfulle. Hon hade gått, så att hon var svettig och talade ivrigt och bevekande. Pojken skulle över »plurret» för att skapa en senkommen lycka åt sin mor och sina syskon — det trodde hon bestämt.

Och visst voro Svensson och Karlsson i sådan sinnesstämning, att de gärna lovade den tarvligt klädd och tafatte pojkslarven att få följa med. De själva skulle ju hämta hem välstånd till sina familjer i stora fång. Varför skulle de icke då unna Skräddar-Maja att hennes pojkläring skulle få taga en binga dollars till den fattiga Maja och hennes hungriga ungar?

På aftonen voro amerikafararna instuvade på sina däckplatser på Tingvallalinjens usla ångare, som låg och väntade på att få lätta ankar nere i Göteborgs hamn. I ångarens lastrum voro tältsängar uppställda sida vid sida. Könen skulle givetvis hållas åtskilda medelst upphängda draperier, men den dåliga ordningen bröts redan från början...

Karlsson och Svensson skulle, efter att ha installerat sig på båten och nedlagt sina »portmonnäer» i sina sängar, ha sig en sista muntration och avskedshälsning från fäderneslandet. Majas-Erik hade inget enda kolly med sig; han reste löske som han gick och stod och fick markera sin plats med ett nummer av Smålands-postens Veckoblad. På morgonen skulle båten vända

stäven mot Nordsjöns oroliga vatten. Sova i den sista natten kom aldrig i fråga. Man vandrade ut på stadens krogar. Karlsson, bärande sin fiol, och Svensson gingo före och den stackars pojken följde efter som en trogen hund.

Till sist hamnade denna trio på en krog ut i Majorna! Karlsson blev »pladask» och trampade sönder sin fiol. Svensson kom i slagsmål med några sjömän... Då var det bra att ha Erik skräddare med. Visserligen dugde han icke mycket till, men han avstyrde i alla fall bråket och drog sina följeslagare med mycken möda tillbaka till båten... Fiolen och dess låda, som gått i spillror, fingo stanna kvar.

Och som man kom dit, blåste ångaren till avgång och landgången halades in just när de anträt densamma. Säkert hade de två gesällerna icke kommit till landet bort i väster den gången, om inte pojken varit med.

I den tidiga morgonstunden stodo många avskedstagare på kajen och viftade. Tårar fälldes, när banden sletos mellan kära vänner och fränder, medan ångaren skred utåt havs. De ombordvarande gingo ju okända öden och äventyr till mötes. De voro på språng efter lyckan, och ingen visste om de skulle hamna bland tång och koraller, eller om de åter någon gång i framtiden skulle med den eftersträfvade lyckan i sin hand få återse de kära, som ännu syntes stå kvar där på stranden och vifta farväl...

Där stodo mödrar, som sågo sina barn försvinna med den bortgående ångaren. Moders- och fadershjärtan höllo på att försmäkta av sorg, när en kär son eller dotter stod snyftande och vinkande med

sin näsduk på däckets där ute bland vågorna. Kanske en förälskad mö eller yngling genom tårarna såg återseendets glädje bakom åren, då den älskade efter trägen möda och trofast kärlek skulle vända åter till hemmets strand...

De två gesällerna och skräddarpojken hade ej några vänner och anförvanter, som vinkade från stranden. Deras avskedstagande hade skett förut. Därför var denna trio de enda åhörarna till en käck ung sjöman, som, medan resenärerna på däck vinkade så länge en strimma syntes av klipporna och skären vid Bohusläns kust, sjöng en visa, som kan kallas »Skrävlarens visa», nere i förens lastrum:

I Gebraltare sund har jag seglat,
jag har gästst bad' Kairo och Kap.
Och bedårande jäntorna sneglat
över fräsande hajarnas gap.

I Rio de Janeiro, Chicago
och uti romarnas huvudstad
och i Lissabon och i Kartago
har jag älskat under palmers blad.

Ni må tro att jag kysste brunetter
i tropikernas solheta trakt.
— Ty de svärma i stjärnklara nätter,
vilka prunka av underbar prakt.

Jag har legat som fyllhund i hamnar
och slåt dank som en sjäande gast.
Jag har skådat den utsikt en färmar
ifrån toppen av högaste mast.

Jag har gått genom sjumilaskogar
och »kinesat» i kolkjors famn.
Jag har dansat på böndernas logar
med små älskande viv i min famn.

Jag kan sjunga båd' visor och mässor
och koraler — som ni kanske hör —
när jag tänker på mina prinsessor,
alla brunögda palmernas mör...

— — —

När de sista konturerna av Bohusläns klippiga kust försvunnit bort i synranden, började resenärerna på allvar göra sig hemmastadda på båten. Det hade nyhetens behag att betrakta allt på den föga luxuösa ångaren. Aldeles särskilt intresse erbjödo de olika människor, som medföljde. Där i ett hörn av lastrummet, avstängt med vajande draperier, sågos en skock utlänningar av båda könen och obestämbär nationalitet. Smutsiga tjocka käringar, trasiga, skrikiga ungar och tobaksrökande mörkhyade män tumlade om i en enda röra. Bland sina trasbylten sladdrade de en obegriplig rotvälkska och hela sällskapet ingav föreställningen om ett taskspelareband på väg till den nya världen... I ett annat hörn hade ett lag svenskar — två män och två kvinnor av bondeklass — fått sina sängar. För att nödtorftigt fria sig för nyfikna blickar och invagga sig i en känsla av ensamhet draperade de sina sängar med medhavda kappor och rockar. De voro unga och glada och försökte göra så trevligt för sig som möjligt. Tydligen var det fästfolk, som funnit utkomstmöjligheter för små där hemma och därför skuddat hem-

bygdens stoft av fötterna för att gå hand i hand på jakt efter dollarn... Och där satt en tjugo års flicka i sin säng och grät förtvivlans tårar. Det var fler än hon, som gräto, men ingen lät avskedsmodet taga sig så ohejdat utbrott. Därför väckte det ett visst uppseende. Till och med trion från Klavrestrom betraktade henne deltagande, fast isynnerhet de två karlarna icke voro böjda för känslorjunk... Och då flickan såg upp ifrån sin tårdränkta näsduk blev Karlsson förbluffad, eftersom han trodde sig känna igen den övergivna. Han viskade till Svensson.

— Är dä inte Astri frå' Bergsbyn?

— Joo, visst fanken är dä dä, konstaterade Svensson.

— Hon som skulle resa i vintras, men aldrig kom åsta', du minns väl?

— Jaa, hon ä dä...

— Då blev vi i alla fall fyra bekantingar...

— En kan säje en Klavrekoloni på resande fot ut i världen...

Men huvudena voro tunga på Karlsson och Svensson. De hade i sina skalmejor livliga kopparslagare, som lade hinder i vägen för vidare tankeutbyte. Därför slumrade de in på sina britsar, obekymrade om tid och rum och varthän det bar.

— — —

Då de vaknade fram på eftermiddagen, hade ångaren stampat ett gott stycke utåt havs. Och vyerna voro fullständigt förändrade.

När de lade ut på morgonen var det lugnt och leende på sjön. Solen strödde glitterguld på den småkrusiga vattenytan och mäsarna skriade belåtet. Det log så

välsignat inbjudande bortifrån den blånande synranden, där himmel och hav smalt samman i en enda linje; där den nya världen visserligen icke syntes, men fanns där ändå; där välståndet vinkade i form av så och så många dollar...

Men nu var himlen ovänlig och havets ansikte bistert, minst sagt. Vågorna gingo hushöga och fräsande och mäsarna skrånade styggt. Ångaren stampade och gupade likt en amerikansk luftgunga på Nöbble marknad, och det förnams en otrevligt sugande känsla i magen. Och — var var ögats hållpunkt, fastlandet? Försvunnet! Nu syntes endast himmel och hav — himmel och hav, vart ögat skådade...

— Himmel och helvete ja! sade Svensson. Ty havet röt allt mera avgrundsligt...

Men icke anade han då att det skulle bli än värre!

Under hela eftermiddagen tilltog stormen i styrka. Den tjöt fasansfullt, vågorna fräste oroväckande; en och annan slog över relingen och kastade in en mängd vatten i förens lastrum, där tredjeklasspassagerarna hade sin varelse. Sjösjukan var ohygglig och angrep de flesta tredjeklassarna. I synnerhet voro fruntimren illa däran.

I början smög envar illamående sig iväg och kräktes i skymundan på lämpligt ställe. Men efter hand tilltog sjukan, så att den ene efter den andre låg stilla på sin plats och höll krampaktigt i tältbritsens spjälvirke, när han »kastade opp».

Och fy, sådana pinsamma scener! Ett par av utlänningarnas tjocka kvinnor voro så dödssjuka, att de inte förmådde hålla sig kvar i sina sängar, utan lågo

på golvet, stirrade stelt och stjälpde ur sig det sista dygnets mat- och dryckesvaror på alla möjliga sätt. Och inte såg ovädret ut att ämna upphöra snarligen. Tvärtom övergick det i och med mörkrets inbrott till ett rasande störtregn. Det blev en påfrestande natt, en riktig kalldusch, som av försynen väl var ägnad att svalka amerikafebern? Vid varje båtens rullning vällde allt det spy- och träckblandade vattnet upp på lastrummets ena vägg och kastades sedan tillbaks som ett hiskligt skyfall över alla resenärerna...

Alla tredjeklassarna höllo i den natten på att förgås av sjösjuka och köld. Och ändå måste envar gripa tag i första bästa föremål för att inte riskera den ännu värre utsikten att bli spolad över bord. Därför var det förbjudet att gå upp på däck. Men detta trotsade Skräddar-Majas pojke. När det blev för ohyggligt nere i lastrummet smög han sig upp, trevade sig fram till skorstenen, som var varm, lade sig bredvid den och höll sig säkert fast i några stag. Visserligen blev han blöt av regnet och en och annan invräkande våg, men det var dock bättre att kunna värma en sida i sänder mot skorstenen, än att ligga och skallra tänder där nere i lastrummet. Men hemskt var det i natten, ty ovädret glupade som ett vredgat odjur över skräddarpojken.

IV.

I DE STORA MÖJLIGHETERNAS LAND.

Den här veckan börjar trevligt, sa' han som skulle hängas på måndan...

Tiderna i Amerika voro nu de uslaste man kunde tänka sig. Eländet gick som alltid i första hand ut över småfolket i form av arbetslöshet och allehanda indragningar. Kanske det till en del berodde på spådomarna och skönmålningarna i tidningarna, att folk strömmade dit i sådant antal som gräshopporna en gång i Egyptens land. Eller kanske det var ett penningmagnaternas schackdrag för att gäcka förhoppningarna om bra tider för småfolket i och med valet av den demokratiska presidenten?

För att något lindra den stora arbetslösheten satte staden Chikago i gång med att lägga om stensättningen å sina gator. Där fingo ett visst antal arbete, men i förhållande till alla arbetslösa, var det ett procenttal som kan jämföras med en droppe i havet.

För de stackare, som lyckats få arbete, var arbetsintensiteten enormt uppdriven. Man kunde nämligen sätta prestationerna hur höga som helst, folk fattades ändå inte. På ömse sidor om de gator, där arbete pågick, bildade de arbetslösa häck för att vara tillstädes genast, om laget behövde utökas. Man stod helt enkelt

på språng för att i vilket ögonblick som helst kunna rycka in, då någon föll ifrån genom sjukdom, eller då någon tröttnat så pass att han antingen rest sin väg eller helt enkelt avgått med döden, eller då någon, stödd på spadskaftet, vilade sig några sekunder och blev ertappad av basen och fockad därifrån.

Bland dem, som bildade häck vid gatläggningen, voro de båda svenskarna Karlsson och Svensson. — Skräddarpojken gick det ingen nöd på; han var avsend med en påfäst adresslapp till sin far i Boston. — Det hade varit omöjligt för de båda gesällerna att få arbete inom sina yrken, och även inom andra områden på arbetsmarknaden var det stängt. Visst hade de någon gång lyckats komma in i gatläggjarlaget, men de hade också snart nog vilat på spadskaftet och fått lämna plats för andra...

Men sätt en smålänning på en klippa i havet och han bär sig alltid ändå — så lyder ett gammalt sant ordspråk. Ty hör hur de två männen fingo sitt uppehälle billigt!

De bodde i ett ynkligt kyffe för en spottstyver i veckan. Och dagordningen var så här:

När magens knorrande på morgonen blev för svårt var det att gnugga sömnen ur ögonen och gå på fri-lunch på en saloon. Det ordet anger ett särdeles utmärkt system, i höga toner prisat av hela Amerikas tiggarkår... Alltid gick det ju att uppbringa fem cent, vilket berättigade till ett glas öl, som i sin tur sedan berättigade till tilltugg från ett dignande smörgåsbord med inkokta grisfötter och kallskuret i en lång rad. Där var det att svälja så mycket det i hastigheten

gick på några minuter samt förse varje ficka med en »macka» — och så var frukosten undanstökad, enkelt och billigt...

Därefter var det att inta sin plats i häcken vid gatläggningen.

Till middagen borde man bjuda sin mage på något »lagat», men portmonnäen skriade i allmänhet samtidigt om att det måste vara ännu billigare än frilunchen. Och så däri, förmenar väl den gode läsaren, att våra smålänningar gingo bet? Men langt ifra, som dansken säger.

Trots att Klavre smeder alltid i allmänhet och på Nöbble marknad i synnerhet haft ovilja mot »åstaböner», hade de två i »landet bort i väster» icke desto mindre slagit sig i lag med en åstabo.

Emellertid var det för att vederbörande hade en gammal bössa, som han fick vara med i laget. Den bössan kom väl till pass, när det gällde att tillfredsställa middagshungern. Då fick man begiva sig utanför Chikago och sikta rätt på en av de otaliga vilda kaninerna. Vid ett stenrös var det sen att göra eld och steka krabaten och tillsammans med de vid frilunchen tillägnade smörgåsarna anrätta en smaklig spis på honom...

Så var det att återtaga sin plats i paraden vid gatläggningen i händelse av att...

Skulle det så någon dag vara särskilt festligt var det att gå på frilunch en gång till. Eljes fick man äta det man möjligen hade medstuckett i fickorna och sjunga det man kunde som dessert.

Och så när kvällen kom?

Då sökte man sig hem till sin kupa. Och det kunde

då hända att man blev vemodigt stämd och tänkte på Sverge och de sina. Karlsson hade för en daglön vid gatläggningen skaffat sig en billig fiol, i stället för den, som blev söndertrampad vid slagsmålet i Göteborg. På den spelade han de gamla bitarna, som han spelat där hemma på gille och dans. Och det var som en lisa och tröst i bedrövelsen, när Karlsson medelst utmärkt gehörspel gned de gamla låtarna »Per Thomassonvalsens», »Stinapolkan», »Näcken han spelar på böljan blå», »Det satt en fågel på lindekvist», »Fjärren han dröjer» och annat. Då tog hembygdens idylliska liv gestalt för de två gesällernas syn. Det var arbete och lek, kärlek och slagsmål. Det stod så tydligt för deras blick. Det var livet som var värt att levas, om man än sen var aldrig så fattig...

»Och nu är jag äntligen kommen på balen och ser vilken skönhet som glimmar i salen. Där dansa så många och fina mamseller; så söta så »blöta» som små karameller...»

Se »balunsen» i drängstugan där hemma på Klavre! Varena lördags- och söndagskväll är allt vad ungt är i trakten församlat där. Det stampas och tjoas och svänges med fart. Se där skutta herrgårdspigorna om i en virvlande polkett, förda av sina pojkar i sån hisklig fart, att de kippa efter andan! Och schottisch och mazurka, det dansa flickorna över lag, så att de darra som asplöv och flyga som fjädrar i luften... Och hör på! Där i ett hörn sätter man spets på feststämningen med ett högröstat gruff. Nästa scen blir ett nappatag med dramatiska effekter... Och Svensson och Karls-

son fingo ju inte vara med! Så medgiv, att det fanns fog för det brusande livsbegärets klagan hos dem... Men kämparna skiljas åt och man tar sin flicka i armen och gör uppbrott. Månen är på nedgående och tecknar masugnen som en fantastisk grotte-kvarnssilhuett. Vinden spelar stilla i de gamla lönnarna och popplarna och brusar i storskogen runt omkring. Änghultssjöns vatten skvalpar melodiskt mot strändernas stenar — allt blir liksom en harmonisk inramning, ett ackompanjemang till kutter och smek längs vägar och stigar...

»Per Spelman han spela och fejla ho lät
så pojkarne de dansa och jäntorna grät...»

Såg man inte vid dessa toner midsommarsfröjden med all dess lek? Se långdansen kring midsommarstången, med de äldsta i teten och den allra grönaste ungdomen slängande på sladden! Förplägnad av förvaltaren och sen dans på logen! Då var det fart och glädje! Enligt gammal god sed samlades då folk i stor myckenhet från hela socknen. Ty midsommarsleken i Klavre stod högt i kurs, ska jag säga!

»Näcken han spelar på böljan blå
och ljuvt är att höra därpå...»

Vad steg väl för deras syn vid den vackra sångens melodi? Det var gökotta ute i Kalvhagen med kamrater och ungdomsvänner. Eller bland de syrendoftande bokarna i Libbhult. Det var vita kjoltyg bland buskarna

och flickor med rufsigt hår bland grönskande gräs. Det var kornknarrslåt och lomskrik, det var kyssar och hångel — det var livets allra blåaste poesi...

»Fjärran han dröjer från grönskande dalar,
borta i konungens gyllene salar.
Ack, lilla fågelen, ack, lilla hjärtevän!
Kommer du ej snart, kommer du ej snart?»

Ja, längtade hon inte där hemma med barnen? Hur skulle de inte prata om far sin! Barnen ja, som voro det käraste de hade, hur längtade de inte själva efter dem... Nu fingo de inte klättra och krångla på far sin och leka med honom. Ja, så jädringen var det inte det verkliga livet ändå, att få vara där hemma hos de sina... Och då Karlsson sjöng i stället för att spela fingo de tårar i ögonen:

»Ifrån landet bort i väster tanken glider
hem till kära gamla Sverge då och då...»

PÅ JÄRNVÄGSBYGGE I URSKOGARNA.

Men ett slikt liv kunde inte fortsättas av dem, som voro fattiga och relativt hyggliga människor och som rest till Amerika enkom för att tjäna pengar. Därför lade Karlsson och Svensson i dagen en otrolig energi för att kunna skaffa sig en varaktig och något så när inkomstbringande syssla.

Under vanliga förhållanden behövde de, som sökte arbete, endast taga in på ett stort hotell i en stad, där agenter för de stora companyerna för järnvägsbyggen och skogsarbeten funnos i mångfald och överbjödovaran. När agenterna nu behövde folk var det liksom vid gatläggningen en slump, som avgjorde vilka bland de många arbetslösa som skulle bli de utvalda. De flesta ville om möjligt dock icke begiva sig ut i ödemarken, vadan det var något större utsikter att kunna få sysselsättning där än vid arbetsplatserna i städerna.

Karlsson, som var träsvarvare, lyckades omsider efter legio misslyckade försök att mot låg betalning få anställning genom en sådan agent på en verkstad i Boston. För Svensson, som var smed, var det alltjämt omöjligt. Han stannade kvar i Chikago. Det var en prövningens tid...

Emellertid ljusnade det något, då han fick tillfälligt arbete hos ett stort isbolag. Det var ett riktigt hundjobb visserligen, men vad gör man inte för sin tillvaro? Han måste de dagar, han fick arbeta, springa som en skottspole i husen och fylla på isskåpen. Den enda fördelen, som han skattade högt, var att han här och där kunde få sig en »grabbnäve» av det uppskurna sovlet i skåpen... Men vilket arbete att hämta isen upp i Michigan! Och när en skock hästar trampat sig ömfotade på de hårda stengatorna framför de tunga islassen och Svensson blev sänd att valla dem ett tiotal mil till bolagets lantegendom! Vid ett tillfälle hade han blivit utsänd på en sådan expedition, ensam med tjugotvå halvstoliga krakar. Då hade hans eljes goda humör varit nära att knäckas, han var allvarligt ledsen, ty han var mera död än levande vid framkomsten...

Men ett tu tre fick han anställning av en agent för ett company, som bedrev järnvägsbygge ute i urskogarna. Det var inte precis roligt att begiva sig ditut, allra helst som han var klen i språket, men det fanns ju inget annat att välja på.

Där ute i ödemarken var ett rallarelag på femtio stycken, sammanrafsade från alla världens hörn. Somliga voro »tramps» till yrket, som endast undantagsvis besvarade sig med något så »futtigt» som arbete. Andra voro förrymda fångar och brottslingar, försupna stackare från städernas gator och en och annan hygglig själ. Till nationaliteten voro de spanjorer och portugiser, fransmän och ryssar, irländare och montenegriener samt infödda och fyra svenskar. Det fanns säkerligen de som hade ett eller flera mord på sitt

samvete — om man nu över huvud taget i lag med sådan parias kan tala om samvete. I varje fall tyngde inte skulden märkbart, ty man kan nog vara säker på, att denna samling rallare var rätt så fri från samvetskval. Många hade nog till huvudnäring jämte »nödfallsarbete» rån, plundring, inbrotts- och fickstölder samt våld mot kvinnor. Slidkniven och revolvern sutto i var mans bälte, vilket var på både natt och dag.

Lögiet bestod av några stora godsfinikor, vari halm var strödd på golvet. En kamin var inmonterad i varje finka, där det eldades så det stod härliga till. På golvet i halmen lågo rallarna med kläderna på, natt efter natt. Många tvättade sig inte för ofta och för en del kunde det också dröja onaturligt länge mellan var gång de ömsade kläder. Därför blev luften i finkorna föga angenäm.

Maten ingick i lönen. Två män voro anställda som kockar. De lagade maten till hela laget. Det de bjödo på var inte precis för läckergommar, fast ibland ganska rikligt tilltaget.

Blev något över kastades det ut. Stora partier kördes ibland bort på en kärra och tömdes på ett särskilt ställe. Detta hade till följd att en hel del djur kommo fram och åto av det utslagna. Där spisade rävar och råttor, vargar och sorkar samt många olika slags fåglar.

En dag upptäcktes till och med en björn, som stod där och åt. Han blev daglig gäst och så tam, att han kunde stå och äta vid den ena kanten när kockarna tömde sina hinkar vid den andra. Men så en dag blev björnen vid misshumör. Kockarna hade tömt den ena

av sina båda hinkar och björnen smakade därpå. Han började genast morra, ty det var — vidbränd gröt. När så kockarna tömde den andra hinken, vari fanns salta saker, som stänkte nalle i ögonen, blev han riktigt arg. Dels frestade det väl humöret på honom, att kockarna skötte sin syssla så slarvigt, att de förstörde gudsgåvorna, dels tyckte han förmodligen att det var höjden av oartig servering att låta maten stänka i ögonen på gästen. Ifråga om vredesmodet var nalle också av samma uppfattning som rallarna, att det skulle ha sin gång medelst »direkt aktion». Därför gav han kockarna var sin ordentliga örfil, så att de tumlade om några slag — vilket väl var straff för den vidbrända gröten. Sedan flög han på dem och ruskade dem riktigt ordentligt — som väl får räknas som betalning för den oartiga serveringskonsten. Och helt visst hade björnen gjort »processen renhårig», som rallarna sade, om inte en av ingenjörerna varit i närheten och med en skickligt placerad kula gjort slut på nalles kitslighet.

Arbetsstyrkan leddes av tre ingenjörer, vilka emellertid inte vågade fordra för mycket i strid mot rallarnas vilja. Dessa tre ingenjörer voro beväpnade till tänderna, som det heter, vilket också sannerligen var av behovet påkallat. De voro vana att i ödemarken hålla styr på dylika lag, de hade förmåga att kunna »ta folk» och stodo därför i allmänhet på god fot med sina »bussar». Det torde heller inte finnas någon människa så usel, att det inte går att få fram något gott, någon så kallad rätsida hos henne. Men därtill fordras ofta en skarp psykologisk blick. Ingenjörerna kunde

konsten att få bångstyriga individer att arbeta med glädje.

Så fanns vid denna arbetsplats ett marketenteri, som medföljde arbetslaget när detta drog sig längre och längre uppåt ödemarken. Detta marketenteri inrymdes i ett stort tält med inuti uppslagna träbord. Där huserade traktens och vildmarkens fem enda kvinnor — de endå som möjligen kunde anses tillhöra civilisationen, ty utom dem funnos ju även de enstaka indianfamiljernas kvinnor. I det stora tältet serverades te, kaffe, choklad och öl samt understundom även starkare saker. På tältets baksida funnos två små provisoriska bostadsrum, ett för ägarinnan och ett för de fyra servitriserna. Till marketenteriet hörde även en dräng, men han fick krypa till kojs var som helst i ett hörn i det stora tältet.

Ägarinnan, miss Cladwick, var svenska och ett stort manhaftigt fruntimmer i fyrtioårsåldern. Hon var synnerligen korpulent, rödbrusig och litet koppärrig i ansiktet samt hade en enastående stark hårväxt, vilket onekligen var ett plus för hennes utseende, när det gällde den ymniga huvudfrisuren, men ett minus, när den envisades att yppa sig i form av ett par mörka mustascher. Men hon var i alla fall en ståtlig kvinna och stark som en karl och, om det behövdes, även arg som en borstbindare. Hon hade varit kock för rövarband i urskogen, påstods det. Allt sedan hon vid tjugooårsåldern kom till Amerika hade hon varit marknadsflyckerska och farit omkring med skjutbanor, karuseller, kaféer och dylikt. Så hon var härdad och kunde trotsa väder och vind och bivackera i obygd

i ett litet rankigt tält. Men hon hade respekt med sig. När rallarna någon gång blevo för svåra mot ingenjörerna, hade hon med revolvern i hand fått taga itu med gossarna. Och när suplunsarna blevo för bråkiga och slagsmålen för våldsamma i marketenteriet, fick hon lov att komma dit och köra ut dem. Alltid lydde de som om hon hypnotiserat dem. Hon var, kan man säga, kung (inte drottning) i ödemarken. Rallarna, men än mera ingenjörerna ville stå på god fot med henne, ty det hade ju alltid sina förmåner...

Och prata kunde miss Cladwick.

— Hon har sån helsickes trut, så ja svär på att hon är vaxinerad mä ett grammofonstift, sa' Svensson.

Sina flickor hade miss Cladwick valt med mycken finurlighet. De voro varann så olika som möjligt, det de hade gemensamt var att de alla voro klädda som äkta glädjeflickor och voro mycket intresserade för karlar. Dessutom sågo de allesamman inte så illa ut, de hade tjusiga miner och blixtrande ögon. En var italienska, en danska, en ryska och en spanjorska. Tre voro magra som stickor, danskan däremot korpulent, fast ej på långt när av samma volym som miss Cladwick.

Livet där i ödemarken var inte så ödsligt som man kanske tror. Ofta var det händelserikt nog med både drastiska, spännande och farliga poänger. Man måste ha sina kontanter väl gömda i en ficka innanför västen och inte glömma, var den skarpladdade revolvern fanns i bältet. Rådligast var också att icke begiva sig ut på strövtåg på egen hand i skogarna. Där lurade faror, från den långbente prärievargen till närmaste bäste

kamrat i arbetslaget. Det hände icke sällan att folk helt enkelt försvunno, och då visste ingen människa, utom den eventuelle gärningsmannen, om vederbörande blivit en god spis åt vargarna eller blivit inslängd i en bergskreva i urskogen.

De snällaste människorna voro onekligen urinvånarna, de enstaka indianfamiljerna. De bådö sin Gud välsigna hela världen, bara de fingo vara i fred. Till dem gingo rallarna och beställde av kvinnorna skinnarbeten, såsom plånböcker och unika skodon.

Men nog har Svensson än i dag i salig åminnelse livet om lördagskvällarna. Då var det kortspel och supning och trätor och slagsmål...

Andra lördagskvällen, som Svensson var där ute på järnvägsbygget, hade de fyra svenskarna suttit vid ett bord på marketenteriet och pratat om Sverge. De hade pokulerat och spelat trisstolvor och bondtolvor om vartannat hela kvällen. Då hade den däjeliga danskan kommit in till deras bord strax innan stängningsdags och smilat så förföriskt åt Svensson. Hon var den enda av flickorna som han förstod, nämligen när hon skämtade på sitt danska tungomål... När tältet stängdes, hade han fått en förståelig vink av den pikanta danskan och stannat kvar, ty det var ju så länge sen... sen han var hemma... Och han var upprymd av sprit... och flickan hade stått tjusig och hängt på en stol framför honom och låtit honom under den djupt urringade blusen se långt ner, långt ner...

Så gick man en liten sväng utåt medan drängen skötte om stängningsbråket. Danskan, som hette Carlo, hade blivit så betagen i att få se ett par riktige svenske

ögon, sade hon. Hon kunde inte hjälpa, att hon slog omkring och talade om det så där rakt på sak, försäkrade hon... Det visade sig, då de kommo in i flickornas rum, att även de andra skaffat sig var sin kavaljer... Och även miss Cladwick hade någon inne hos sig; det hördes en välbekant stämma därifrån, en av ingenjörernas. De voro båda ganska prattföra därinne och mycket frivola, det förnamns tydligt, enär väggen emellan de båda rummen endast bestod av tältduk... Både upprymdhet och frivolitet fattades inte heller i flickornas rum; deras kavaljerer kysste och hånglade på ett mycket närgånget sätt... Så släcktes ljuset... Flickorna hördes på allvar på olika språk säga stopp... Karlarna fingo taga reda på plånboken... Flickornas ficklampor blänkte för att känna igen valörerna... Svensson lättade sin på en god dask av vad han hade där... Och sen...

— — —

När karlarna gingo hem på morgonen, tittade de i sina plånböcker och spottade och svuro...

Många av rallarna hade nog kommit dit ut i öde-
marken i akt och mening att tjäna och spara pengar. De hade kanske med flit sökt sig ditut för att undgå stadens lockelser. Men en vis man har sagt, att vägen till det där varma stället är stensatt med goda föresatser, och det visade sig här. Den goda föresatsen att spara pengar gick då rakt inte, så förbannat dyra taxor som miss Cladwick och hennes flickor hade, förklarade Svensson. Och en filosofiskt lagd kanadensare trodde att companyet räknat ut det så finurligt för att få några att stanna därute. Här gingo

de och sletto i sitt anletes svett på arbetstiden och på fritiden söpo de och festade bort pengarna på marketenteriet eller lade dem på miss Cladwicks bordell. Hon påstods också äga bortåt en miljon dollars, insatta på bankerna i Newyork. Ja, en dum och fänig mänsklighet låter lätt lura sig, i synnerhet när den råkar ut för amerikansk företagsamhet.

VI.

EN BEKANT.

En dag på hösten kom det till laget två nyanställda. Den ene av dem var en gammal bekant till Svensson, en gjutare som arbetat vid Klavreström för några år sedan, vid namn Lövengren. Då hade Svensson och han varit mycket tillsammans. De hade fiskat tillsammans i Änghultssjön och Norrsjön. Därför blev Svensson högst förbluffad över att så där i en annan världsdel träffa sin bekanting. De möttes på aftonen utanför marketenteriet.

— Nej dra mej på Getapuliens skottkärra, är du här, Lövengren?

— Det visste du, gosse, men höge fan tar dej om du nämner mitt riktiga namn en gång till! Då ska du bli saltad med den här du... Tolv skarpa skott, du gosse. Ty nu heter ja Klivenkranz och varför ska du få reda på när vi bli för oss själva vid ett annat tillfälle...

Det är egendomligt vad en revolver, och i all synnerhet med tolv skarpa skott i, har respekt med sig när den är satt i en vildbasares hand. Eller rättare är det inte egendomligt alls, ty skotten kan ju betyda lika många människors död. Och Svensson blev stum och bara tittade rakt fram, liksom rädd för att se åt sidorna.

Han var i den hastiga förskräckelsen icke säker på om icke även det ingick i föreskriften. När Lövengren såg det log han på gammalt känt manér från Klavreström; hans barska drag försvunno, han blev vänlig i blicken och mild och len i rösten:

— Jo, som du ser Svensson, så är det allt ja. Men hur kan di gamle klavreströmarna må? Å va fasingen är det med dom, som kan byta ut världens bästa plats mot rena rama helsiket?

— Jaa, säj dä du Löv...

— Hyyarki!

— ... säj dä du Klervengren lelle...

— Klivenkranz, för satan!

— Jaaså fölätt, Kli...

— ... ven...

→ ... ven...

— ... kranz...

— ... kranz.

Den skarpladdade hade mekaniskt tittat upp ur kavajfickan. Den lilla runda pipmynningen var som dödens svarta, kallgrinande öga. Svensson blev så disträ, att han smet in som en ål i marketenteriet och sprang sedan bakvägen hem och kröp som en piskad hund in i sin godsfnka.

Lövengren satte sig småmysande inne på marketenteriet. Det fröjdade väl hans svarta själ att han kunnat så ordentligt skrämma en av Klavre smeder. Ty trots att han var lång och grov som Goliat hade han ändå fått däng av Klavre smeder när det gällde renhåriga slagsmål. Han hade till och med blivit mörbultad av

Svensson vid ett tillfälle och medelst harvärjan fått fria sin tunga lekamen.

Men nu såg han ut som en förskräcklig best. I hans bistra ansikte var det väsentligast näsan, som framträdde som en stor rödfärgad rova, samt den ovärdade hårluggen i pannan. Hans utseende hade blivit mycket hemskare av att han nu var utsvulten och mager, ty han hade varit yrkestramp i Amerika i tvenne år. Därunder hade han varit med om de värsta äventyrligheter och de ruskigaste saker man kan tänka sig. Stöld, slagsmål, tjuvåkning och dylikt hade under dessa två år hört till dagordningen.

När det så en dag kom bud med brevbäraren att utstakningsingenjören, som jämte sin assistent befann sig fyra mil längre uppåt ödemarken, behövde två man till hantlangare, hade lotten av en slump fallit på Svensson och Lövengren. I skymningen startade de för att gående ta sig fram genom skogen, som var så gammal att varenda trädstam var bevuxen med långt »skägg». Det var en ödslig färd i lag med en sådan buse och därtill blev det ett oherrans hundväder. Den kusliga färden började på allvar förskräcka Svensson, då hans följeslagare om ett par timmar kittlade honom med utfrågningar:

— Nu har du väl sparat dej en späckad plånbok sen du kom hit?

— Nää, dä har vatt pur dynga med förtjänsten hela tien.

— Åh, du skojar va, gosse? Du har allt en stinn plånbok där innanför västen, kallgrinade Lövengren

och knuffade till Svensson sådär på skämt för bröstet. Därvid märkte Svensson en liten hård tingest, som blänkte i månskenet.

— Så, så obehagligt, tänkte Svensson och trevade rätt på sin revolver, som knäppte till då säkerhetspärren fördes åt sidan.

Båda hade stannat, som om de skulle haft något att utträtta i skogen på det stället. Lövengren stod och lystade på ett besynnerligt sätt. Då han hörde knäppen från Svenssons revolver kallgrinade han hädiskt. Det föreföll Svensson som det där grinet sade: Din stackare, jag blir väl ändå skjutfärdig före dej. Ett ögonblick var därför Svensson besint på att utan ordväxling lägga ett par skott i sin kamrat för att ändå vara först. Han hade redan höjt den skarpladdade ett litet stycke, men åtrade sig... Lövengren stod fortfarande och lystade... Det väckte otaliga frågor i Svenssons sinne. Vad skulle ske sedan? Vädrade han efter om någon människa fanns i närheten? Skulle det kanske smälla utan ett ord? Han såg redan i andanom dödens svarta och obevekliga öga i form av revolvermynningen riktad mot sig. Då kom han att tänka på sina barn och sin hustru...

— Hur mycket var det du hade i din plånbok sa du? kallgrinade Lövengren och fortsatte att lyssna.

— Då då då kan ja tamffan inte sä, stammade Svensson förfärad.

— Ä då så mycke då eller skojar du mä mej, din jäkel? grymtade Lövengren ilsket och mixtrade med den blanka tingesten... Det knäppte i den som i Svenssons nyss... Svensson stod som förstenad; han hade

resignerat och uppgivit tanken på att själv bliva mördare. Hända vad som hända ville, så usel var han ändå inte, förkunnade hans samvete... Det svartnade för ögonen på honom då han såg Lövengrens arm höjas, han visste icke om han såg i syne eller om det var verklighet...

— Nej kors för sjuhundra! utropade Lövengren med sina lungors hela kraft.

— Vad då?

— Vargar!!! En flock långbenta skogsvargar! utstötte han med fasa i rösten.

Han hade stått och haft utsikt neråt skogsgläntan då han skulle höja armen till skott. Där nere hade han i månskenet fått se en stor vargflock, som skyndsamt nalkades i deras spår. Han visste vad det betydde, nämligen död åt dem båda, om de icke hölle ihop som goda stallbröder.

— Kamrat, nu måste vi hjälpas åt, sade Lövengren med värme och kärlek i rösten. Fort gosse, och plocka »skägg» från trädstammarna, så mycket du kan få tag i, jag har tändstickor på mej!

Så snodde de runt trädstammarna, skaffade i en hast en hög sådant där »skägg» och tuttade eld med en tändsticka så elden flammade för att fria sig för den gemensamma fienden. Det var också räddningen, ty vargar äro ungefär lika förfärade för elden, som trollen äro för solen. Just som man fått elden tänd prasslade det runt omkring av viga språng. Det var tydligt, att de just då skulle gått till anfall, om inte elden gjort dem betänksamma. I buskarna omkring blixtrade det då och då av ett par grönglänsande ögon

och hesa, hemska tjut hördes inne ifrån skogen. Lövengren hade blivit vek om hjärtat, efter att nyss ha trott sig stå inför dödsfara i och med de annalkande vargarna.

— Nu får vi hålla elden vid makt hela tiden och övernatta här, ty de där bestarna vakta på oss, om vi ger oss iväg, sade Lövengren i kamratlig ton. Hans ansikte log och han var mild i tonfallet som ett snällt barn. Men då han ej fick svar av Svensson, sade han under märkbar rörelse:

— Du Svensson, jag hade nog inte så vackra avsikter mä dej för en stund sen. Men vargarna kom å gjorde min plan om intet. Å nu skulle jag inte kunna utföra den för allt i världen. Du som är en hygglig å trevlig kotte... Å så har du hustru och barn... Skulle jag blivit din baneman... Förlåt mej, gosse! Kan du förlåta en usling?

Han var rörd, så att tårarna trillade ner för hans kinder, där han satt hopkrupen och makade bränderna in i elden.

— Ja ja, men låt oss tala om nåt annat, svarade Svensson stilla.

— Nej, du gamle gosse, jag vill lätta mitt hjärta för dej. Ja är för usel till att hänvända mej till Gud, annars skulle jag tacka honom högt för att han sände vargarna i samma ögonblick som... Sen kom jag att tänka på hur mycke trevligt vi haft ihop å på din hustru å dina små barn... Jag känner ju din hustru å har jollrat med dina äldsta barn... Ja, Herre Gud, även jag har haft en kvinna, som har älskat mej å

som jag älskat... å hon har som du vet ett barn som är mitt...

Natten stod som ett stort svart spöke runt omkring elden. Vinden dånade i den stora urskogen och vargtjuten hördes nu på något avstånd. De två männen gävo elden ny näring och sutto sedan nerhukade och stirrade in i glöden. Röken ringlade sig in i det ogenomträngliga mörkret ovan deras huvuden.

— Men så skulle jag hitöver å tjäna pengar, fortsatte Lövengren. Å här va arbetslöshet å elände, trots att det spåddes bra tider...

— Ja känner till dä där...

— Å så kom jag i dåligt sällskap å blev tramp...

Han funderade en stund, liksom överlade han med sig själv, sedan berättade han vidare:

— Å nu ska du få reda på, gosse, varför du inte fick kalla mej Lövengren. Jo, ja satt på en saloon i Newyork å söp whisky i lag mä en irländare. Vi blev osams. Han drog upp sin revolver, men ja var kvickare att stöta min slidkniv i honom. Sen snodde jag mej undan i folkmassan. Därför söker polisen Lövengren men inte Klivenkranz. Men ett par kvällar därefter var ja så full så jag raglade in på samma saloon. Jag observerade dä inte, förrän jag såg att krögarn kände igen mej, men då var dä ja som blev nykter i ett kvicktag å försvann... När ja så tjuvåkte en gång å stod på plattformen mellan två pullmansvagnar, kom konduktören å ville stoppa tåget å slänga av mej mitt i ödemarken. Jag hade inget annat tillhands än min stora luftnål, som jag har i gjuteriet, å jag rände in den i bröstet på honom... Nej, så usel

kunde ja aldrig blitt i Sverige, slutade han och lade ansiktet i händerna och grät.

Så sutto de två männen i tankar...

Det ljusnade på himlavalvet. Vinden hade mojnät och skogen stod allvarlig och tyst. Vargtjuten hade för länge sedan tystnat och av elden fanns endast några bränder kvar. Man plockade samman eldbränderna i en liten hög och gjorde sig i ordning för att fortsätta.

I ett tag fick Lövengren igen sitt råa drag i ansiktet, hans röst blev hård och kall då han sade:

— Men djävlar anamma om du nämner ett ord av vad här har blett sagt i natt! Då ska du ta mej fan i alla fall bliva saltad med den här...

Och den skarpladdade blankpolerade revolvermynningen tittade åter upp ur kavajfickan...

VII.

HEMLANDSTONER.

Sedan den natten, som i förra kapitlet skildrades, stod det klart för Svensson att den gamle vännen Lövengren förr eller senare skulle få allt för stor lust till hans plånbok och på ett eller annat sätt, kanske efter ett par revolverskott, tillägna sig densamma. Han bestämde sig därför att sluta vid järnvägsbygget och resa ner till Karlsson i Boston — om han nämligen med livet åter kom ner till huvudstyrkan. Men naturligtvis skulle Lövengren ordna det så, att de båda, när den tillfälliga handräckningen hos utstakningsingenjören var utförd, skulle åter begiva sig ner till huvudstyrkan en natt. Vad som kunde ske den natten stod då förborgat i den Högstes hand. Skulle hans små barn då bli faderlösa och hans hustru mista sin make? Med tanke därpå överlade Svensson på allvar med sig själv, om han inte skulle låta det smälla genast, när han förstod att det skulle bli fråga om allvar. Men nej, han skulle då inte bliva mördare, det bestämde han sig för. I glad tillförsikt anförtrodde han sig i Hans hand, som ändå styr människors öden. Svensson var visserligen inte religiös i vanlig bemärkelse, men längst inne i hans hjärta fanns ändå något som sade honom, att för hans hustrus och barns skull skulle Gud

hjälp. Han hade ju också på ett så förunderligt sätt stått Svensson bi vid ditfärden — vem var det eljes som i det rätta ögonblicket sände de hungriga vargarna? Ja, den händelsen hade påverkat Svensson på ett så mäktigt sätt att han nu trodde på Gud.

När två dagars arbete var gjort förklarade ingenjören, att både han och assistenten skulle nästa dags afton följa med Svensson och Lövengren ner till huvudstyrkan. De båda »utstakarna» behövde dels ha proviant och diverse verktyg med sig tillbaka samt också rådgöra med överingenjören. För det beskedet blev Svensson glad, och det var för honom ett styrkande bevis för att det fanns en högre, allvis och rättfärdig ledning...

Då de kommo ner till huvudstyrkan, gick Svensson till överingenjören och slutade sin kondition. Dagen efter skulle han åka med en proviantskjuts, vilket genast spordes i rallarlaget. Så snart Lövengren fick höra det blev han het om öronen. Han mumlade några bittra ord för sig själv och gick att uppsöka Svensson. Han träffade honom i marketenteriet.

— Du ska sluta, gosse, har ja sport, fräste Lövengren och glodde grönt av ilska.

— Då stämmer, då stämmer, smackade Svensson.

— Då ska ja också, du goss-sate! Åt vilket himmelens väderstreck ja sen far vet du lika lite som nån annan kristen invalid. Så du ska inte tro du får mej fast...

Han fräste och visade tänderna som en hungrig varg. Men så i ett tag bytte han om ton och sade:

— Då syns att då ä bara dumt att va snäll. Hade

ja låtit då smälla oppi skogen så hade ingen hund gött efter då. Ska du anmäla mej nu för att ja va så dum så ja ble vek å öppnade mitt hjärta för dej? Kamrat, ska då va tacken för min uppriktighet å för att ja inte pepprade dej?

— Nej, nej, ja vill bara bort härifrån... Ska resa till en bekant...

Så i ett tag blev det annat ljud i skällan.

— Men kom ihåg, gosse, att du kommer inte att räknas till de levandes antal om du företar dej några dumheter! röt Lövengren och bet ihop tänderna och knäppte mekaniskt på den lilla blankpolerade revolvern han hade i sin ficka.

När så Svensson var inne hos ingenjören för att hämta det han hade inestående, var också Lövengren där inne och gjorde sluträkning.

— — —

I Boston sökte Svensson förgäves sin medbroder i jämmerdalen. Han fick nämligen där reda på, att Karlsson redan för ett par månader sedan åter »krossat Atlanten» hem till gamla Klavre. En svensk, som arbetat på samma verkstad som Karlsson, kunde berätta att Karlsson hade otroligt svårt att finna sig tillrätta och längtade intensivt hem till sin familj. Så snart han tjänat ihop till respengar, hade han begivit sig i väg. Svensson erinrade sig också, att det var över två månader sedan han hade fått något brev från Karlsson, men icke kunde han ana, att hans reskamrat till »de stora möjligheternas land» begivit sig hem utan att säga honom till. Han längtade minst lika

mycket som Karlsson efter hem och hustru och barn och svenska förhållanden, som visserligen voro svåra, men ändå bättre än amerikanska i kristider. Ja, Svensson skulle ha varit den förste att gå med på en gemensam hemresa om Karlsson nämnt något därom. Han skulle förvisso inte behövt rest ensam...

Det var en svår missräkning för Svensson, att han inte träffade Karlsson i Boston. Men han var inte den som tappade huvudet i första taget; han, som var »född med segerhuva» och som inför livets alla svårigheter hade följande slagord på tungan och handlade därefter:

— Va i attan, dä ä bara te å spotta i händerna å ta nya tag!

Så gjorde Svensson även nu. Han erinrade sig att skraddarpojken var avsend till Boston och bestämde sig för att uppsöka honom. Men adressen... Nog skulle han ha den antecknad på en papperslapp, om han bara kunde hitta den. Där han satt ensam på sitt hotellrum en afton och funderade över sin belägenhet gav han sig till att genomsöka alla fickor. Minsta lilla papperstuss han hittade vecklade han ut noggrant för att se om där stod något antecknat. Det såg då sannerligen inte ut som om hans ansträngning skulle krönas med framgång...

Medan han letade kom han att tänka på sin segerhuva. Det tycktes som om den inte skulle ha någon betydelse. Visserligen var detta, att söka få reda på skraddarpojken adress en obetydlighet, men han tänkte på de stora händelserna och förhållandena i hans liv. Inte såg det precis ut som om han var född till att

segra, inte! Det förstås, ännu hade det ju inte gått alldeles på tok. Om man inte kunde kravla sig högt, så var det kanske ändå en seger att i bistra tider kunna stå och inte falla. Och nog hade han vid flera tillfällen haft tur i sin dag! Som nu senast där uppe i skogen med Lövengren. Och nog hade han tur när han skulle resa och gifta sig. Klädd i bröllopsstass hade han begivit sig av med första tåg från Klavrestrom, för att göra ett litet uppehåll i Växjö och på Gästis komma i bröllopsstämning, tills taget sedan på eftermiddagen skulle gå ner till Visselfjärda. Då hade han i Växjö kommit för sent till taget; det gick när han »glad i hågen» kom ner till stationen. Men som det var vinter och is på Växjösjön, hade han gått över isen för att springa fatt taget i Råppe. Utkommen mitt på sjön hade isen brustit, och efter en svår kamp hade han fått lämna hatt och käpp och ytterrock i vaken. Så jädringen blev han inte riktigt uppspelt vid det minnet. Han pratade till och med för sig själv i sin ensamhet:

— Dä va allt en sjangtiler bruagumse som kom dyngevåt men i alla fall glaer ner te bröllopgåren, där gästerna å prästen å bruden väntade, åkande mä en fuller bonde, som vatt i sta'n, ha ha ha...

Och medan han letade bland sina tillhörigheter efter en papperslapp med en antecknad adress på, kom han att tänka på ännu en händelse därhemma, då han hade tur. Han pratade fortfarande för sig själv:

— Å nog hade ja tur förstås när vi lakade vattenhjulens sist där hemma i Klavre verksta. Ja hade för möcke julstarkt i mej för å hinna springa ut i behaglig

tid. Kors för jädringen, ja hann ju bara få ut huvet utanför, när hjulet satte sta. Då va då bud ette mej, dä ä säkert dä. Men som tur va, va då så stor plats mellan stenväggen å vattenhjulet, så att huvet nätt å knappt fick rum. Dä måkade förstås allt skinnet i pannan upp bland huvudsvålen. Ja, du milde skapare, då hade ja tur om nånsin!

— Men si där står Boston, utropade Svensson med glad överraskning och vecklade ut en liten skrynklig och nersvärtad papperslapp. Sjuttsan, visslade han när han fick se vad det var för en adress. Ty det var en adress han fått av en statdräng på Klavre, som hade sin mor och syster i Boston. Han hade ju lovat att hälsa på dem och överföra hälsningar om han kom dit, och det skulle han då sannerligen göra redan nästa dag.

För övrigt kände han ju båda två. De hade bott i en liten stuga vid Norra Åreda, där Klavre föror på sina Växjöresor brukade pusta. Då fingo Klavre drängar och de som foro med dem ligga på golvet i mor Katrinas stuga för fem öre pr man, medan hästarna fingo sig en munbit ur tornistrarna och pustade ut en stund. Hon var alltid gladlynt och gästvänlig mot de många gånger oregerliga drängarna. Förutom den mycket blygsamma hyresersättningen fick också mor Katrina tjäna några ören på att sälja kaffe och smörgåsar. Alltid anlände fororna på natten, och det blev en glad stund i mor Katrinas fattiga stuga, ty alltid fanns det ju någon muntergök med.

Även Svensson hade ibland varit med på dessa Växjöresor och tagit in hos mor Katrina. Därför var han bekant med både henne och hennes dotter, vilken

vid tidiga år rest över till Amerika. Omsider hade hon hämtat dit sin mor, för att hon skulle slippa sitta ensam i den fallfärdiga stugan.

När Svensson efter dörrklockans signal blev insläppt, ledsagades han in i en magnifik story floor (våning), där mor Katrinas dotter regerade. Hon hade kommit till Amerika och fått det bra. Hon var gift med en förmögen köpman, som var svensk, hon gick klädd i siden, åkte bil och hade jungfru. Och hon hade sänt efter sin mor, för att hon skulle få en solig ålderdom.

Visst mindes de Svensson och voro vänliga och gästfria. Han måste stanna hela dagen, och i synnerhet mor Katrina ville utan hejd tala om livet där hemma. Hon hade det så bra nu, förtäljde hon, vilket också syntes. Hon gick klädd i siden och silke och behövde inget göra, fick åka bil och spårvagn när hon behagade. Och hennes dotter och måg voro då så snälla vid henne, så hon kunde då aldrig förlåta dem för all den glädjen. Men... Mor Katrina fick tårarna i ögonen när hon berättade om det. Ty nog längtade hon i alla fall hem till Sverge, till sin lilla stuga och livet där. Hon berättade Svensson med tårfyllda ögon, att det var något i livet utom hälsan, som icke kunde ersättas med rikedom. Hon ville så gärna resa hem igen till sin fattigdom om hon bara fick, försäkrade hon. Hon ville se sin stuga en gång till; se och träffa sin son; dricka kaffe i bondstugorna hos fryntliga vänner där hemma; ta mot Klavre drängar som nattgäster för fem öre gången; se solens morgonbrand och aftonglöd över skogskammen; leda sin »Stjärna» på bete då det på

våren började spira och grönska vid väggkanten; och sist ville hon sova vid sin käre mans sida på hemsocknens fridfulla kyrkogård. Ja, hon längtade då så välsignat och hjärtinnerligt efter skogens sus och blomorna och kålen i täppan därhemma. Ty det är något som är förmer än rikedom...

— Ja men, sade Svensson rörd, när mor Katrina riktigt tänker efter, så är då allt säkert att hon har då bra nu. Då va nog inte så roligt allti att ta mot Klavre drängar, när di ibland kom toseta och bara tjoade.

— Kan så vara, kan så vara, smålog mor Katrina fryntligt och tillade: Men då va i alla fall *hemlandstoner, hemlandstoner*, Svensson...

— — —
När Svensson den dagens afton kom upp på sitt hotellrum klang det i hans sinne som en underbar musik ett enda ord: *hemlandstoner!* Stackars mor Katrina! Svensson förstod henne så väl, ty inom sig själv erfor han detsamma som hon så känslösamt givit uttryck åt. Och det var nog värre för henne att ha kommit ifrån det liv, som hon slagit rot i och trivdes med, än för honom.

Men ett var då visst och sant: han skulle icke höra till dem, som på allvar söka rycka upp den rot, som är fäst vid hembygdens mark. Inte skulle han bliva gammal i »de stora möjligheternas land», ironiserade han mot sig själv.

— *Hemlandstoner!* sjöng det i hans öron.

Det var hans små barns joller och hans hustrus — ja låt så vara — gräl. Nog var det kanske berättigat, han själv hade ju också grälat på förhållandena. Men hon

viskade ju även någonting annat i hans öra under stundom, något som var det vackraste han visste...

— Hur kan det gå för dem nu, stackarna, mumlade han för sig själv. Det var ju så länge sedan han fick brev och man kunde ju inte veta. Hans små barn höllo på att längta sig fördärvade efter far sin, stod det då i brevet.

— *Hemlandstoner, ja!*

VIII.
SKRÄDDARPOJKEN.

Var dag har sin plåga och var människa sitt öde...
Skräddarpojken kallades så, emedan far hans varit skräddare i en by intill Klavre. Allt folket i trakten visste om hans förhållande till Maja; och som det var vanligt den tiden att ange faderns yrke eller namn framför eller efter en pojkes namn, liksom moderns samtidigt som en flickas, så kallades Erik för Skräddarpojken där hemma. Visserligen gav fadern sig i väg till Amerika innan Erik kommit till världen; men när det sedan under »läens» uppväxt gällde att kalla honom nånting med hänsyftning på hans härstamning, hade folket i bygden icke glömt vem som var hans far. Se, våra »goda» grannar här i livet äro så minnesgoda och ofta kallt obarmhärtiga! Skräddaren och Maja voro ju inte gifta, alltså var »luen» en »oäkting». Detta ville de »goda» grannarna för död och pina ej ha glömt. De ville också ständigt hamra in det i öronen på såväl den stackars pojken, som plågades mycket därav, som alla nykomlingar i trakten, genom att kalla Erik för Skräddarpojken.

— Skräddarpojken? Varför kallas han så? kunde en nykomling stundom fråga.

— Ah, dä ä Majas lusurk. Hon har fyra ungar men har allri varit gift, hä hä... Å vecka som vatt far te barnen ä svårt å reda ut, ska ja säja. Men den här kedden som di kaller Skräddarpojken, hade en skräd-dare lajat te, hä hä. Å sen stack han te Amirrkat... fick man då tillfälle att berätta.

Erik hade ett vekt och känsligt sinne. Påverkad av den uppfattning, som illvilliga tungor förfäktade, plågades han själv mycket av att han ej var »äkta». Det var hans gossårs svarta mara och stora sorg, ständigt påmind honom genom folkets sårande namn. Fattigt och uselt var det hos mor hans, Maja. Och bönderna ville inte gärna ha Erik i arbete, inte för att han var lat, men för en viss slags ovilja mot både honom och Maja. Pojken passade också föga därtill, ty han var vek till kropp och själ, med ett mycket tillbakadraget och inåtvänt sinnelag.

Gammal fördom är ryslig, när den går som straffdom, ut över oskyldiga barn. Ty »horungen» — som Erik stundom också kallades — blev formligen utstött från jämnårigas lekar och äventyr. Hans enda sällskap i uppväxtåren var några uppbyggelseböcker, som han läste om och om igen, kanske hundratals gånger.

Av allt detta förstå vi, att det var en synnerligen tafatt, vek och bortkommen nittonåring, som Maja skickade med Karlsson och Svensson till hans far i Amerika!

Hans fader var en ganska besutten hantverkare, som nu bedrev sitt yrke med två gesäller i en liten verkstad strax intill Boston. Han var gift, men hade ej fått den äkteenskapets välsignelse, som så många andra, i

synnerhet fattigfolk, och få i så rikt måtto, nämligen barn. Därför hade han stundom tänkt på den direkta anledningen till amerikaresan: Eriks tillkomst. Tanken att taga till sig sonen hade mognat i hans sinne under årens lopp, och en dag hade han nämnt det till sin hustru, som genast varit med om att så skulle ske. Därför blev fadersfamnen öppnad för Erik först när han var nitton år, och därtill på ett så kärleksfullt sätt, att det såg ut som om den ville gottgöra vad den tidigare försummat.

När Skräddarpojken anlände till Boston var han som sagt till ytterlighet tafatt och löjlig. Han var klädd i världens dråpligaste kostym, som faderns kollega Karl Johan Pytt hade sytt. På bröstet hade han en adresslapp fästad. Det var de spjuvrarna Karlsson och Svensson, som gjort det spektaklet, vilket emellertid kom pojkstackarn till god hjälp. Egentligen var det ett vykort, som mor hans hade skrivit och sänt med till Eriks far, som hette Blad. Det vykortet hade Erik i sin barnslighet visat Karlsson och Svensson, vilka tyckte det var alldeles utmärkt som adresslapp för den tafatte pojken. Där stod skrivet: »Til mestärän Sammel her Bladd, Boston. Mä heilsning ifrå Maja.» Och så snett i ett hörn stod: »Tak».

Nu var det så, att tåget, som Erik medföljde till Boston, kom dit på aftonen. Vagnarna utrymdes hastigt, alla passagerarna hade ju bråttom, men Skräddarpojken kom sig inte för att försvinna. Och rätt vad det var kom någon och läste vagnen han satt i, detta i den tron, att den var tom. Därför måste Erik helt enkelt övernatta där i pullmansvagnen, vilket kanske var en

av ödets utmärkta tillställningar, ty det var nog bättre än att han drivit omkring i staden på kvällen. Och fast Erik visst inte hade några stora krav på livet eller var van att möta solsken och leenden, så tyckte han i alla fall att det var litet tyst och ensligt att behöva vara instängd så där mol allena.

Morgonen därefter hade pojken med adresslappen uppmärksammats av en konduktör, som sände honom till en polisstation, varifrån han sedan befordrades till sin fader. Denne var en »perfekt» man men lätttrörd, varför tårefloder strömmade när han innerligt omfamnade sin käre son...

Och de strida tårarna föllo ännu ymnigare då han först såg adresslappen. Men liksom han var lätttrörd var han också lätt retad, och blev därför riktigt arg, då han stavade sig till vad den förkunnade.

— Ett sånt sakramenskat Majatroll! Chikanera mej och mitt fina skrädleri inför allt folket i U. S. A., domderade han som om han i ivern trodde att han var en så mäktiga känd man.

Men den lilla fryntliga frun skrattade så tårarna trillade.

— Nä men Sammel, kan du va arg för att du fått en hälsning från din fästemö i Sverge? Ha! Ha! Ha!!

Och så vände hon sig till den förlagne pojken, tyckte synd om honom och klappade honom på kinden och sa:

— Tackars liten pänk!

Det var för Skräddarpojken som för Holbergs Jeppe, överrumplande att i ett tag komma in i himlen. Ty där i mäster Blads hem yppade sig en helt annan värld än

hos den fattiga Maja där hemma. Allt var soligt och glatt i hans nya omgivning, de ekonomiska bekymren voro avskaffade, man hade allt vad man behövde. Mistress Blad var den älskligaste människa han dittills träffat. Hon var svenska och hade i hela sin samvaro med mäster Blad längtat efter att få pyssla om hans barn. Försynen lät det icke ske på annat sätt än att sända efter Erik från Sverge. Men naturligtvis hade den där längtan varit närd av tanken på att också själv få vara släkt till mästerns barn. Nu var det emellertid blott att resignera och ödsla sin godhjärtighet på den sent förvärvade nittonårige sonen, vilket hon gjorde så pass, att mästerns gesäller sins emellan glunkade om att hon tydligen tyckte bättre om Erik än om Sammel...

»Jag vaknade en morgon och fann mig berömd», skrev Byron en gång. För Eriks del kan det sägas, att han vaknade en morgon och fann att han hade det bra. Men han var verkligen litet yrvaken. Tänka sig att den fryntliga och glada mistress Blad, som sprang omkring honom och passade upp, bjöd honom på kaffe på sängen på mornarna, stack till honom extra slantar utöver de han fick av fadern och i allt såg till så han skulle ha trevligt — ja, hon var nu bliven hans »styv»-moder! När han hunnit rycka sig ur den första häpenheten erfor han ständigt en sådan lyckokänsla, som han endast en gång i hela sitt liv förut erfarit. Det var för flera år sedan, när han på en skogshuggares enradiga Magdeburgerspel fått lära sig spela en liten visstump. Själva den där lyckokänslan kom över honom bara en gång, då han kunde nödtorftigt spela och sjunga visbiten, en dag då det var mark-

nad i Nöbble. Och medan spelets ägare var på marknad hade Erik fått låna hem det och suttit hela dagen och sett efter ungarna och klerpat för dem:

»Jag är kommen till världen som en höna
och jag har vasken far eller mor,
men jag sörjer dock föga däröver,
ty min glädje i speleverket bor.»

— — —
Två års vistelse i det hemmet gjorde att Erik blev en stor och jäv karl — för att nu använda Pelle Molins uttryck. Under faderns ledning blev han också en skicklig skraddare. Av den blyge och tafatte ynglingen danades en belevad världsman, som alltid visste att uppträda på ett korrekt och trevligt sätt. Ja, han blev en riktigt nobel ung man till både kropp och själ.

Han tjänade mycket pengar. Och hans största glädje var att så ofta det var möjligt sända brev med en summa inlagda dollar till sin fattiga moder och de hungriga och trasiga ungarna där hemma.

IX.

TVÅ BREV.

Som bekant är det inte alltid, ett beslut blir verkställt, om det än är aldrig så bestämt. Ty sedan Svensson satt på sitt hotellrum i Boston och i ensamheten så tvärsäkert bestämde sig för att resa hem till Sverge med nästa båt, har det nu svunnit två långa år, fulla av längtan och besvikelser, och ändå befinner han sig fortfarande i »de stora möjligheternas förlovade land». Svensson hörde ju till dem som ej ge tappt i första taget. Han kämpade en seg och hård kamp mot en fördömd otur, ett oblikt öde: de dåliga tiderna. Han liknade den lilla plantan i fjällets bergskreva, som gång på gång sköt sin stjälk upp mot himlen för att den över bergkammen skulle kunna se solen, men lika många gånger bröts av och revs ner av den obevekliga lavinen. Gång på gång hade han, som han sade, »spottat i händerna och tat nya tag», men ändå icke lyckats ernå det han och så många andra så innerligt eftersträvade, nämligen den amerikanska penningen, dollarn, som förslår så bra. Visserligen hade han klarat sig med ärligt arbete och även skickat hem småbelopp så att familjen ej led nöd. Han hade under de åren förgäves sökt få arbete inom sitt yrke, men nödgats att för låg betalning åter begiva sig uppåt skogarna

på timmeravverkning. Men slik verksamhet förslog föga. Han hade ju icke varit i tillfälle att »sova» så som han tänkt sig.

Så en dag kom det ett brev med postbudet. Det brevet var från en ungdomsvän där hemma i gamla Klavre. Det var ett långt och för Svensson mycket intressant brev. Dels förtäljde det om förhållandena hemma på det idylliska gamla bruket, dels skildrade det också i hjärta färger att Karlsson hade kommit tillbaka. På kvällarna hade Svensson det brevet som en riktig förströelseläsning och läste om och om igen.

På Klavreström hade det blivit bra tider nu, förkunnade brevet. Bruket hade stora beställningar, man arbetade ett par timmar övertid nästan varje dag, fick skapliga ackord och förtjänsten var inte oäven. Man hade rätt så trevligt också ibland, försäkrade brevskrivaren. Bland det lustigaste han visste ha inträffat i trakten de senaste åren var att Karlsson kommit tillbaka på ett så sorglustigt sätt. »Å ettesom du», skrev vännen, »natulien förståendes kommer riker och finer hem som en rektier harrakär mä rökesikarr å spanglerkäpp», så förmodade han mycket riktigt att det skulle intressera Svensson »mä en utfölier brevskrevning därom».

När Klavre drängar en dag, förtäljde brevet, fullstatat sina foror med tackjärn i Växjö och stodo färdiga att vända de trötta kamparna hemåt, hade det kommit en »sjavig» luffare och småmysande bett att få åka till Klavre. Naturligtvis fick han löfte om det. Men minuten efter hade främligen sagt:

— Ja go da förresten, vi ä ju kända för varann...

— Nej så dra mej på en kälke, ä du inte Karlssona-knävlan! hade den förvånade drängen då utropat.

Och innan de körde ut ur staden hade Karlsson viskat till drängen:

— Ska du låna mej två krisch så ja kan springa å köpa en leksak till mina små lua där hemma?

— Då ska jag göra du Karlsson, för jag får väl dom igen när du har växlat dina dollrar, grinade drängen illmarigt och stack till honom en tvåkrona.

— Hä hä, hä hä... Få dom igen ska du, hä hä...

Så sprang han och köpte en skramla och en trumpet. När han då fick några ören över, påminde magen sig med ett förskräckligt knorrande, ty han hade inte ätit en bit sen gårdagens eftermiddag. Därför skaffade han sig ett par smörgåsar på ett kafé för de sista örena, och fick dem inlagda i ett papper. Sedan satt han slökörad och tyst på lasset och mumsade begärligt i sig sina smörgåsar. Drängarna voro förvetna och frågade ut honom om »Amerikat» och om han hade hem »möe pengar». Men Karlsson gav knapphändiga och svävande svar, han ville helst vara i fred, tycktes det.

Vidare berättade brevskrivaren, att Klavre foror kommit till Norrhult mitt i natten, där Karlsson stigit av och begivit sig hem till Klockargårdens ödestuga. Där hade han bankat på dörren och — så förargligt — det hade stått ett ungt älskande par vid logen och tydligt hört att Adolfinas hans hade ropat inifrån:

— Vi tar inte mot nära luffare i den här stugan. Han får gå te di rike bönnerna å be om härrbärge ella åssä krypa in i en lagår'.

— Va sår du kärring! hade Karlsson då väst i dörrspringan på sitt snarstuckna sätt.

Och då hade de hört hur dörren ivrigt öppnades och i månskenet sett att Adolfinas kom ut i bara »mässingen» på förstubron. Så hade hon famnat »luffarn» om halsen och gråtit i översvallande glädje:

— Kära hjärtandes, så kom du då äntlien hem ändå. Så som ja har väntat å längtat ette dej, gubben lille...

Men vännen hade ännu mer att berätta om Karlssons hemkomst i sitt brev:

Den hade blivit till munterhet i hela trakten. Ty pojken och flickan som stod vid lagårn och kysstes hade varit måna om att det de hört och sett skulle ut över hela socknen. Så hade man fått reda på att Karlsson inte hade ett öre på fickan, utan fått låna av en dräng i Växjö till att köpa en skramla och en trumpet till sina små pojkar. Och de flesta kamraterna vid Klavre, som varit rädda för att Karlsson och Svensson skulle komma hem förmögna karlar, de hade skrattat så brett och retfullt, ja, så annackat retfullt...

Men än vidare förtäljde det innehållsrika brevet:

När den första berusande glädjen av Karlssons hemkomst liksom gått och lagt sig och tagit något gammalt på sig, hade Adolfinas blivit riktigt arg på sin gubbe. Inte därför att han inte hade någon rikedom med sig hem. Det hade hon egentligen aldrig trott på, ty fruntimmer äro nu en gång i allmänhet icke så lagda, att de ha lätt för att tro det som står skrivet i det dimmiga blå. Hon hade heller aldrig varit med om att han skulle ge sig av. Men tvi tjiven för envetna karlar! Och i synnerhet Karlsson! Den hade hon ju

allt ifrån flickåren fått ge sig för... Nej, det var som sagt inte det att Karlsson kom tomhänt hem, som förorsakade hennes ilska. Den var beroende på att han i stället för pengar hade haft något annat med sig hem, nämligen skabb, som han smittade ner hela familjen med.

— Tvi tjiven! hade Adolfinna spottat och fräst. Har inte då gubbkräket ändå drats med dåliga fruntimmer där borta i Amerrikat. Å ändå bonnekar han som en smygbrännare. Tvi tjiven! Ja tror ja ska låta skilja mej från kraken...

Och ner på Klavre skrattade man ännu mera brett och retfullt, när man fick reda på att Adolfinna fått skabb av Karlsson, för vilket hon var så hiskeligt ond-sint. Men fast det tog lång tid innan man blev kvitt otyget, så var det i alla fall inte så farligt och alls icke av den anledning som Adolfinna i hastigheten tänkte sig... Slokörad och nerstämd hade Karlsson fått krypa till korset och bett förvaltarn vid Klavre om att få börja arbeta vid bruket igen, vilket också beviljades, enär bruket var överhopat med beställningar. »Å nu», slutade brevskrivaren, »vänta vi dina kamrater att du ock snart ska komma tebaks te Klavre smea, fastän natulien riker som en riktier harrakär».

— — —

En afton satt Svensson i skoghuggarlagets barack och läste sin väns brev. Han skrattade för sig själv åt det, men önskade samtidigt, att kamraterna där hemma på gamla Klavre icke måtte få anledning att jubla även åt honom... Då kom från närmaste stad

proviantskjutsen, vilken också hade posten med sig. Det var post för fjorton dagar till skogshuggarna, varför man samlades hos basen som delade ut den... Och det fanns ett brev till Svensson, ett litet brev hemma ifrån Sverge. Det inrymde även ett särskilt brev, som hans son Nils hade skrivit. Han hade nu börjat lära sig skriva hemma och kunde med god hjälp stava och lägga ihop. Nu skulle han i och med det här brevet visa sin »pappis» sin kunskap. Hans »mammis» talade i sitt brev om, att Nils hade hållit på i långa tider och tjatat med henne för att hon skulle hjälpa honom med detta brev. Och »mammisen» talade också om, att hon så gott som varje kväll fick hjälpa Nils att diktera samt även hålla i hans hand om pennskäftet.

Av alla brev Svensson fått under sin amerikavistelse var detta från hans lille son Nils, det som gjorde det starkaste intrycket på honom och kom hans hemlängtan att liksom slå ut i full blom. Där han satt och läste det i baracken, såg han så tydligt i andanom sin lille Nils springa och leka. Och hur förnumstig och finurlig var han inte, när han blev förargad på något och sprang och grälade med sitt »fitut» ständigt på tungan. Och när han brukade sammanfatta sin mammis och pappis med ett namn, nämligen »mappis»... Tänk vad han måtte växt till kropp och själ sedan Svensson var hemma och lekte med honom och Rut och Lisy! Nils som var »pappisens hånk», hans speciella kelgris...

Och åter bestämde sig Svensson för att icke bliva gammal i »de stora möjligheternas land». Men nu skulle hans beslut gå i uppfyllelse. Han skulle ner till

Boston så fort som möjligt och skaffa sig biljett hem till Sverige.

Det finns något som inte kan ersättas med rikedom, som är förmer än pengar, hade mor Katrina sagt. Aldrig hade han förnummit den sanningen mera tydlig än just nu. Det var hans lille son, som genom sitt brev hade öppnat hans blick, liksom öppnat en dörr åt honom till det väsentligaste i tillvaron. Det som där bjöds var allena värt att leva för! Hans kamrater i Klavre fingo skratta hur brett som helst, han skulle i alla fall icke förspilla sina år i försakingringen, utan med det snaraste resa hem till de kära. En gammal sång klang så vackert i hans sinne:

»Hem, hem, vågornas brus mig förer...
Hem, hem, de käras röst jag hörer...»

X.

ETT MÖTE.

Det var en fulländad gentleman som var chef för en liten nystartad skradderifirma i Boston. Han var ung och stilig och hette ingenting mer och ingenting mindre än Erik Blad. Alltså var han svensk och hade i den lilla svenska hembyn kallats Skräddarpojken rätt och slätt. Nu hade han tre gesäller och en tillskärare under sig och bedrev ganska stor kommers med herrkläder och damkappor.

En dag, när sommaren led mot sitt slut, var det obeskrivligt milt och härligt väder. Det var en sådan blid sensommarstämning med gyllene, mångskiftande färgprakt i eftermiddagssolens glitter, som Erik Blad mindes ifrån sin barndom hemma i Sverige. Trädens lövverk skiftade i violett, rött eller renaste guld, och fantastiskt brokig var den färgskala, som solstrålarna spreda över de lätta skyarna på himlen. Trädens bevingade sångare kvittrade en direkt till hjärtat gående hymn om skönhet och harmoni och om glädjens poesi i tillvaron. Och ingen kunde slå dövörat till för den hymnen; den vackra och blida stämningen i naturen spred sig som en elektrisk våg till alla människors sinnen. De glittrande solstrålarna tittade vänligt in genom alla fönster och smekte så lent och varmt en mager hand vid ett

skrivbord, en blek kind vid ett sybord, ett förvetet ansikte vid en skvellerspegel, och sade: »Sitt inte inne och tråka, arma stugubarn, utan gå ut och njut av sista sommardan, så ska jag smeka er med mina milda varma händer!»

Även genom fönstret till Erik Blads skräddarverkstad hade de glada solstrålarna tittat in och viskat något i deras öron, som där arbetade. De hade då svårt för att kunna »hålla jämna stygn» med varann, och de kunde inte undgå att lyssna till viskningen. De beslöt slutligen att sluta en timma tidigare än vanligt och fara ut till ett förlusteställe utanför staden. Där spelades i allmänhet god teater, för närvarande gick Hin och Smälänningen över tiljan. Ett sådant stycke var lockande för i synnerhet smålänningar, vilket de voro alla utom en. Alltså begåvo de sig vid femtiden på eftermiddagen ut till Lunden och njöto ett angenämt friluftsliv samt fägnade ögon och öron med den sorglustiga komedien.

På hemvägen skulle man ha något till livs, varför man gick in på en matservering och beställde te och smörgåsar. Då man var färdig att bryta upp, kom servitrisen och meddelade att serveringens innehavarinna ville tala med Erik Blad. Hon hade sett honom genom »matluckan» och så sänt bud på honom. Hon var högst förbluffad över att få se honom så där helt apropå. Hon lät servitrisen ledsaga honom upp till sig i sin dubblett.

— Känner den fine herrn igen mej, tro? log en briljant dam i glänsande grön crepe de chineklädning, modernt sydd och med sirlig ornering.

— Astrid från Bergbyn! utropade Erik Blad och knappast trodde sina ögon.

I den magnifika dubbletten bjöd hon honom taga plats i en svällande fåtölj. Därpå kastade hon sig själv ganska vårdslöst på en färgrik ottoman. Hon ringde på servitrisen och sade till om en bricka förfriskning samt bad henne säga till Erik Blads sällskap att icke vänta på honom.

— Ty vi ha så mycket förtroligt att tala med varann om på tu man hand, tillade hon med ett skälmskt leende.

Så berättade de två »närboarna» hemifrån för varandra om vad åren bjudit dem, sedan de med samma båt kommo till Amerika. Han talade om hur han av Karlsson och Svensson blivit avsänt till sin far, att han fått röna stor välvilja och omtanke av honom och i synnerhet av sin styvmor, och att han i början fått arbeta i faderns verkstad men sedan erhållit medel till att starta egen rörelse... Hon hade att förtälja om hur hon kommit till sin moster, som hade matservering, och fått börja hjälpa henne. Sedermera hade hon också fått litet hjälp av mostern till att börja sin egen hantering. Men den första tiden hade varit fylld av enormt arbete. Så hade det varit lyckosamt och gått framåt undan för undan. Nu hade hon två servitriser och två i köket i sin tjänst. Och omsättningen var över förväntan bra, försäkrade hon, vilket också framgick med all önskvärd tydlighet.

Där hon halvlåg på ottomanen och ivrigt talte om sin framgång var hon synnerligen älskvärd. Hon beledsagade sitt tal med muntra infall och skälmska leenden.

Hon var elegant i alla hänseenden. Förnumstigt logo de blixtrande ögonen, då och då gömda bakom en från tinningen framtrillande burrig hårlock. Hennes ansikte var en fröjd för vår Herre, som ju skapat människan samt även för den, som på ett särskilt sätt fick betrakta det. Ja, hela hennes varelse hade fått en djälig sommarmorgons hela friskhet och behag... Och bredvid denna världsdam, som var chic från topp till tå, såg Erik Blad den gråtande stackars flickan på båten, då de i sällskap »gick över» Atlanten.

— Minns du, Astrid, när vi reste hit?

— Ja det var inte mycke med oss då, vi stackare, insköt hon rappt och bjöd av bordets läckerheter.

— Nej, det såg inte precis lovande ut för nån av oss då, sade Erik allvarligt, tänkande på den fattigdom han fått smaka i sina pojkar.

— Men apropå det, har du Erik hört hur det gått för Karlsson och Svensson, som ju skulle hit över och tjäna ihop förmögenheter i en handvändning?

— Neej.

— Ja, hur det gått för Svensson kan jag inte säga. Men i brev hemifrån har jag sport att Karlsson kommit tillbaka alldeles utarmad.

— Så synd då! Både Karlsson och Svensson reste ju hit i avsikt att skära guld med täljknivar. Det hade de också behövt till sina familjer. Däremot såg det ej ut som vi två hade varken mycket att fordra eller att hoppas av livet...

— Nej, men tänk så underligt, för dem som det från början ser mörkast ut, blir det understundom allra ljusast, smålog hon med glänsande blick.

Så gick man igenom hela raden av ungdomsvänner. De kompletterade varandras kunskap i det stycket, än visste han något om en, än hade hon reda på något om en annan. Somliga hade gift sig sedan de reste hemifrån. Andra hade liksom de farit ut i den stora vida världen för att pröva sin lycka. Några visste de funnos i Amerika. En del gingo fortfarande kvar där hemma och slogo sina krokare för varann.

— Jaa, på tal om det, utropade Astrid Grandtz entusiastmerad, i kväll är det onsdagskväll, då är det allt några som är ute och »drar» där hemma!

— Då allt mycke troligt, då du...

— Kanske att Nisse är ute med fiolen och drar upp till en sväng på kvarnbron? frågade hon småmysande och liksom hägad att genast begiva sig ut i en virvlande trestegsdans

— Är då lika vackert månsken som då ä här, så ä då allt säkert då...

— Tänk va Manda och Ida och Lotta och Johanna ska svänga sej då! erinrade hon om, tydligt visande att hon var riktigt avundsjuk på de flickorna. Hon fick ett melankoliskt drag över sig och reste sig och drog upp rullgardinen och blickade bortåt öster. När hon en stund blickat ut i månskenet sade hon med rörelse, under det hon bjöd av en skål praliner:

— Erik, tänk dej, där långt borta i månskenet dansar de på kvarnbron!

— De gör så, ja... De gör så, sade han stilla och tog hennes hand i sin, varefter de båda med praliner i munnen bredvid varann spejade bortåt öster för att

liksom åtminstone kunna få en skymt av den lustiga svängen där hemma.

— Och vi får inte vara med, Erik, viskade hon och såg med vemodig blick upp i hans ögon.

— Då är väl ingen ann tur å ta, du Astrid, än vi får ställa till en rolig dans för oss själva här borta, viskade han lustigt tillbaka i hennes öra och lade försiktigt sin arm om hennes midja.

— Ät mer praliner! bjöd hon och tryckte sig närmare intill honom.

— Tack du, di va goda di här du, sa han och böjde sig ner vid bordet och stoppade en pralin i munnen. Men då han skulle resa sig upp hade hon kommit så nära honom att hennes ansikte var alldeles över honom. Och då han fick se hennes leende ögon och behagfulla mun så tätt inpå sig, kunde han inte hjälpa det... utan tog henne behändigt om halsen och kysste henne — ja, kysste henne både länge och väl.

— Du stod ju så när mej, Astrid, så du får skylla dej själv, sade han därpå skämtsamt, liksom urskuldande sitt tilltag.

— Ja jag skulle väl också ha en pralin, log hon tillbaka.

— Visst ja. Men fick du inte en riktig pralin kanske?

— Jo det är ju det jag säger, skrattade hon ironiskt och såg så förnumstigt på honom, då han tog en pralin från skålen och stoppade in i hennes mun... Så kysste han henne åter om och om igen och sa:

— Nu har du väl fått en riktig och många andra praliner?

— Ja men ingen dans som flickorna där hemma, gäckades hon skälmskt och skrattade och log om vartannat.

— Du Astrid, vi kunne allt dansa med varann hela livet framåt, om du ville, skämtade han, dock med verkligt allvar längst inne.

— Nej men friar du redan, myste hon liksom förnämad och rogad på samma gång. Vad skulle du säga om du fick ja med detsamma?

— Bli gla förstår du, som en speleman...

Han tog henne om livet och tryckte henne intill sig och stammade i hennes öra:

— Astrid du, då ä riktigt säkert du... absolut bestämt pricis riktigt säkert ä då du... att ja ä kär i dej... pricis riktigt kär... du... lilla dajliga troll...

— Vad säger du Erik? Är det ärligt menat? viskade hon tillbaka med spelad förvåning.

— Ja, ja!

De omfamnade varann och sågo in i varandras ögon och kysstes länge...

— Du ska tro jag blev glad, när jag fick se dej sitta ute i serveringslokalen. Aldrig har jag blivit så glad för något, det är då säkert, Erik! log hon på sitt särskilda sätt bakom en framtrillad lock. Att i en främmande världsdel så där helt hux flux få träffa sin ungdomsvän, som hon hade gammal klockarkärlek till sen uppväxtären, var en stor glädje. Och hon var så innerligt skälmsk när hon såg in i hans ögon och bad:

— Du *min* Erik, ge mej en pralin!

— Av vilken sort!

— Av båda sorterna! skrattade hon.

— Är du min, min för alltid?

— Ja, ja...

Den gröna crepe de chineklädningen prasslade... Hon lade sig tillrätta på ottomanen...

— Nej, nej, du får inte, du får inte...

Men sedan han viskat i hennes öra något om »ingen fara» och försäkrat henne »evig trohet», lät hon det ske...

— — —

Hon såg sig i spegeln, tittade på sin klädning och log innerligt mot honom då hon utbrast:

— Nej men, så du har skrynklad ner min klädning och rufsad till mej!

— Ja så går det för såna danslystna troll, log Erik.

— Fy dej då, myste hon kärvänligt.

— Men Astrid, är du än avundsam mot flickorna där hemma, som i kväll kanske fått sig en svängom på kvarnbron? frågade han henne ironiskt.

— Nej då... Jag har ju också själv... jag menar... träffat dig... sade hon klippskt leende. Fast inte precis menade jag sån dans, när jag stod och längtade efter dansen på bron där hemma vid kvarnen, tillade hon och försökte se trovärdig ut.

Och då hon på golvet plockat reda på två hårpilar och ett spänne, såg hon åter allvarligt in i hans ögon, liksom för att spekulera ut hans uppsåt, och sade:

— Det blir ju också en viss slags dans som varar hand i hand hela livet igenom...

Sedan hon med handen försökt släta ut kjolens värsta skrynklor satte hon framför spegeln ny piff på den illa tillstuvade frisyren...

XI.

»KAFFE OCH TÄRTA ÄR NOG BRA, MEN...»

En afton ringde det på dörren där mor Katrina bodde hos sin dotter i Boston. Då vederbörande blev insläppt var det Svensson, som kom för att säga adjö, sade han. Ty nu hade han tröttnat på »de stora möjligheternas land», förkunnade han vidare; han skulle med en båt som gick om två dagar. I morgon skulle han hämta den genom brev beställda biljetten. Och var det så att man önskade några hälsningar medskickade till Sverige så gick det utmärkt, förklarade han.

Visst ville mor Katrina ha hälsningar över till sin son; hon sade till och med, att hon själv skulle vilja följa med till honom och sin stuga. Även hennes dotter ville naturligtvis sända hälsningar och bud med Svensson till sin bror och sina ungdomsvänner. Alltså blev Svensson väl mottagen och blev erbjuden att bo där, vilket han tackade för.

— Si Svensson han ä då en lyckans guldgosse, sade mor Katrina, som får resa över till Sverige...

— Nähä si, mor Katrina, protesterade Svensson tvärsäkert. Att ja' ä lycklig, som får resa hem, dä ska ja' inte neka för. Men si nån sån där guldgosse dä ä ja' ta mej hunsingen inte, betygade han ärligt med en ton, som varslade om att han försökte skratta åt eländet.

— Jag mente inte så, sa' mor Katrina.

— Nävisst, jag förstår nog, skrattade Svensson.

— Men den här Amerrkagesviten har väl i alla fall gett inte så litet?

— Ja då vill sä, ja har ju skickat hem en del te dom där. Å så har ja ju levt själv under tien. Men inte motsvarade det mina förväntningar på långa vägar, inte.

— Tro dä...

— Dä har ju också vatt så rasande dåliga tider sen ja kom hit.

— Riktiga nödtider, ja...

— Dä ble tvärs emot va di spådde i en del svenska tidningar. Di skrev att dä skulle ble annan malt, som bryggan sa och rostade potatisen.

— Men den här Skräddarpojken, som Svensson sökte förra gången han va här, har det gått bra för.

— Inte! Vet mor Katrina nu var han bor?

— Ja, han har startat en skrädderiaffär här i stan. Han lär ha det mycke bra. Han har flera arbetare å mycke att göra.

— Då ska jag gå till honom i morgon.

— — —

När Svensson dagen efter varit på ångbåtslinjens kontor och hämtat sin biljett, hade han endast tio dollar kvar i fickan. Biljetten hade blivit dyrare sedan han for till Amerika, varför han skattade sig lycklig, som hade mat och logi gratis i Boston, ty eljes hade väl de tio dollarna gått där så att han kommit till Köpenhamn, dit biljetten var ställd, alldeles »singel». Han gick emellertid och småmuttrade fula ord om rederiet.

som höjt priset, och instämde för sig själv i ett gammalt ordstäv, som kom för hans sinne: »Hälften vore nog, sa bonden när hans hustru fick trillingar.»

Så gick han till Erik Blads skrädderiaffär.

Där blev han vänligt mottagen och visades omkring i firmans lokaler av chefen Erik Blad. Det var för Svensson som en otrolig saga att denne distinkte man var Skräddarpojken, den tafatte, blyge, tillsnuvade »luatufsen». Arbetet i verkstaden gick för full fart och kunder kommo och gjorde sina beställningar, sitt val av tyg, provade kostymer och kappor, och gingo i en ständig ström. Det stod tydligt för Svensson, att Skräddarpojken blivit en mäktig välbeställd man, som var innehavare av en sådan rörelse. Och åter tänkte han på ett ordstäv, nämligen: »Dä kunne ja då allri trott, sa västgöten när han kom till himmelriket.»

Bland kunderna kom en elegant dam i bil. Hon tycktes vara hemmastadd på stället, ty hon sprang direkt in i verkstaden och frågade:

— Är Erik här?

— Nej, han är där inne i tillskäreriet, svarade en av gesällerna och pekade på en halvöppen dörr.

Damen knackade och tittade in genom dörren och frågade diskret:

— Kanske jag stör?

— Nej, visst inte. Kom in du! uppmanade Erik Blad.

— Men vad i all min dag ser jag! utropade damen, när hon fick se Svensson. Är Svensson här? Han känner väl igen mej? frågade hon, då hon såg hans förlägenhet.

— Nähä.

— Ha ha ha! skrattade hon.

— Astrid, vet ja, sade Erik.

— Kors för tuss... ja menar då va hiskligt va hon blett annlessare...

— Ha ha ha ha!

— Ja, jag kan säga det på stående fot först som sist, ty det är ingen hemlighet, då är min fästmö då här, sade Erik Blad och tog Astrid om livet.

— Jojo... Ja, ja får gratulera då! De tu som ska bli ett, de finna varann om de så ska resa till världens ände...

Och att de voro lyckliga båda, blev Svensson säker på. Astrid smög sig tätt i Eriks famn och besvarade hans förkunnelse med ett sådant vackert leende. Sedan hade de en del att prata om med varandra, något som skulle gå av stapeln i morgon kväll, kunde Svensson uppfatta. Och han var en kanalje den där Svensson till att betrakta fästfolket noga där de stodo borta vid skrivbordet. Själv sinkade han sig med att läsa en tidning, men han hade alltid ett spejande öga över tidningskanten. Sålunda uppfattade han inte bara de kärvänliga glimtarna i deras ögon, utan han såg även att hon knöt ett band om hans ringfinger och klippte sedan av och stoppade bandet ner i sin väska. Och då var Svensson inte så dum till att dra slutsatser. Han tänkte:

— Sicken jäkel, ä hon inte å tar mått på han. Nu ska hon iväg å köpa en förlovningsring te han, förstås. Förgjorda skräddarpojck! Han får då då för bra. Den här rörelsen, verkstan, kunne väl räcka. Men så ska han te på köpe få en sån däjelig kvenna, som står å

ler där borta vid skrivbordet. Så sakramenskad skräddarlut å ha tur här i livet...

Så vände Astrid sig till Svensson och sade under det hon log skälmskt:

— Som Erik sagt att Svensson ska stanna över morrondan, så ska jag be honom vara vänlig och komma hem till mej i morron eftermiddag klockan fyra! Det blir bara ett litet svenskt kafferep för en sju-åtta stycken.

Hon lämnade ett visitkort med adress på, sade adjö och gick.

Vid tretiden på eftermiddagen dagen därpå åkte Erik Blad ut till sin fästmö. Han kom en hel timma tidigare än de andra inbjudna, emedan både han och hon, liksom alla andra parvenyer, voro hatare av alla ceremonier. Denna enkla bjudning skulle ju liksom vara ett förlovningskalas. Men byta ringar bland åskådare — asch, det vore då inte roligt för dem det vederbör, hur lustigt det än sen vore för dem som skulle bevittna spektaklet! Nej, det var allt en scen som borde ske i högsta intimitet på tu man hand, som Erik sade. Och för att man skulle stöka över den saken innan gästerna infunno sig hade han kommit en timma tidigare.

— Goddag lilla pyttan! hälsade Erik Blad på en liten näpen servitris. Ty allt sedan den dagen, då han av en tillfällighet råkade komma in på Astrid Grantz serveringslokal, hade han varit sedd där ett par tre gånger i veckan och var därför väl bekant med flickorna.

— Såå, lilla han tänker skaffa sej ny fästmö, skrat-tade Astrid, där hon kom strålände skön i ljus klädning och liksom överraskade. Hon hade något att säga till om. När det var gjort följdes Erik och hon upp till hennes rum.

Där skedde ringbytet. En sådan viktig akt kan nog ske på många sätt, men alltid hör därtill samma ingredienser: kyssar, kramningar, ringar. Löftena äro alltid givna långt förut; de äro som bekant viskade fram av heta läppar i lyckliga ensamma stunder, då kanske en förtrollande måne ler förnumstigt åt dårskapen...

Alltså tog hon fram en liten rund ask ur sin handväska och han en dito ur sin västficka, varur de togo fram ringar av renaste guld. Så satte de vars en ring på varandras ringfinger. Sedan blickade de allvarligt och länge in i varandras ögon, för att liksom spionera ut varann. Men de hade helt viss rena samveten. Hon tycktes då bli särskilt övertygad om att han ej var en simpel skurk och gav honom ett av sina allra älskvärdaste leenden. Då kramade han henne hårt och kysste henne, kysste henne en två — flera gånger.

Sedan höll han henne ifrån sig och betraktade henne. De glänsande ringarna på deras händer fröjdade dem. Hon njöt av hans tydligt visade kärlek till henne. Han njöt av hennes täckhet och lutade sig åter intill henne och viskade i hennes öra:

— Ett sånt betagande troll du är i den ljusa klänningen...

Men impulsivt ryckte hon sig ur hans famn och sade leende:

— Vi glömmar att gästerna snart är här! Och här

är en hel del att göra innan dess... Därpå ringde hon på en av flickorna, som skulle duka färdigt.

— Javars, det ska bli gott mä kaffe nu, sa Erik. Det är ganska länge sen jag drack.

Hon gick att ordna med bordet och sade med en älskvärd glimt i ögat:

— Ja, kaffe och tårta är nog bra, men nog vet jag det som är bättre, sa flickån och spetsade munnen, ha ha ha...

Det var han ej sen att uppfatta som en vink och gick därför och kysste henne omsorgsfullt... Just då passade en av flickorna på att komma med en bricka och överrumpla dem. Det blev en scen av riktig förlägenhet. Och när flickan kom ner till sina kamrater fnissade de och skrattade, då hon sade:

— Han är så glad i henne så han står och kysser henne så de varken hör eller ser. Ni skulle sett hur di stod och riktigt illkramades, när jag kom upp där med brickan...

Så infunno sig de inbjudna svenskarna, däribland även Svensson och mästern Blad med fru. Varm och vacker och leende hälsade Astrid Grantz dem välkomma. De nya guldringarna upptäcktes snart, varför envar församlad skyndade att framföra sina bästa välgångsönskningar. Det blev ett trevligt samkväm, man drack kaffe och snaskade sedan gotter i långa banor. De nyförlovade sågo då så välsignat älskvärda och lyckliga ut som om det för dem aldrig skulle kunna yppa sig någon törnetagg, som kunde stinga deras fötter, då de dansade på livets rosor...

XII.

EN SNÖPLIG HEMFÄRD.

»Otaliga vågor vandra
 på havets glänsande ban;
 o, vore jag bland de andra
 en bölja i ocean...
 så liknöjd djupt i mitt sinne,
 så sorglös kylig och klar,
 så utan ett enda minne
 från flydda, sällare dar.

Dock, skulle en våg jag vara,
 den samma jag vore väl då;
 här går jag ju bland en skara
 av svala vågor också:
 de skämta med fröjd och smärta,
 på lek de tåras och le.
 Blott jag har mitt brinnande hjärta —
 o, vore jag utan som de.»

Så sjöng en melankolisk svensk sjöman på däck i en sen timma den första kvällen som Svensson gungade ombord på väg hem till sina kära. Det var en underbart härlig natt med månsken och tama vågor, som stämt denne sjöman i möll. Där han satt på en rep-rulle och blickade ut över de månsilvrade vågorna såg han ut att ha sett bättre dagar. Kanske denna Rune-

bergs sång var som skriven för honom? Kanske denna vemodiga aftonstämning med oemotståndlig trollmakt bjudit honom att i ensamheten, där han satt och liksom drömde, plocka fram ur minnet ljuvliga hägkomster från en lycklig ungdomstid? Och kanske att hans liv sedan varit sådant, att han nu önskat sig icke behöva minnas något och prisade sig lycklig om han varit född utan hjärta och sorglös och kylig som vågorna? Ty vem vet vad minnen denne melankoliske sjöman bar på, som liksom tycktes spela fram i hans sinne denna vackra månskensnatt på sjön?

Svensson var också den, som smugit sig upp på däck och tumlade om med sina tankar i den natten. Han förstod sjömannen och skulle även varit den förste att instämna i hans sång — om han inte nu varit på väg hemåt. Men detta, att snart åter få skåda sin lille son och de andra kära, var en så stor glädje, som uppfyllde hela hans själ. Visserligen var det ingen rik man som i och med honom vände åter ifrån det stora dollarlandet hem till hemmets strand, vilket ju varit hans dröm, men han kände sig ändå så översvallande glad och lycklig. Han tänkte på vad mor Katrina hade sagt, att det är något här i livet utom hälsan som är förmer än rikedom, och det erfor han nu i så rikt måtto.

En sådan natt på havet är särskilt lämpad för funderingar. Nattpåglarnas dystra skri; havsvågornas mumlande sorl; fyrskeppens lockande blink; månskenets fantastiska skuggspel på horisontens skyar; lanternornas sken från en båt i fjärran — ja allt smyger sig på en som en kedja av ideliga frågor om vadan och

varthän. En sådan natt är en eftertankens stund, som för envar kan bliva såsom den mäktigaste predikan och hårdaste rannsakan...

Svensson satt där på däck och gick i tankarna igenom hela sin Amerikatid. Han såg den så tydligt som en rullande film och allt vad därmed hang samman...

... Se där var först några bilder hemifrån! Där stod Karlsson och han själv och talades vid om sin Amerikaresa på Klavreströms verkstad. Sedan voro de på språng ut till Klockaregårdens ödestuga för att hyra in sina familjer. Så blev det kvinnoträta så att de måste skilja sina bättre hälfter åt. Svensson fick ju kуска i väg ner till sin svärfar i Vissefjärda...

... Så reste de fulla av segerförvisning om att snart komma hem stormrika. Där sutto de i Växjö, där Skräddarpojken kom till. I Göteborg blev det fylle och slagsmål så Karlssons fiol gick i kras, lika lätt som alla illusionerna sedan... Han skrattade för sig själv där han satt på däck i månskenet på den gupande ångaren och tänkte på och tydligt såg alltsammans... Astrid som bara satt och lipade... Och sedan stormen, den fruktansvärda stormen, då envar ombord trodde sin sista stund var kommen... Men Skräddarpojken var i alla fall en klippare redan då, tänkte Svensson, som smög sig upp på däck och tryckte sig tätt intill ångpanneröret, för att bliva varm, medan regnet piskade honom på den andra sidan...

... Sen i »de stora möjligheternas förlovade land». Ja, han småmyste för sig själv i månskenet... Då gick man och frilunchade i Chikago och stekte kaniner och

paraderade vid gatläggningen. Då körde man is och vallade hästar och slet hund... Men man spelade fiol och tänkte på gamla Sverge om kvällarna...

... Nu var det järnvägsbygge i urskogarna, som skymtade för hans inre blick. Det var släp och slit och kortspel och superi — och miss Gladwicks bordell. Det var en paristillvaro med slidknivar och skarp-laddade revolverar, i alla avseenden mångdubbelt sämre än den där hemma...

... Lövengren! Den gamle vännen hemifrån, som han träffat. Han fräste som en huggorm och visade tänderna som en hungrig best. Ja, viskade Svensson till sig själv, skulle jag blivit vän med honom på allvar, så hade jag i lyckligaste fall snart hamnat på de okändas kyrkogård...

... Men så skymtade där en annan bekant av bra mycket vänligare och trevligare art. Det var mor Katrina, hon som predikat om hemlandstoner och att det fanns något utom hälsan, sam var förmer än rikedom. Hon hade låtit det falla som fjäll från hans ögon, så att han sett och förstätt detsamma. Det är en visdom, mumlade Svensson, som man tydligt måste leva sig till, lära av livet självt... Det var en vacker och solig bild, denna!...

... Och sen var det Erik Blads och Astrids lycka han såg. Det var också något soligt och glatt men även svärmiskt och poetiskt över den synen. De båda fattiga mänskobarnen, som så vårdslöst voro utkastade i livet, hade funnit varann och fått det så bra. Ja, det var en sådan ödets nyck, som envar måste bliva

glad av att åse. Svensson log också för sig själv, då han tänkte på deras lycka...

... Och en liten parvel, som skrev ett brev! Han kände igen honom, det var ju hans egen lille Nils, som skrev brev till sin pappis. Det var det brevet som äntligen på allvar kallat honom hem. Det var också det käraste brev han fått under sin Amerikatid. Han kunde det utantill och rabblade upp det för sig själv...

Under tiden gled filmen omärkligt över till att visa honom själv, där han satt på däck i månskensnatten med sina tio dollars i fickan. Och om någon skulle komma på den tanken, att han nog blev nerstämd och missmodig vid den bilden, så må det omtalas, att det är ett stort misstag. Han kände sig i stället som den lyckligaste människan i världen. Ja, han blev helt enkelt berusad av glädje, då hans Amerikatids film visade den dittills sista bilden för hans inre blick...

— Ty då finns något utom hälsan, som är förmer än rikedom, mumlade han för sig själv och blickade långtansfullt fram mot öster; där morgonsolens första strålar bröto fram över Atlantens småkrusiga vatten.

— — —

När båten omsider kom till Liverpool väntade ännu ett för Svensson oblikt öde. Dagen innan hade nämligen i England brutit ut järnvägsstrejk, vadan man alltså icke kom längre, utan fick vänta och se hur strejken utvecklade sig. Ty inte gärna kunde man begiva sig av på luffen till Hull, okänd som man var med förhållandena, annars hade nog Svensson för sin del haft lust till det, då han tänkte på sin skrala port-

monnä. I stället måste han hyra in sig så billigt som möjligt och bida vad tiden led.

Det lyckades vår man att få så billig inackordering som för en dollar om dagen. Men ändå... Hans hela reskassa utöver biljetten bestod ju endast av tio dollars, och nu såg han en dollar glida ifrån sig för varje dag. Det var nervöst att se dem försvinna den ena efter den andra... En... två... tre... fyra... fem... sex... Och strejken fortsatte...

— Så jäcken annacka, mediterade Svensson, sir då inte ut som ja ska få gå från Köpenhamn och hem. Då va då en satans otur ja vatt ute för hela den här färden till U. S. A. Å den som skulle gett mej guld, ja guld i långa banor, hä hä hä...

Han hånade sig själv och försökte skratta åt eländet. Men det gick inte riktigt bra, ty han var så olustig till sinnet. Det var ett snuskigt ställe han bodde på, de senaste dagarna hade han känt något underligt på sig, det stack ibland som synålar...

Det var riktiga pinodagar, dessa i Liverpool. Han spejade som en däre i tidningarna varje dag för att få se något hugnesamt meddelande om strejken, men förgäves... Nu gick den åttonde dollarn all världens väg...

— Ja, när di ha fått dom så ha di, resonerade Svensson. De hade väl vär av att ja hade tio dollar, å då tyckte di väl va för mycke för mej stackare, kan tänka. Men om ja ska svälta i åtta dar, så ska ja då snåla undan så mycket som te färjan från Köpenhamn te Malmö. För ja kan väl för hunsingen inte gå på vattnet heller, hä hä... Så stark tro å såna stora täta

skor då har ja inte nu... Däremot när ja reste över te Amerikat, då hade då kanske vatt onödigt mä biljett, för då hade ja sån orubblig tro så ja hade kunnat gått över Atlanten, tror ja...

Och nu gick den nionde dollarn samma väg som de åtta föregående...

Den tionde dagen sparade han in middags- och aftonmålet, för att ha till ångfärjebiljetten från Köpenhamn till Malmö. Och tänk, samma dags afton stod det i tidningarna, att uppgörelse var träffad så att tågen skulle börja rulla dagen efter. Det var precis som om det varit uträknat för olycksfågeln del, att han nämligen skulle komma hem utan ett öre i fickan.

— Satans järnvägsstrejk! Kunne inte di jäkla järnvägsmännen strejkat i tid och evighet amen, utom när ja ä ute å reser, så ja hade haft mina tie dollar i behåll. Visserligen gör då inget, men di ska ju fläka sej av skratt där hemma i bygden, om di får reda på att ja kom alldeles singel hem från Amerikat...

När sedan Svensson blev instuvad på ångaren i Hull gick det ingen nöd på honom, ty han hade mat och logi gratis, d. v. s. på biljetten. Resan över Nordsjön gick utan några misshälligheter. Vädret var gott, och ibland på kvällarna och nätterna tittade månen och otaliga stjärnor fram mellan lätta moln. Svensson gick och småmyste för sig själv åt »sån riker kär», som snart var åter i gamla Sverge. Han sov endast några timmar om nätterna, enär han föredrog att sitta på däck och fundera. Han ville ovillkorligen vara den förste som vid synranden i fjärran skulle få se Sverge skymta som en hägring, som en de lycksaligas ö. Och då och då

lät han sin Amerikatids film passera för sin inre blick; han var nämligen densamme, som satt och drömde på Atlanten, det var bara den skillnaden att hans tio dollars nu voro försvunna.

Så äntligen skymtade Sverge som ett svart streck i fjärran. Det gick en varm ström genom bröstet på Svensson. Snart skulle han få hemlandets mark under sina fötter, få återse skogar och sjöar, vänner och fränder... Strecket blev suddigare och suddigare allt efter som ångaren närmade sig. Snart fick det konturer, blev till ett landskap med berg och skogars vågiga linjer mot horisonten...

Det var en eftermiddag som ångaren gled in i Öresund mot Köpenhamn. I kvällningen lade man till vid Köpenhamns kaj. Och glada över att äntligen vara där var det många som i likhet med Svensson, med tanke på den av järnvägsstrejken fördröjda resan, gnolade:

»Det gick långsamt fram, men det gick ändå fram, vi hurra för den resan när vi kom till Köpenhamn.»

Färjan stod färdig. Svensson plockade reda på sina i Liverpool undangömda slantar. De räckte, och det blev till och med så pass mycket över, att hans små flickor och hans egen underbare lille pojke, kunde få sig en leksak och en påse »polkagrisar»... Så på ett litet tag var man i Malmö — på svensk botten och hörde sitt eget tungomål i var mans mun. Det var stämning det, det var hugsvalelse och obeskrivlig glädje för en hemsjuk emigrant! Ty lika visst som att Amerikafebern har endast ett säkert botemedel: att emigrera

till U. S. A., lika säkert är det, att de som angripas av den rätta hemlängtan, ha bara ett enda säkert medel att tillgripa för att bli kurerade: att resa hem.

— — —
Från Malmö och hem till Vissefjärda fick Svensson ta sig fram medelst de s. k. apostlahästarna. Han fick komma hem som en »Greve Tramp», ironiserade han mot sig själv, när han redan samma afton stegade ut ur Malmö stad. Han hade ju inte ens till logi för natten. Men »alla sätt äro bra utom de tråkiga», har Voltaire en gång förkunnat. Och se tråkig, det var då den hemfärden inte alls.

Det var en lördagsnatt i november, en riktigt vacker senhöstnatt. Stjärnorna tindrade så klara där uppe på himlapällen, och ungdomen var ute och drog utefter vägarna. Byarna lågo så idylliskt slumrande i stillheten. Ja, själva den hårda vägens klang emot klackarnas stift tycktes honom i nattens tystnad som en hugnesam och vänlig hälsning...

Där var det fest i en stuga, det var musik och dans och mycket folk församlat. Tonerna av fiolen, som gnällde och gnall, trängde ut över byn och de taktfasta trampen av dansande ungdom hördes vida omkring. När nattvandrararen kom närmare, fick han se en äreport. Alltså var det bröllop i stugan och ungdomen höll nu på att roa sig som bäst... Ute på vägen såg han ett ungt par, som smugit bort ifrån dansen för att i ensamhet under blinkande stjärnor viska och tassla några dårskaper till varandra...

— Si den ungdomen, den ungdomen, den kan et

än i da. Vi har då så mycken vacker kärlek och poesi i gamla Sverge, mumlade Svensson och vandrade bort från den klingande låten med snabba steg.

Morgonrodnad! Morgonrodnad!!

Det var ett för drömmaren på vägen starkt gripande, stämningsfullt skådespel. Det var en lisa för en hemvändande emigrants törstande ögon, att se Sverge i morgonsolens röda och gyllene strålar. Åkrar, sjöar och dungar samt de små pittoreska stugorna i leende sol!

»Sverge, Sverge, Sverge, fosterland,
vår längtans bygd, vårt hem på jorden!»

— — —
Sent en afton kom en vandringsman till en stuga i en bys utkant i Vissefjärda. Där var tyst och lugnt, det såg ut som om de lagt sig där inne — men nej, där lyste det från fönstret i kammaren. Genom en springa vid jalousien kunde han se, att hans hustru satt där inne och läste tidning vid en liten rykande fotogendank. Och det sparsamma ljuset kastade även ett svagt sken bort i sängarna, där barnen sovo. Han njöt av att en stund stå och se genom fönstret, men sen knackade han försiktigt och viskade:

— Josefina!

Hon kastade misstänksamma blickar bortåt fönstret, men då hon icke fann något fortsatte hon att läsa. Då han såg det, knackade han hårdare och sade med högre röst:

— Josefina! Dä din gubbe som ä här...

— Kors kära hjärtandes! utropade hon bestört och

sprang till fönstret och frågade: Är då verkligen du, Axel lelle?

— Vesst, vesst, du.

Genast blev hon på det klara med rösten, öppnade dörren och gick ut på förstubron, där han var till hennes möte. Och efter omfamningar och välkomstkyssar frågade han:

— Allt är väl och alla är väl krya te hälsan?

— Jaadå...

— Då roligt, då roligt, så obeskrivligt roligt att ja nu ä hemma hos er, jublade han.

— Ja men stig in då! log hon mot honom.

— Nähä du, nähä du, då lura du mej inte till ändå, skrattade han.

— Vadå, käre Axel?

— Seså då, lugna dej Josefina! Vesst ska ja stiga in, när vi bara kommer så långt, men sakta i bakkarna...

— Nämen så säj va då ä karl!

— Jo sir du, ja ble så hälsickes nerlusad på ett hotell i Liverpool. Si du, då bröt ut en sån förbaskad järnvägsstreck så vi fick ligga i Liverpool i tio långa dar. Å där gick varenda korvöre ja hade mä mej å i stället fick ja »spik»...

— Ha ha ha!! Det var då så sorglustigt, så hon kunde rakt inte låta bli att skratta. Och hon kysste honom för säkerhets skull innan hon tillade:

— Ä då då du har mä dej i stället för pengar?

— Yes, yes... Å därför får du gå in å väcka far din å låna skjorter å kalsonger å en kostym av han. Å sen gör vi eld i brygghuset så ja får bada å byta

om från topp te tå. Å sen bränner vi lumpen ja har på mej, för ja vill ta mej katten inte längre ha en trasa av det som varit med över till då förbannade landet...

Det blev ett fasligt bråk i den stugan den natten. Svenssons svärföräldrar väcktes och hjälpte till allt vad de förmådde. Josefina tände under brygghusgrytan, hennes far bar vatten och ved och hennes mor kokade kaffe och lagade till en sen kvällsvard inne i stugan åt den långväga gästen. Men ingen var surmulen eller ledsen; när det var litet uppehåll i göromålen, tänkte man på den sorglustiga återkomsten och skrattade då och då för sig själv.

Svensson badade och borstade sig och blev i sin svärfars kläder en annan människa. Visserligen var kostymen så liten, att han endast kunde knäppa två knappar i västen, men vad gjorde det? Inte ett dugg. Det var en fröjd i Kapernaum, så det stod härliga till. Svensson tog sin Josefina om livet och svängde om med henne så att det ven i luften. Och då han hörde elden fräsa i sina avlagda kläder sa han:

— Gud ske lov och pris att Amerikaluftan nu brinner bort ifrån mej, så att en kan känna sej som en svensk, en riktig, riktig svensk...

Och man gick upp i stugan och drack kaffe och åt och pratade, och det var en så stor och innerlig glädje. Man aktade sig så långt möjligt var att nämna pengar i den natten, man bara jublade åt att ha fått återse varann med bibehållen hälsa och vigör.

Omsider ville svärföräldrarna krypa till kojs igen. Josefina hade något litet att bestyra ute i köket. Svensson gick in till barnen i kammaren, där de sovo i

rosig fred i sina bäddar. Han fylldes av uppriktigt glädje då han såg dem en efter en. Där låg Nils, »papisens hånk», som han skrivit. Se, vad han vuxit sig till och blivit stor! Nu snart skall det inte bli så löjligt om han säger »vi karlar», som han förut haft för sed, tänkte Svensson i överlycklig fadersglädje. Och där låg de små »fröknarna» Rut och Lisy...

— Men vad skock tunnor tusan! Va vill då här säga? Där ligger ju en unge till, mindre... Låt mej si, va då inte tre, jo visst fanken!!

Han räknade på fingrarna för att se om han hade räknat fel... Nej, där lågo fyra. Han gnuggade sina ögon för att utröna om han såg dubbelt... Men nej, där låg faktiskt fyra. Han rannsakade sitt minne strängt för att möjligen rätta ett minnesfel... Men nej och åter nej, han hade verkligen icke mer än tre barn när han reste till Amerika. Och han försökte känna igen det fjärde stackars barnet, men det var honom omöjligt.

— Si fruntimmer, mumlade han, då ä-då ett helsickes pack, som aldrig kan ge sej till tåls...

I detsamma viskade hans samvete något i hans öra om miss Cladwicks bordell där borta i Amerikas urskogar, och han tillade:

— Ska då va straff åt mej för då, så va då då ett rasande hårt straff...

— Va sär du, sa Josefina, som stått i dörrspringan och hört på. Och under det hon försökte se strängt på honom fortsatte hon: Så går då, så går då när du är borta...

— Josefina, är då alltså verkligen sant! skrek han.

— Dumbom, log hon mot honom. Då är ju min systems, Sveas, flicka, som gifte sig för två år sen. Hon är här bara över natten...

Då tog han sin hustru i famn och viskade vackra ord i hennes öra om »trohetens belöning»... Sedan tilllade han:

— Trots att vi är fattiga, så är ja i alla fall den lyckligaste mänskan på jorden. Ty ja har nu lärt mej, att då finns något i livet, utom hälsan, som är förmer än rikedom: hem, hustru, barn och vänner, hembygd och språk, seder och tro. Å fast di där oppe i Klavre ska grina så di kan fläka sej, om di får reda på min dråpliga hemresa, så vill ja i alla fall inte ha Amerika-vistelsen ogjord. Den har lärt mej dä, att ja vill hellre va fattig arbetare i Sverge än där borta i dollarlandet. Ja, ja reser inte här ifrån nu om ja så skulle erbjudas att bli kung i Nebraska... Å nu ska vi ta nya kraftiga tag å skapa oss en ställning i Sverge, du min lilla gumma... Hurra för gamla Sverge!

Och solen gick upp och tittade in genom fönstret i kammaren. Svensson predikade fortfarande om vilket utomordentligt präktigt land vårt Sverge ändå är. Det var en utläggning, som inte precis till formen, men väl till innehållet gick i stil med skaldens ord:

»Sverge är mitt allt på jorden,
intet är som Sverge skönt
med de vita fjäll mot norden,
furugördlat, norrskenskrönt.
Där gå fria, stolta strömmar,
klar och blå är insjöns våg;
där bo fädrens stolta drömmar
än i trogna söners håg.

Sverige är mitt allt på jorden,
intet är som Sverige kärt.
Första stegen, första orden
där av far och mor jag lärt,
där jag lekt i stilla hagar,
styrt i sagans rike in,
där jag drömt i unga dagar,
drömt om hjärtevännen min.

Sverige är mitt allt på jorden,
intet är som Sverige rikt;
gav det stundom bark på borden,
var det dock i tro sig likt.
Det har bästa malm i bergen,
bästa malm i bröst också,
och i fanan bästa färgen,
solens gull på himlens blå.»

ANDRA DELEN

I.

BYNS VÄCKARKLOCKA.

Som ett flammande eldklot gick solen upp bakom Uvberget. Den började med att färga skogstopparna i guld och purpur, skingra dimman och tränga skuggan in i skymslena, dit den visserligen motvilligt, men nödvändigt måste retirera. Skogsranden blänkte i härligaste opal, när den nyvaknade solen kastade sina glödande cinnoberstrålar över daggen i grenverket, i vars friska grönska trädens sångare, var och en efter sin näbb, redan tidigt börjat sin glada och vackra morgonsång.

Där gol träget en västergök. En taltrast drillade, skogsduvorna kuttrade kärvtänligt och spillkråkan slog en lockande trumvirvel. Kornknarren »spann» nere i »Vår Herres hage» och ifrån storskogen hördes tydligt orr- och tjäderspelet. Där visslades en munter melodi av tall- och entitan, blåmesen och många, många andra glada musikanter.

Men under det trädens toppar glödde och skimrade, dröjde nattens töckenbilder ännu kvar under grenarna, där skuggan var tät. Sannerligen såg det inte ut, som om dessa mystiska figurer, vilka tassa på barriga grenar och tråda en spöklik dans i det djupaste mörkret i mon, ställt till med tumult, därför att de så brådstörtat fått lov att vika för den frambrytande dagern. Men

oron stillades av den segerrika solen. Dess strålar spelade bland grenarna, allt djupare och djupare inåt dunklet och neråt markens blommor. Och morgonen knäppte på dess guldsträngar fram en underbar musik, som, fastän den redan sjöngs i tidernas morgonväkt, ändå aldrig blev gammal och utsliten. Ty än i dag ljuda dessa toner så friska och glada och hoppfulla, när de förkunna sitt härliga: *Varde ljus!*

Omsider tittade solen fram över Uvbergets krön och kastade glimmande ljus över sjöviken, där änderna snattrade och plaskade. Då de fingo känna den varma smekningen, blevo de ystra och förde ett fasligt oväsen...

Men i sänkan mellan Uvberget och sjöviken låg byn ännu i nattslummer. Dit ner hade mörkret och dimman sökt en fristad, sedan de ohjälpligt blivit bortmotade från höjderna och slätterna. De lätta slöjorna över den lilla idylliska byn fingo dock ej långvarig ro, ty solen kröp högre och högre över Uvberget och skingrade dem... En skata satt och skrattade skränigt i Ola Petters körsbärsträd, då hon såg att solen kom och jagade bort mörkret över byn. Och en kråka flög hest kraxande bort ifrån Sammel i Glattabos gödselstad av samma anledning...

Nu bröt solen genom mörkret ner i byn... Skuggorna veko... Morgonvinden for runt stugorna och svepte bort dimman i ett drag... Byn slog upp sina ögon...

Där låg den, nymornad, med sina grå och röda stugor av gammal hederlig typ kring den stora landsvägen, som i bukter drog fram genom byn... Kom så en vägfärande från Kalmar och slog nattläger i någon gästfri

stuga — så hade han omkring femtio mil till Stockholm. Därvid kom man först till Sammel i Glattabo, som var en redlig och from bonde, och sist till Ola Petter med tillnamnet Post — han var i mer än en bemärkelse byns postbud... Murarn på Berget hade fått klättra längs uppåt Uvberget just därför att ingen annan ville ha de magra åkerlapparna, som saknade sol. Men han var inte ledsen ändå, emedan täppan var till »endast för gumman och barnen te å sinka sej mä». Ty tidigt på våren varje år drog han iväg de femtio milen till Stockholm och kom sen igen med en stinn portmonnä lagom till julkalasen, vilka han satte högt pris på. Han kände vägen till Stockholm bättre än till socknens kyrka, och hans munväder tröt då aldrig... Nere vid sjöviken bodde Lena i en gammal förfallen jägare- och fiskarestuga... Och mitt i byn bodde handelsmannen vid en vägkrök. Därifrån gick en stig överskuggad av hängbjörkar, ekar och bokar och hasselsnår — den kallades Gröna vägen eller Kärlekens stig. Den ledde i många bukter fram till en äng, som döpts till »Vår Herres hage». Där växte frodigt gräs och en myckenhet blommor. Där hade byns ungdom sitt tillhåll i ljumma sommarnätter, och enstaka par vandrade i tysta mänskenskvällar arm i arm bortåt kärlekens stig för att få vara på tu-man-hand...

Där den lilla bäcken från Uvberget porlade fram under landsvägen, hade den för mycket länge sedan om vårarna drivit en liten skvaltkvarn. Sedan hade en nu uråldrig liten smedja växt upp alldeles bredvid. Den hade varit öde i många, många år, men den var nu i bruk, liksom även boningshuset vid vägens andra sida.

Så långt ner i byn hade nu solen hunnit, och ändå var klockan bara fyra på morgonen. Den gassade nu på smedstugans fönster, vid vilket smeden Axel E. Järn sov i godan ro. Han var en av amerikafararna, just den ivrigaste av dem — och bakom ryggen kallades han också spefullt för »amerikanen», fast envar visligen aktade sig för att viska det hörbart åt honom. Men vid tiden för sin vistelse i U. S. A. hette han Svensson. Detta därför att han växt upp i en familj, som hette så, och av ohejdad vana kallats detsamma. Av födseln hade han eljes tilldelats namnet Järn, och emedan han tyckte det gick bättre i stil med hans yrke, hade han antagit det.... Sin vana trogen sköt solen in några ettriga strålar i smedens säng, som träffade honom rakt i ansiktet... Han for upp som en raket, bankade i taket och klädde sig med fart. Utkommen i förstugan mötte han Jödde, gesällen, som kom från loftkammaren; de följdes åt ut i smedjan, satte eld på fyren och fart på blästern. Det fräste och ven och flammade och rök kring det grova järnstycket, som lades i fyren...

Och smeden ringde upp en klingande drill mot stället — det sjöng som en klocka slog, i den tidiga morgonen. Sen dundrade hammarslagen i takt mot det glödande järnet.

Kling klang, bing bang; stig opp, stig opp!

Ty solen är ren över bergets topp.

Klinge-linge, klinge-linge, kling-klang!

— Serratri, ä dä inte oppstidags, mumlade Ola Petter Post och skuttade ur sängen, när han hörde klangen från smedjan. Han var van att kliva upp och börja sin

posttur, när Järn hamrade mot stället om morgnarna. Därför märkte han inte förrän han var färdigklädd, att han i dag kommit upp två timmar tidigare än vanligt. Det brukade ju börja klinga från smedjan klockan sex, men nu var hans klocka bara något över fyra. Men i tron att hans »rova» »sinkat» sig något och efter som han ändå var uppkommen, traskade han i väg med sin postväska till stationen.

— Rätt va dä töva så spricker väl den girigbuken, sa bonden Jonas Flink — därmed åsyftande smedens ohejdade arbetslust — då drillen nådde hans öron och han jämförde med klockan. Men han steg ändå upp och gick och skrek på drängen: Opp mä de, hör du inte att smen väcker!...

— Den som gapar efter mycket, mister nog hela stycket, spådde handelsmannen med en blick på klockan och vände sig på den andra sidan och somnade åter. Han var för sömnig och däst för att orka förstå att ordstävvet kunde vändas mot honom själv.

— Så jästra ä inte smen galen, menade Lena nere i sin stuga...

— Tokstolle, mumlade Danjela-Petter, varefter han såg till att allt gårdens folk kom i arbete; men själv smög han sedan in i sängen och lurade till för ett par timmar framåt...

— Fan för amerikanen! En sån förbistrad sate; när sover han måtro? Sent i går afse skrällde dä åbäket å nu ä han redan oppe i arla ti å väcker byn, resonerade Ola Petter för sig själv, när han »larvade» förbi smedjan med sin postväska...

— Märklitt va natta gått fort, gäspade Sammel i Glattabo och steg snällt upp och började sina sysslor...

— Satans smedjavel, svor drängen hans då han redan satt för hästarna och såg att han lurats upp för tidigt av »smens väcke». I motsats till sin husbonde var han föga from. Men att han var arg så att det fräste, förvånar inte, ty han hade varit ute på vift halva natten, och därför hade han så innerligt gärna behövt sova till klöckan sex...

— Jämmer och elände, tror ja int dä ä på världens sista ti, gnall Muran på bergets käring, då hon hörde hur det klang ifrån smedjan...

— Sicken usling, som inte unnar en nattro, fräste Bo, handlarens odåga och byns ende dagdrivare...

— Han får allt varma servetter på den yttersta dan, trodde Sarkata, byns värsta rännarekäring...

Och de övriga i byn voro alla uppe och i arbete. De voro så vanda vid att väckas när smeden »ringde upp», så att de tänkte aldrig på vad klockan kunde vara. Det var som när en krigsman ropar »i gevär». Då visste envar sin plats vid plog och spade, spett och hacka, vävstol och räfsa och så vidare.

Därför hade klangen ifrån smedjan blivit liksom en arbetets höga visa i byn.

II.

MEDAN ÄREN GÅTT.

Järn och Karlsson hade ju haft en så eländig otur med sin Amerikaresa. Ty dagarna efter det Järn var hemkommen stod det i tidningarna, att de tryckta tiderna nu voro på upphällningen. Och tidningsbladen kunde ock omtala, att det nu stundade så enormt gyllene tider för landet där borta bland annat för de upptäckta guldfyndigheterna i Alaska. Men de, som inte kunde fås att tro på sådant voro Karlsson och Järn. De hade förlustat sig, de angrepos aldrig mera av Amerika-feber.

När man skrattat ut åt Karlssons dråpliga hemkomst på gamla Klavre, började episoderna från Järns snöpliga hemfärd att sippra ut man och man emellan där på bruket. Och då hade man så över måttan roligt. Att de två företagsamma gesällerna kommit ut i så ogynnsamma tider och icke lyckats riva till sig några rikedomar, var en källa till stor munterhet bland deras kamrater. De tycktes uppfatta deras resa som något slags högfärdsvansinne och predikade satsen: »Dig är svårt att spjärna mot udden», och därmed åsyftande fattigdomen. Men skrattar bäst den som skrattar sist, tänkte Järn.

Han älskade Sverige, inte därför att Sverige var vad

det enligt hans mening borde vara, visst inte. Det var svårt att dra sig fram den tiden, och det var ännu värre att kunna skapa sig en något så när bra ställning. Men det var en föresats som Järn ingalunda kastat över bord då han reste hem från Amerika. Han umgicks fortfarande med planer, som gingo ut på att ändå försöka göra det bästa möjliga av situationen här hemma.

Att börja arbeta vid Klavreström och av kamraterna ständigt höra hånskrattet i sina öron över den misslyckade Amerikaresan hade han ingen lust till. I stället satte han nytt liv i Bergbyns gamla smedja och gjorde den till en liten provisorisk verkstad. Så började han att utföra små reparationer och förfärdiga diverse smidessaker.

Och det gick framåt...

Snart behövde han mura om härden, en ny bläst samt bormaskin och svarv. Ja, det lyckades honom att anskaffa billigt, men var få kraft ifrån? — Jo, han hade också skaffat sig en ko, och då gick det ju i nödfall att spänna kon för en vandring. Så fick Nils vara körkarl och köra runt, runt, ideligen runt.

Så gick det år av otroligt arbete. Utanför smedjan gick kon runt och där inne klingade hammarslag i munter takt, och där skrubbade svarvstål och borr. Men järnhård energi fordrades, ty det kunde ibland bli ganska lång arbetstid på dygnet. — Såsom när Järn utförde en reparation åt nämndemannen och kom med en räkning, där han debiterat arbetstid en dag för tjugofem timmar.

— Ja men, sa nämndemannen, dä ä ju bara tjugufyra timmar på ett dygn.

— Ja men si ja arbetade middagsrasten också, gennälte Järn.

Så nog hade han förstånd till att kalkylera och kvickt försvara sin räkning, även om han i hastigheten icke tänkt på dygnets begränsade timantal. Och framåt gick det, ständigt framåt...

En vacker dag hade Jödde kommit. Han hade varit stadd på »resa» till fots den stora stråkvägen Stockholm — Kalmar, fått höra smidesklangen från Axel Järns smedja och då sökt arbete där. Och till Järn kom han som sänd från ovan. Han behövde just hjälp till ständigt ökad arbetstillgång. Men det syntes på betygen att Jödde var en orolig ande, som ej stannade länge på varje ställe, han hade en hel kappsäck med månads-långa betyg. Därför var Järn litet tvehägsen och invände:

— Dä va ryselit va betygen va korta...

— Korta sa mäster, men ja kan väl för satan inte komma dragandes mä långa tapetrullar heller.

Hur det sedan ordades så fick han stanna. Han var skicklig och duktig och hade nu i flera år varit mäster Järns bästa hjälp. Visserligen kom det okuvliga vagabondhumöret på honom allt då och då, i synnerhet när vårsolen började skina, men han var som bergtagen av den gamla smedjan och kom därför alltid åter om någon månad eller så. Men mellan dessa perioder gick han med liv och själ upp i arbetet; det var naturnödvändigt för att han skulle kunna trivas. Och han blev liksom en ny medlem av familjen i stället för den döda dottern

Lisy. Det underliga med honom var, att han kunde arbeta natt och dag utan att vara noga med betalningen; det liksom kvittade honom om han fick något eller intet.

— Ja hör min sann inte till dem som samla i ladorna, kunde han med skäl berömma sig av — ty som ett beröm ansåg han det.

Kons prestation vid vandringen visade sig snart otillräcklig. Och Nils behövdes nu i smedjan till hantlangare. Då fick Järn tag i en häst, som hade tjugoåtta år på nacken. Den här gamle kraken hade en egendomlig ovana, som emellertid i hans nya verksamhet kom synnerligen väl till pass. Det var ingen som ville ha honom, ty man fick honom inte ur fläcken om han inte fick ha tornistern på sig och gå och mumsa på havre. Därför fick Järn honom för en spottstyver. Men han var den, som utnyttjade den gamle krakens ovana på ett synnerligen drastiskt sätt. Han förfärdigade nämligen en krubba, som var fastsatt i seldonen med två slanor, så att den ständigt var på lagom avstånd framför hästen. Däri fanns alltid havre. Men avståndet var så noga beräknat, att sträckte hästen på halsen och gick riktigt fort kunde han i bästa fall med den yttersta tungspetsen tillskansa sig några korn av den åtrådda läckerheten. Och i tålmod och hoppfullhet var denna häst underbar. Ty han gick så i många år med den begärliga havren framför ögonen och sträckte ideligen på nacken, så att man en vacker dag såg sig nödsakad att byta ut slanorna mot ännu längre sådana. Ingen behövde köra honom eller ens se till honom, han gick sin ständiga lunk år ut och år in.

Hammarslagen klingade muntrare än tillförne, och

de skramlande remskivorna snurrade så fort, när hästen ovillkorligen ville ha ett korn, så att borren och svarvstålen riktigt fräste. Det var billig kraft och en sådan rörelse måste ovillkorligen gå bra, all den stund arbetstillgången ökades dag för dag.

Utom Nils och Jödde fanns arbete för fyra andra pojkar. Han byggde ny smedja och även ett litet gjuteri för att tillverka kokspisar och annat handelsgjutgods. Den runt vandrande hästen, som under årens lopp fått så lång hals av det ständiga sträckandet så att han smått liknade en giraff, fick fritt, och som »gratifikation» för ganska lång och trogen tjänst fick han en befriande kula. Hans tjänst upprätthölls sedan under en följd av år av en smällande och ofta krånglande fotogenmotor. Men framåt gick det oupphörligt. Rörelsen sysselsatte fler och fler arbetare.

III.

HYTTPREDIKAN.

Smedjan var ny och tidsenlig, ett nytt, ståtligt böningshus var nyss taget i bruk, och en gjuterihytta med nysandat golv stod färdigbyggd.

— Du gör va du ångrar, om inte prästen får nerkalla Guds välsignelse över gjuteriet innan ni börjar, sade Josefina, smeden Järns hustru.

— Jaså, du envisas fortfarande med att ja ska ställa te en sån där hyttpredikan, som rätteligen bör kallas fyllpredikan, du minns ja va mä om, svarade smeden.

— Inte precis sån...

— Nä ja tänker du minns att vi söp å slogs å lå fulla å sårade i flere dar... Å förresten ble dä ju lagom välsignat för dä, som en väl kunne tänka sej, för så fort dä hann så geck dä ju käpprakt te Häljevärma...

— Ja men, en ska inte va högfärdi ella utmanande mod ödet... utan ödmjuk, för ella vet ingen hur dä kan gå...

— En ska inte va utmanande, nä, utan ödmjuk, dä har du rätt i... dä har nog ja fått lärt mej di häre åren...

— Å nu sär ju alla i byn att dä bara va ett högfärspåhitt mä dä häringa bygget...

— Di sär dä ja...

— Di mena kantänka, att vi kunne nöjt oss mä bara smedjan, som vi ju rett oss bra på... å di har kanske rätt... Sarkata va här i da å sa att di sär allmänt i byn om dej: den som gapar över mycket mister *alltid* hela stycket...

— Jaså den satkåringen har vatt här å skrämt upp dej...

— När många spår olöcka så...

— ... så kommer den kanske...

— Ja visst ska vi ha hyttpredikan. Dä blir väl livat dä, skrattade dottern Rut in i resonemanget och såg upp från fakturaboken, vilken hon höll på att arbeta med. Järn, eller »smen», som han allmänt kallades av folket i byn, var dålig skrivkarl. I början av sin verksamhet hade han med en kritbit fört hela rörelsens räkenskaper på väggen inne i smedjan. Men allt efter som den utvecklades hade det måst bli ordning med bokföringen. Dottern Rut hade då lärt sig sådan samt övertagit kontoret.

— Dä klart att vi ska ha hyttpredikan med dans på slutet, insköt Nils avgörande, sedan han nyss inkommen kommit underfund med vad samtalet rörde sig om, men tittade ändå frågande på far sin.

— Men dä får inte bli nå fülle, förklarade Josefina.

— Nähej, dä ä då sant å visst dä, bekräftade smen.

— — —

Dagen innan välsignelsen skulle nerkallas över gjuteriet, kom Amerikafararen Nils Botvid Karlsson på besök mitt under brinnande arbete.

— Roligt att se dej! Nu kom du lagom gosse. I

år är då jämt femton år sen vi gjorde den där utskrattade visiten i U. S. A. Minns du den tiden?

— Jaa, då har du rätt i, då ä femton år sen...

— Å nu har ja mitt gjuteri färdigt. Vi ska ha hyttpredikan i morron kväll, å då ska du ta barn å blomma mä dej å komma hit, för å likasom hålla en åminnelse över vår Amerikaresa, då ska du, va?

— Ja då ska ja min skäken göra...

Han instämde som för femton år sedan och hette Karlsson som då. Men ändå var han inte så litet annorlunda: mera slö och maklig. Han hade i sitt liv gjort endast ett företag, nämligen Amerikaresan. Det var hans livs stora gärning — hans stolthet och bragd. Därmed hade han en gång erbjudit Lyckan att stifta hjonelag med honom. Men hon hade ju varit oblidkelig, och då så... Det berodde ju då inte mer på honom själv, resonerade han. Han var nöjd och glad om han bara fick spela sin fiol och kunde få sig en liter då och då... Sedan dess hade han ej krökt ett finger för att söka förbättra sin ställning. Han var smått vidskeplig och trodde blint på att varje människa var förutbestämd av Ödet till framgång, stillestånd eller nederlag. Egen strävan nyttade till intet; det gick ändå som försynen utstakat.

För honom hade det närmast varit stiltje. Han hade hela tiden arbetat på Klavre, hade åtta barn och en fattigdom, som hängde vid som en kardborre.

Och det blev, såsom alltid då Karlsson och Järn träffades, ett fasligt berättande om Amerikavistelsen.

— — —

Att det skulle bli hyttpredikan i Bergbyns gjuteri hade sports vida omkring. De yngre i nejden togo för givet, att det skulle bli ett riktigt galaspektakel. Det var inte ofta några tillställningar i byn; nu skulle det bli dans efteråt på det nysandade gjuterigolvet — så ungdomen väntade sig en glad kväll. De äldre i byn voro också nyfikna på tillställningen. Av dem fanns det många, som vid varje tillfälle gärna lyssnade till ett Guds ord, och det var naturligt, att de inte skulle låta detta tillfället gå sig ur händerna. Andra ville gärna gå och titta på för att få skratta i smyg åt smedens högfärd.

Och det var en så välsignat vacker lördagskväll, när hyttpredikan skulle ske. Byn låg i aftonsol och helgdagsstämning, ty arbetet för veckan var slut. Fågelskaran sjöng borta på Uvberget, där aftonvinden gått till vilå...

Det nybyggda gjuteriet stod lövat och fint med långa dukade kaffebord. Och folk strömmade dit i grupper — i ett slag var gjuteriet nära fullt. Där syntes den allvarlige och fromme Samuel i Glattabo, där de smått hänleende gubbarna Jonas Flink och Danjela-Petter... I en klunga stodo byns bondmoror med psalmböcker i händerna och svarta begravningschaletter på huvudena. De sågo så högtidliga ut, som om det varit fråga om en begravning på en släkting. Bland ungdomen nere vid dörren märktes ett par glada gubbögon; det var Ola Petter Post. Han räknade sig väl till de unga, medvetet eller omedvetet, därför att han för närvarande nog var en *lika* yster giljare som de. Ty han var änke man, Ola, och det glunkades om att han

sin ålder till trots snodde efter ett nytt gifte... Smen och Nils Botvid Karlsson samt några andra inbjudna gubbar från Klavre hade slagit sig ner kring ett städ i smedjan, inbegripna i ett livligt samspråk.

— Då här ha di ställt te mä bara för te å vråka, viskade Sarkata högt över mängden, medan man väntade på prästen. Hon började bli otålig över dröjsmålet, ty hon var ivrig att genast få hugga in på kaffebordet.

— När di eljes allti offerar te Mammon för å få hunnrafallt igen, så ä dä väl inte för mö att di offera e kaffeslirp på oss, grinade Jonas Flink ungefär lika högt.

Men prästen dröjde...

Och gesällen Jödde for omkring som en förträfflig värd för tillställningen. Han hade muntra infall till än den ene, än den andre. Som den artige kavaljer, han var ut i fingerspetsarna, var han särskilt chevaleresk mot de många flickorna, som kommit tillstädes.

Kring kaffeborden rände fyra serveringsflickor, som man blev glad att se på. Det var Rut Järn, ung och vacker. De andra tre voro Karlssons döttrar; två ljusa och en mörk, alla fagra och blomstrande att skåda.

Nils höll ännu på att ordna med »predikstolen» — en kullstjälpt gjutflaska, med lövruskor fastspikade på tre ställen.

Men prästen dröjde ännu. Han höll till borta hos handlarn. Törhända att denne, som var avundsjuk för att det gick så bra för Järn, skulle förleda honom att utebli från kalaset.

Nu kom Bo, handlarns son, med ett sällskap skråniga individer...

— Jaså dä ä sant ändå, mumlade Nils för sig själv. Det hade gått ett rykte att Bo köpt hem ett helt ankare brännvin till rallarna, som byggde järnväg i trakten, för att de skulle förstöra den här hyttpredikan.

Så äntligen kom prästen, åtföljd av handlare Skoglander, båda tjocka och dästa...

Han klev fram med ens och började. Men det syntes att han var betydligt ankommen.

— Jag har blivit anmodad att inviga det här spektaklet — jag menar tabernaklet — och nerkalla välsignelse över detsamma. Och då vill jag börja med Pauli ord i hans första brev till Timoteus, sjätte kapitlet, tionde versen: »*Penningbegäret* är en rot till allt ont; och många hava låtit sig så drivas därav, att de hava villats bort ifrån tron...» Ty som aposteln säger i samma kapitel, fast den sjätte versen: »Gudsfruktan i förening med *förnöjsamhet* är verkligen en *stor vinning*». Och det vill jag säga till er *andra*, att ni inte ska låta *penningdjävulen* anfakta er. Utan mån I taga varning och vara *nöjda* med er lott. Ty I skolen veta, att det inte är Gudi behagligt att samla guld bara för att det blänker och glimmar oss i ögonen...

Det var alldeles dödyst i församlingen och allas ögon voro som fastnaglade på smeden Axel Järn, där han stod vid städet i smedjan, vars två stora dubbeldörrar voro uppslagna på vid gavel. Fruntimren glömde till och med att snyfta och se gudsnådeliga ut; envar höll liksom andan för att bättre kunna se och höra vart det barkade hän.

— »Ty allt som är i världen, köttets begärelse och ögonens begärelse och *högfärd* över detta livets goda, det är icke av fadern, utan av världen. Och världen förgår och dess begärelse, men den som gör Guds vilja, han förbliver evinnerligen», så står det i Johannes första brev, i andra kapitlet sextonde och sjuttonde verserna. Och sannerligen säger jag eder, mina åhörare, att det är inte Guds vilja att *vräka sig* och *bygga babelstorn*. Ty »Gud står emot de *högmådiga*, men de ödmjuka giver han nåd», står det skrivet...

— Å jisses, föstår I inte att prästastackan ä full! skrek Sarkata. Även hon som eljes hade till uppgift att ständigt springa med »limstången» och förtala folk tyckte att det var för amper själaspis. Det myllrade i mängden. De rättrådiga börderna i byn tittade allvarligt bort på Järn för att se hur han tog denna orättvisa och hårda dom. Den småleende Skoglander såg nöjd ut och rallarna fnissade gillande.

I Axel Järns huvud sjöd det och bubblade av raseri som vattnet i en kokande kittel. Hans ögon sköto pilar, riktade mot predikaren.

— Mina dyre församlingsbor, det är på världens sista tid! Det syns så tydligt, emedan det står i Paulus andra brev till Timoteus, tredje kapitel, andra vers, att »människorna skola då vara *själviska*, *penningkära*, *stortaliga*, *övermodiga*...» Och det är just vad de äro nu för tiden. Men Gud ska låta sin straffdom vina över deras huvuden. Penningdjävulen ska motas ut ur alla hjärtan med svärd och stickande spjut. Gud ska bjuda dem — säger samme apostel i sitt första

brev till Timoteus — »som äro rika i den tidsålder, som nu är, att icke högmodas, och att icke sätta sitt hopp till *ovissa rikedomar*, utan till Gud, som rikligen giver oss allt till att njuta därav; bjuda dem att göra gott, att vara *rika på goda gärningar*, att vara *givmilda* och *gärna dela med sig*»...

Stundom blev det kolsvart för smedens blick — han kände hur allting gungade som på ett nattmörkt, oroligt hav. Han grep med vitnande knogar efter släggskaftet för att stödja sig... Blodet rusade till och från hans ansikte... Så mötte han mängdens blickar; än medlid samma, än hänleende... Och dessemellan såg han bara rött för sin syn. Allt vad han kämpat och stritt, hela hans ärliga strävan och hederliga vandel sprakade nu som fnöske för elden i prästens tal. Eldskenet flammade, tyckte han. Allt förbrändes, hela hans liv, allt, allt..

Han mötte sina anhörigas förkrossade blickar... Hustrun grät. Nils skämdes märkbart, såg ner på sandgolvet. Men då hans blick träffade faderns, blänkte den till i trots... Rut hade tårar på kinderna, där hon stod och betraktade sin far, och led med honom. Då hon såg hans seniga näve på släggskaftet blev hon orolig, smög sig till honom och viskade: »Lugna er, far lille! Han är ju full och vet inte vad han säger».

När invånarna i byn nu sutto och åhörde prästens stränga dom över smeden och hans verksamhet, harmades de dock och det hördes ett protesterande mummel. Han, som beundrades för sin flit och sparsamhet, som skickligt utfört arbeten åt dem i många år, som genom sin företagsamhet ryckt upp hela byn, skaffat arbete

till deras söner och drängar — just han lystes nu i ett rungande bann av den druckne prästen. Mumlet tilltog, men ännu hade prästen lyssnare till sin förkunnelse.

— ... i hopp om att ägaren sig omvänder och bättre. Ty det är visserligen gott att ha ett gott *mat-hjärta*, men det är beklagligt när det är det enda hjärta som finns. Då vill man ta för sig så mycket av detta livets göda, så att buken spricker en vacker dag. Men må så stor välsignelse spektaklet är värt bli det beskärt... Ja, med dessa ord har jag velat inviga detta *mammonstempel* för sitt ändam...

Det blänkte till i smedens ögon som från vitvarmt järn i härden. Han tyckte sig på väg att förintas, men någon mäktig kraft inom honom sade: *Du måste resa dig!* Storsläggan, som han stödde sig mot, lyfte han med en hand och slog den i städet med våldsamt kraft. Släggan studsade upp i taket och städet dånade som åska. Smeden dundrade med stentorsstämma:

— *Tig prästdjävvel!!!*

Ett öronbedövande sorl bröt ut. Anhöriga sökte lugna Järn och förde in honom i bostaden. Jödde ledde resolut ut prästen, varefter han dunstade bort. De äldre tyckte att det inträffade var pinsamt och gingo hem; men ungdomen, som bespetsat sig på dans, drack kaffe och stannade kvar.

— — —
Men Nils trivdes inte. Han skämdes för uppträdet, för prästens predikan och för att fadern överilat sig.

Inez hette den mörka bland Karlssons döttrar. Hon kunde tralla och kuttra som en skogsduva.

Nils var inte riktigt säker på, om denna likhet sträckte sig så långt att hon, likt duvan, hade vingar — men han var böjd att tro det.

»Kärlekens stig» och »Vår Herres hage» voro som skapade för två unga som Inez och Nils.

Stigen är bitvis så smal att två små människobarn, som gå i bredd, understundom måste krypa riktigt nära varandra för att kunna komma fram. De måste hålla varandra i händerna och stödja varann, eftersom nerfallna grenar lätt kunna snärja ikull. Och där kan månen endast titta litet grand i smyg mellan de för aftonvinden svagt prasslande bladen...

Hagen har välformade stenar och mjuka tuvor att vila på — om man gått sig trött på den slingrande stigen. Man kan lyssna till kornknarrrens låt och till spillkråkans drill — om man vill. Man kan viska något tafatt och blygt — om man är två som dessa.

— När du nu ska resa på skola, då glömmet du väl mej lika lätt som de blommor vi i kväll ha trampat, log hon dejligt.

— Om man bara trampat på en blomma skulle man aldrig kunna glömma den. Och jag har endast älskat dej och kan dej *aldrig* glömma...

Där stodo de och logo blygt mot varann. Men i Vår Herres hage finns många små vackra osynliga féer, som gladdes åt de två ungas rena och oskuldsfulla lycka. Dessa var det, som trots de tafatta rörelserna, lät dem bliva rusiga av kärlekens vin...

Kind mot kind glödde i en lång kyss...

— — —

Den ståndaktiga ungdomen, som väntat sig få dans vid denna hyttpredikan, blev ej bedragen. Ty dans blev det, när bara man hann hämta sig efter predikan och kaffet. Jödde trakterade klaveret och stod för rusthållet som en hel karl. Och Karlsson hjälpte till med fiolspel... När Bo och rallarna blevo för skråniga, blängde Jödde ilsket på dem, och det imponerade.

Men hur det var, så hade Jödde fått sig några »drag-naglar». Han var, som Ola Petter sa, »rätt livad». Han hade den lilla egenheten att prata tyska, så snart han fick en tår på tand — ty på gesällvandring hade han varit i Tyskland, liksom vida annorstädes. Och då han kom i slagsmål var han så lugn som en filbunke. Vilket alltid stack av mot hans motståndares hetsighet.

Nu satt Jödde vid sitt klaver och tänkte på att hyttan inte blivit ordentligt invigd. Och kanske han var rädd att arbetet ej skulle bli tillräckligt välsignat, om det fick stanna med prästens tal. — Alltnog, Jödde klev upp i predikstolen med sitt klaver och begynte tala.

— Ättesom prästen bodikade så tabbigt ä ja, nudå, rädd att dä måst säjs nå mer. För ella kan dä min själ, nudå, bli dåligt gods å mest »varg» i denna hyttan. Men dä vill ja int dä ska bli. Å därför sjunger ja allt ett par låtar om oss smeer å spelar te dom mä klavere. Först e lätt:

»Smederna är ett duktigt folk, duktigt folk...
De behöva ingen tolk, ingen tolk...
Blott de hava raska drängar
och förtjäna gott om pengar
— rullan går, rullan går,
kom får ni se hur rullan går!»

Sen ta vi en annan, en fin visa:

»Om jag är svart omkring kind och mund
det gör ju inget till saken —
blott jag är *ren* i mitt hjärtas grund
och vid mitt arbete vaken:
när elden sprakar
och bälgen knakar
och järnet slamrar
för tunga hamrar.

Smeden är för det mesta god,
ty han har också ett hjärta.
Han lider allt med tålmod
och vill ej själv någons smärta.
Men störes friden
går han i striden,
då finns hos smeden
bärsärkavreden.
— Gud nåde den som i striden då
får smedens näve i skallen!

Och kommer fienden oss för nära
så ha vi järn så det är tillräckligt;
och äro män som släggorna kunna bära
— då slåss vi smeder förskräckligt.»

— Håll truten å stå inte där å skryt! skrek någon.
Sjung så här i stället:

»Stackars den flicka som får sig en sme,
för när han blir gifter så bliver han le...»

— Vem va dä som störde mej?
— Jodu, dä va ja dä... och fram till Jödde raglade
Bo, full och skrånig.

— Va behagar min herre? frågade Jödde med överdriven artighet.

— Herre för dej va! Ja ska sä dej att en sån knävel som dej dä har ja slåss mä förr, vet du va dä va?

— Jaha, jaha, dä tror ja nock däja, dä tror ja nock. Men den gången dä fick du allt duktigt mä stryk, fick du ja, fick du ja... sade Jödde och plirade lugnt och tvärsäkert på den hivande Bo.

Och varenda en brast i gapskratt. Bo larvade iväg hem.

Men slagsmål blev det, ty rallarna ryckte an med en stor bjässe som anförare. Byborna ställde sig som en man under Jödde — och han kunde konsten.

— Besto farikt, thin forfluktas hunt... sa han till den store rallaren. Sen åkte hela hans lag ut ur smedjan. Jödde tog en i taget och ibland två. Och bypoj-karna hjälpte honom så gott de kunde. Rätt vad det var hade de med förenade krafter lyckats få ut en rallare utanför gjuteriets dörr.

— Dä bra pojkar, men dä går bara lite för sakta, sa Jödde och tippade ut två stora åbäken på en gång genom dörren.

Utanför blev det krig runt en stenmur. Men Jödde höll rallarna stången. Om en stund låg hela truppen lamslagen.

Dagen efter var det en faslig uppståndelse i byn, ty handelsboden hade under natten måst inrättas till en sjukstuga. Varenda rallare fick bära sitt huvud i ett knyte, så illa hanterade hade de blivit av Jödde. Då sade Järn till Jödde:

— Du slog dom allt för hårt i går kväll...

— Slog dom... Nä dä vill ja precis inte påstå, dä ä nog för mycke sagt. Jag bara knackade dom mä en kullersten i huvet för att di skulle lugna sej lite...

IV.

OLA PETTER POST.

Brevbäringen var Ola Petters livsverk. Det var också det enda han hade dugt till, vilket förresten ej var så dåligt det. Ty i sin ungdom hade han stannat i växten och därför blivit så hopplöst liten. Han var en hopskrumpen gubbe, som den stora postväskan alldeles tycktes skymma bort, ja, det såg rent av ut som om man endast satt dit ett par små, små ben under väskan och däröver ett litet leende och nickande huvud. Men någon ärligare och mer intresserad brevbärare söker man nog förgäves.

Och trots att de små benen av allt att döma ej voro skapade för långdistanser, hade de dock under alla de modiga åren marscherat en ganska aktningvärd sträcka. Som byns skollärare uttryckte det på Olas sjuttiårsdag:

— Om sträckan skulle läggas ihop, ha de korta benen sannerligen fört sin ägare längre än många långbenta giraffers.

Och på den födelsedagen blev Ola Petter liksom litet ärad av byns invånare. Ty visserligen »rapporterade» Ola men var på grund av sitt godsinta lynne ändå omtyckt. Han tyckte väl som så, att när han ändå gick med den riktiga posten kunde han också

taga »träskoposten» med i förbifarten, och förmedla nyheter från stuga till stuga, när han ändå gick omkring. Förresten vill den ene som den andre gärna spörja »va söm dä lät i da», så vad det anbelangar... Dessutom blev det nog som Sammel i Glattabo uttryckte det, »nog lite förtjäning mä di däringa nyheterna, för si dä blir e kaffeslirp här å e gök där». Men som sagt blev Ola föremål för uppvaktning. Skolläraren hade t. o. m. strängt sin lyra — förthy han var en sån där tolvskillingspoet — i anledning av sjuttiårsdagen. Han hade för en gångs skull verkligen tagit objektet på kornet i den hyllningsdikt han fick in i »Allehanda-bladet» — till trots av vad man sedan har att invända angående metern och den poetiska flykten i skollärens alster:

Se, Ola Petter Post nu kommer med sin post
— det sjunger i hans väska nog i dag.

Se stegen äro lätta,

— då breven de berätta,

så sirliga och nätta,

var tös längs vägen, som har täcka drag:

»I kväll jag vill dej, kära älskling, finna,

så skall vi saligt i älskogen brinna».

Och Ola är så glad vid vägens långa rad,
som står i längtan vid grinden och ler.

Han synes ofta »pola»

och höres också gnola

om den härliga jola,

ty flickorna blygt honom kaffe ger.

Och tobaksbussen stoppar han i fickan

och klappar på höft' den rodnande flickan.

Och fastän han har brått så språkar han så flott,
förthy han är stugornas muntergök.

Han myser och han skarvar,
han plirar och han svarvar
sitt tal tills bort han »larvar»,
försvinnande i vägens närmsta krök.
Ty gamle Ola han är ej än utsliten;
visst är han enkel, men trogen och liten.

— Du Ola Petter, säg, om årens långa väg
har tröttat med sin glädje och sin sorg?
Om sjuttio de åren
har gjort grå alla håren?
— Han ler blott genom tåren
och rister huvudet och bär en korg...
Han ler åt breven han bär i sin väska
— och åt de flickorna, som honom läska...

Den enda som hade ett »horn i sidan» till Ola Petter var Muran på berget. De voro bittra ovänner, emedan de en gång tyckt om samma flicka. Med den starkares rätt vann Muran i den rivalstriden, och det kunde Ola aldrig smälta... Ola hade visst också i någon stuga råkat nämna om alla de »hiskeligt många» kravbrev, som hade Muran till adressat. Av denna anledning karaktäriserade han Olas räkneförmåga på följande kanske rätt slående sätt:

— Den där Post-Ola han är som en kines, han kan tamfan inte räkna längre än till tre, sen kallar han det »många»...

— — —
Ola var en byns krönikebok. I hans hästminne stod allt som hänt i byn antecknat, och så snart något nytt

skedde, skrevs det plikttroget upp där innan det var nattgammalt. Men bredvid detta och brevbäringen hade Ola på lediga stunder även en annan syssla: han var böneman. Och många voro de hjonelag, han stiftat — för hygglig vedergällning. Var det någon, som inte kunde sköta den saken själv, så stötte de på Ola, och han kunde alltid skaffa någon, till mer eller mindre belåtenhet.

Nu en tid hade han icke brytt sig om att »hjälpa folk te streck» i det stycket. Han hade haft jämt arbete för egen räkning. Ty han var änkeman; och att skaffa sig själv en hustru tills den tid var utlupen, som var stipulerad för manfolk att stanna i änkeståndet, var visst det värsta han varit med om. Det var det kinkigaste fallet i hela hans bönemanstid. Men en sådan tanke som att bli utan och leva allena i sin stuga fanns ej till för honom. Nej då, en hustru skulle han ha, om han än skulle sträva därför aldrig så mycket.

Och då han sett sig om i bygden och lupit med sina frierier hit och dit i tid och otid, fått korgen hos en del och utskrattats hos andra, var halvåret i det närmaste gånget. Då, när han en dag kom med sin postväska mötte han Sarkata, som var på väg ut kring bygden med en påse skvaller. »Frågan är väl fri när den ä ärlig», tänkte Ola, och satte genast åstad med sitt frieri. Och han fick ja på momangen...

Men prästen var emot deras förening. Han tyckte Ola hade det bäst för sig själv. Och när inga invändningar hjälpte, kom han att tänka på tiden och sade:

— Men hur är det Ola, är halvåret gånget sedan hans första hustru dog?

— Joho dä ä dä då... ja har härdat *en da'* över, svarade Ola, till synes verkligt stolt.

När prästen medelst hostningar undertryckt den våldsamma skrattsalva, som trängde på, försökte han att få Sarkata på bättre tankar. Men de voro ståndaktiga båda. Hon snäste till:

— Dä ä väl bättre å flytta i Olas stuga, än som pojken å ja bott i långli ti på Nordens loge, där vi möblerat mä tre bräder å en svall...

Det kunde ju heller inte förnekas, fast prästen ändå höll på, och det med rätta, att detta giftet var en stor dumhet.

Men mot dumheten kämpa ju, som bekant, själva gudarna förgäves...

— — —
När Ola Petter sorterade byns post vid stationen en lördag, var det ett litet rosendoftande brev, som kom hans gamla gubbhjärta att slå litet rappare än vanligt. Han hade nämligen gått med posten den milslånga vägen mellan stationen och byn i femtio år, och hade därför vunnit en otrolig förmåga att kunna av brevens färg och form och doft vädra sig till innehållet.

Och nu stod han och vägde det lilla brevet i sin hand och tänkte på den romantik, det inrymde. Han blev glad till sinnet; ty fanns det bara ett enda litet kärleksbrev i väskan, så gingo hans ben i raskare takt och han tyckte att han hade den angenämaste sysslå som fanns. Det var någonting det, si, att få komma med kärlekens budskap...

Men fanns det i väskan ett brev med svarta kanter — då var hans väg en sorgens stig, tung att vandra...

I dag kom han tidigare än vanligt upp till byn. Den förste han kom till var Sammel i Glattabo. Men han var icke sig lik, den gode Sammel. Han hade bekymmer, det syntes, han var mörk i synen, mol tyst och svettades som en olycklig...

Det var också en olycka som hänt honom, en stor och svår olycka, som lagt sig som en svart sorg på hans heder och rättrogna sinne. Ola Petter hade god tid, och därför slog han sig ner i köket och lockade tum för tum till sig händelsen.

— Si, dä va så att ja va i kapelle i går afse, å då hände mej nånting fasligt förargeligt... När vi hade sjungit första psalmen så stack jag in min psalmbok i fodralet å la na ve sies om me på bänken. Å etter bönen ville predikanten att församlingen å han gemensamt skulle läsa 122:a psalmen. Å tänk när ja skulle dra ut mi bok ur fodralet så trillade där ut — en kortlek å spridde sej på golvet... Ja satt på första bänken... Dä väckte stort uppseende... Bakom mej satt Bo...

När ingenting mer fanns att få reda på larvade den lille Ola Petter iväg med sin postväcka. Han hade ju alla stugorna att gå till, och om det därför fanns någon stuga, där man ej visste vad som inträffat i kapellet under gårdagskvällen, så fingo de där utförligt reda på det nu. Det var en ny Bo-historia, och Ola Petter mumlade när han gick för sig själv: »det var en ful fasing».

I stuga efter stuga satt han och malde händelsen och tillade alltid som slutkläm:

— Och till en sån fuling ska en gå och bära kärleks-

post. Jag kan, he he, just undra va dä ska bli för en fleckestackare som ska råka ut för honom härnäst...

Därmed drog han fram det lilla brevet och det tyddes och gissades på än den ena, än den andra som avsändare.

Allt det där tog lång tid, varför det var sent på lördagseftermiddagen, som Ola Petter hann fram till byns enda industri, gjuteriet och smedjan. Mäster Muran på berget hade nyss kommit från Stockholm — ty hösten var kommen — och gesällen Jödde hade fått en »period». De hade redan börjat smälta sina rus. De lågo bredvid smedjan bland en massa tömda ölbuteljer som ett par lallande tosingar och ropade an Ola om posten. Men då Ola dristade sig på skämt fråga varför de balda herrarna slagit ner just där, blängde Muran ilsket på sin gamle trätobroder. Men Jödde var melankolisk och svarade godlynt och sanningsenligt:

— Vi, hick, förstår du Ola, hick, är vår Herres argekrok, hick-kick... Och för tillfället plöjer han dikena med oss, hick, förstår du, hick-hick-hick-hick...

V.

EN NATT MED TANTALIKVAL.

Den ökade verksamheten gick dåligt för smeden Axel Järn. Med sin lilla smedja hade han förut skapat sig en ganska god ställning. Men nu gick det bakåt för varje dag. Det hjälpte inte, att han själv spände sina krafter värre än någonsin. Att han från tidigt på morgonen till sent på kvällen var i verksamhet, förslog föga; han blev ändå fattigare för var dag som gick.

Var det prästens domedagspredikan, som liksom vänt om blad i hans livsbok? — Den nya sidan var då en sådan, som skulle tecknas full av misslyckanden; som skulle förtälja om ekonomisk misär, fattigdom, ja kanske nöd...

»Skomakare bliv vid din läst» — så hade byfolket sagt. Och det var ett vist råd, det är då sant och visst, fast kanske lämnat i tvivelaktig avsikt. De hade också haft ett annat ordspråk till hands. De hade sagt: »Högmod går före fall». Och han höll verkligen på att falla.

Sedan hyttpredikan — då, som Ola sa, »prästen å smen båda slo mä storsläggan» — hade smeden Axel Järn blivit allt mer fundersam över livets *verkliga värden*. Prästens överord hade dock givit honom något att tänka på — ty rymde de väl icke ändå någon liten glimt sanning? Det var en fråga, som han icke kunde

göra sig kvitt. Och han hade också måst svara sig, att när all slaggen var undanskyfflad, kunde det väl ändå vaskas fram en liten smula sanningsguld, som han fann fruktansvärd...

Och detta kom för honom även nu, då han en natt i ensamheten satt på kontorsrummet och gjorde ett överslag av ställningen. Ställningen ja — den var uslare än någon anade. Inte ens någon i familjen visste hur dålig den var. Han hade förlorat på flera kunder. Och bland andra körde nu det nötet Skoglander upp honom på 5,000 kr. i sin konkurs, som han ställt till med bara för att kunna smussla undan tillgångarna och bli av med alla skulderna.

Men hade inte prästen förutsagt, att det så skulle gå?

Penningbegäret är en rot till allt ont, hade han sagt, och att gudsfruktan i förening med förnöjsamhet är verkligen en stor vinning. Han hade varnat för penningdjävulen och för att sätta sitt hopp till ovissa rikedomar. Hur hade han nu gjort under alla dessa åren? Hade han tänkt på, att det finns andra värden i livet än pengar? Detta var frågor, som voro ganska kinkiga att besvara...

Det var liksom om hans jag delats i två hälfter: en anklagande, och en försvarande part.

Den anklagande parten sade:

— Du har inte tänkt på annat än pengar och pengars värde. Du har bara velat bli rik. Ditt penningbegär har varit för stort. Du har låtit penningdjävulen regera dig alltför mycket. Och du har satt ditt hopp till ovissa rikedomar...

Den försvarande parten invände:

— Har du inte arbetat redligt, kämpat och lidit? Du har ingenting fått för intet, utan snarare tvärtom. Du har varit hederlig och rättskaffens i affärer och hyggelig mot dina hjälpare.

— Ja, men, har du det ringaste tänkt på, att människan ej lever allenast av bröd?

— Det enda, jag har att anföra häremot, är, att jag allt sedan försyner sände vargarna till min räddning, då jag höll på att bli skjuten i Amerikas urskogar för tjugofem år sen, i ensamma stunder tillbett Försyner och tackat honom...

— Försyner, hä hä... Vad är det för något...

— Gud...

Han nämnde det ordet ogärna. Han var liksom rädd för namnet och bävade inför den storhet, han därmed innefattade.

— Alltså har du haft en Gud. Det gläder mig. Men varför har du då alltid stängt in din själ i din innersta hjärtkammare?

— Jag har inte haft tid med den...

— Det är de obotfärdigas förhinder... Alltså erkänner du, att du inte haft något högre syftemål med din dans kring guldkalven? Du har strävat så energiskt efter guldets bara därför att det glimmar. Du har inte varit givmild, inte gärna delat med dig.

— Vänta... Jag har inte varit högmodig och självisk. Ty jag har stritt för de mina; för att mina barn skulle få det bättre än jag...

Här slutade rättegången. Ty Axel Järn kom in på det tråkiga kapitlet om barnen. Hur hade han inte under alla åren gått och strävat för att Nils när han

blev så här pass gammal skulle övertaga rörelsen och sätta in sin unga energi i densamma. Och så hade han just nu fått brev, att han, när han i dagarna klarat ingenjörsexamen, bestämt sig för att resa till Amerika. Sånt förbannat påhitt! När han kom att tänka därpå, spottade han och svor... Nu skulle han få reda upp det själv. Visserligen ville han icke ge tappt ännu, men nog hade han prövat och känt att han ej var så stark som förr. Och det oroade honom. Det förslog inte nu att arbeta med egna krafter. Rörelsen hade blivit för stor.

Han kände det kvavt i rummet. Han hade svårt att andas. Han måste ha luft, frisk luft — och öppnade ett fönster.

Därute stod natten klar och rimfrostvåt. Månen sken och otaliga stjärnor blänkte...

Byn sov och Uvberget sov, liksom storskogen runt omkring...

VI.

JÖDDE FÅR ÄRVA.

— Om hela världen dog och det bleve en till och jag kvar — så fick då jag ändå aldrig ärva någonting, brukade Jödde säga. Därmed ville han poängtera, hur ensam han stod i livet utan någon anhörig. Hans far och mor voro döda sedan många år, syskon hade han inga, och någon avlägsnare släkt fanns ej heller. Tidigt hade han kommit i hantverkslära, och så snart han blivit utlärd, hade han strövat vida omkring i många länder på gesällvandring. Därför kunde han verkligen med skäl göra detta påståendet.

Men livet kan vara invecklat understundom. Hur det nu var, så hade nog Jödde, nästan utan att han visste om det, en nära släkting: en son. Ja, det vill säga: det där faderskapet var Jödde inte stolt över, efter som han inte var riktigt säker på detsamma. Men han hade i alla fall blivit antecknad som far till ifrågasvarande gossebarn, och då så...

Men Post-Ola kom en dag med ett brev till Jödde. Det var skrivet av en nämndeman och lydde så här:

»Till smeden Jöns Matsson i Bergbyn.

Er son är död. Han dödde i Stockholm ve exissen. Emellerti ettelämnade han en förmögenhet på 10,000

kroner. Detta va en livförsäkring som utföll ette hans död. Alltså få föräldrarna dela detta. Dä blir 5,000 kr. I få var, d. v. s. när nödigt arvode te mig blitt borträknat, vilket belöper sig på räntan för den tid ja har hatt dom. Pängarna stå färdiga att utkvitteras hos mig.

Vråbacka den 10 December 1912.

Johan Karlsson.
Nämndeman.»

Jödde var tillintetgjord...

Händelserna för tjugotvå år sedan stodo nu så tydligt för hans minne. Förut hade de varit begravda i glömska bland otaliga andra saker. Bland hans rika förråd av minnen av alla slag var det endast de mera glansfulla, som vid en hastig inventering kunde dyka upp till ytan. Den här historien hade liksom varit undankastad i hans minnes källarvåning. Men nu, nu dök historien upp i blyxtbelysning.

Han hade i sin gröna ungdom konditionerat hos en smidesmästare i en viss stad. Denne var en vidlyftig prisse, och han hade så att säga »något bredvid». Men omtyckt var han av sina gesäller och lärpojkar. Och en dag kallade han in Jöddes kamrat och talade länge med honom. Nedslagen och tyst kom han tillbaka, men ville inte tala om, vad mästare haft att säga. Dagen efter blev Jödde inkallad och fick långa öron, då mästare satt allvarlig, som om han varit på begravning och sade:

— Du är en snäll och bra pojk Jödde. Skicklig smed är du också, och jag har alltid tyckt om dej. Men här

vid min smedja är det för dåliga utkomstmöjligheter för en sån som dej...

— Vill mästare avskeda mej så sej ifrån, så ska ja gå på fläcken...

— Nej, nej, det vill jag visst inte. Ja ville ha dej jämt, om ja bara fick. Men ja förstår ju att en sån som du vill se sej om i världen, och det är riktigt, gosse. Ja ville så ja, när ja va unger och glader...

Han tystnade en stund och funderade. Det var liksom något han hade svårt att komma fram med. Sen fortsatte han med låg röst:

— Säg mej ett ord i förtrolighet nu Jödde! Säg, kan du egentligen svära dig fri för Lisa Boom?

Jödde glodde rakt ut i luften vid denna samvetsfråga och svarade uppriktigt:

— Jaa mästare, dä vete faan...

— Ja, det var liksom en fråga i förbigående. Och tack för ditt uppriktiga svar, Jödde! Men nu är det så, att hon kommit i omständigheter och ämnar skylla mej... Ja skratta du högt bara, Jödde, åt eländet och uselheten, sa mästare, då han såg att Jödde dolde ett flin. En ska nåt ha för syndens skull. Men kommer det här ut i stan så är jag, gifta karln, ohjälpligt komprometterad. Därför tänkte jag att antingen Jäppe eller du Jödde, som ju ä löskekarlar och ändå ska ut och ränna i världen, inte hade någonting emot... att hjälpa mej... och låta skriva sej för ungen...

Och då Jödde såg ut som en illustration till ett halvt hundra frågetecken, tillade mästare:

— Naturligtvis betalar jag hela spektaklet, det är bara fråga om namnet... Tala med Jäppe, och om nån

av er vill göra er mäster en värdefull tjänst i en svår belägenhet så har ni tillfälle nu...

Så träffades Jödde och Jäppe.

— Nå, sa Jäppe.

— Än sen, sa Jödde.

— Togs du må att?

— Å håll truten!

Men sedan började de tala allvarligt. De kommo överens om att mäster var en präktig mäster och att det var synd om honom, ty han hade nog inte mer skuld än de, fast han på grund av sin ställning blev fast för Lisa. Han var värd att hjälpas, men vem av dem skulle...

— Nå? kom mäster och frågade orolig.

— Vi ska viskade Jödde, men vi har bara inte riktigt kommit överens vem av oss det ska bli.

— Hederspojkar, jublade mäster.

När så en kväll Jödde och Jäppe hade hållit överläggning både länge och väl utan att kunna komma överens om, vem av dem, som skulle vederfaras den tvivelaktiga äran att så där i brådrasket axla faderskappan, föreslog Jödde:

— Vi klunsar om ungen...

— Dä ä just va vi gör dä du, sa Jäppe.

Detta skulle gå så till, att Jödde höll en sten i en hand och ett eklöv i den andra, och så skulle Jäppe välja det han hade i högra eller vänstra handen. Den som fick stenen, skulle få Lisas unge på köpet, och den som fick lövet skulle gå friad ur leken. Och så började de två sorglösa gesällerna sitt lättsinniga spel om ett faderskaps stora och allvarliga plikter!

Men att situationen var allvarlig, och att det var fråga om »högt spel», låg liksom i luften. Här gällde att tappa eller vinna i en icke obetydlig sak. Därför var Jödde, som skulle ombestyras spelet, fasligt disträ. I stället för att säga till Jäppe: Antingen vill du ha det jag har i den högra eller i den vänstra handen? så sade han omedvetet:

— Antingen vill du ha lövet ella stenen?

— Lövet, sa Jäppe.

— Ja du ä då en jäkel te ä ha tur jämt, kom det tungt, nästan jämrande från Jödde, varpå han överlämnade lövet.

Han hade ohjälpligt förlorat sitt spel.

Och när Lisa kom och — invigd i komplotten — skulle ha tag i offret, sade mäster till henne, att han inte visste om det var Jödde eller Jäppe. Men en av dem skulle det bli. Hon hade närmast till Jäppe, men han var ej hemma.

— Ja, då går ja väl till Jödde, förklarade Lisa, ty mej kvittar det, vem ä dom det blir... Och det skratade folk åt i långa tider.

Sedan Jödde i kyrkboken godvilligt blivit antecknad som far till barnet, erinrade han sig själv sin felsägning vid »klunsningen». Men då var ju inget att göra åt saken. Sedan hade han gett sig iväg och knappast aldrig tänkt på sitt faderskap förrän nu.

— Då kostade dä dej inte så mycke, dä där faderskapet, invände Ola, som varit en intresserad åhörare.

— Jo Lisa fick från mej femton kronor sista kvällen, dä ä allt...

— De pengarna ha vuxit bra, hä hä hä...

— Ja men femton kronor va dä ärligen värt att få rädda mästers heder...

— Och få fem tusen, hä hä...

— Ja dä ä unlitt i världen... Om en inget fordrar, då får en. Men dä ä nog också så, att den som gapar över mycket mister ofta hela stycket... inföll mäster Järn.

VII.

EN RIKTIG KARL.

Nils kom hem från skolan medan Jödde var och hämtade sitt arv.

Ingenjörsexamen hade han klar med gott betyg. Han jublade och hade stora framtidsplaner. Men han var orubblig i sitt beslut att resa till Amerika. Han skulle över och skapa sig en ställning på få år i det land, där man erkände snillet och begåvningen, belönade energien med rundlig hand, sade han. I det landet var icke allt så knapsmått som här hemma, inte så fattigt och armt...

— Han har fått den riktiga sortens Amerikafeber, mumlade fader Järn bekymrad för sig själv och tillade: Dä ä inget annat som hjälper än att han måste »gå över»...

— Så tråkigt, att dä inte går å åbatta han, grät hans mor.

— Stanna för mors och fars skull, snyftade system.

Men ingenting halv. När fadern lät honom förstå, att affärerna voro dåliga, och att det gick mer och mer bakåt, lovade han bara att sända dollars så fort han fick. Han intresserade sig endast för sin Amerikaresa och gjorde allt i ordning för att kunna anträda den vid första tillfälle.

Sorgen var stor i hemmet. Modern grät strida tåre-

floder. Fadern sökte sin tröst i arbetet; men det ville numera ej skänka den själens tillfredsställelse, han förr alltid känt därvid. Han hade litat på att det skulle bli bättre med rörelsen när bara Nils kom hem. Han hade försökt hålla det hela vid så god makt som möjligt tills Nils kom hem, då hans unga, eldiga energi, i förening med Järns egen erfarenhet helt visst skulle rycka upp den dåliga ställningen. Han var inte av den sorten, som ser allt i mörkt. *Nej*. Alla de strävsamma åren kunde vittna, att han mer än väl visste att *svårigheterna äro till för att övervinnas*. Men ändå var det, som om hans sega energi och viljekraft gjorde halt inför hindret. Det syntes honom så skyhögt och oöverkomligt, det reste sig som en stor svart mur. Det var honom omöjligt att storma med lika frejdigt mod som eljes.

Och var det underligt?

Nils hade varit hans stora förhoppning. För honom hade han strävat, liksom för att lägga grund till en solid ställning. Det var ej hans fel, att denna grund nu vacklade. Han hade hoppats att Nils skulle taga vid där han tröttnade. Så skulle hans verk bestå i tiden.

— Ni sliter, era stackare, åt mej till ingen nytta, sade han till sig själv, då han gick igenom gjuteri och smedja och verkstad och såg huru hans duktiga arbetare stodo i.

— Om bara Jödde komme snart, suckade Rut i bedrövelsen. Ty allt sedan hyttpredikan hade hon varit van, att han kunde lägga en kinkig situation till rätta. Därför satte hon nu sitt hopp till honom.

— — —

Och Jödde kom, nykter och redig. Hans »perioder» hade upphört, det var nu årtal sedan han hade någon sist. Han kom som en frisk vind i det kvava huset. Han fröjdades åt livet och ville taga hela världen i famn.

— Inte för de usla slantarnas skull, sa han, för dä ä riktiga syndapengar, dä ä då säkert, dä. Men det är ändå roligt att få finnas till... jublade han.

Och de som kände Jödde visste att det var ärligt sagt. Först hade han också i brev till pojkens mor avböjt att utkvittera sin arvslott. Detta därför, att han ju av förklarliga skäl uraktlåtitt att känna eller visa någon faderlig förpliktelse gent emot sonen. Men Lisa Boom hade svarat, att »rätt skulle va rätt» och hade Jödde låtit skriva sig för pojken, så skulle han minsann också ärva honom. Och därmed basta...

Jödde gladdes verkligen inte åt pengar — dem hatade han instinktivt tycktes det — allra helst när det var syndapengar. Han älskade livet — hur han än sedan hade det. Och detta på grund av att någon hygglig gudinna nedlagt en underbar glimt av humor i hans själ...

Han raljerade utan hejd med Rut inne på kontoret; han var artig men på samma gång spefull och svår i munnen. Det var då ändå roligt att Jödde fanns, det var en verklig tröst i bedrövelsen. Han drev bort sorgerna med sina befängdheter. Här hade hela familjen gått och lipat som dödsdömda under hans bortovarö. Den värste träkmåns måste ovillkorligen dra på munnen och skratta i hans närhet. Ingen kunde då ha ledsamt.

— Hahahaha! Hon måste slå till en klingande skrattsalva, då han gått, åt hans tokerier. Den Jödde — han kunde då inte heta något annat än Jödde, det är då säkert. Den idiotiske och tokige Jödde... Den *härlige* Jödde! Det var en karl, en *riktig karl*, det, i alla fall... Han var rörelsens fjärde hjul. När han var borta, gick det på sned. Då var det surmulet ute i fabriken och ledsamt inne på kontoret... Men han kunde skingra alla motigheter med sitt sorgfria väsen... När han var hemma, klingade muntra hammarslag från smedjan, och gick han genom gjuteriet, så ekade det av skratt för någon lustighet, han slängde ur sig... Och arbetet gick då med fart och kläm på alla händer...

Hon överrumplade sig själv med dessa funderingar och hajade liksom till.

— — —
Inne i smedjan mötte Jödde Nils; det var när arbetet för dagen var slut. Och de övriga gingo hem. Men de båda togo sig en pratstund. Jödde hälsade honom välkommen hem och gladdes åt att han lyckligt klarat sin examen.

— Ja dä ä som ja allti har sagt under åren ja vätt här, att du ä en redig pojk du. Så har du också i möcke gått i min skola...

— Ja det sista har du rätt i, och det ska du ha tack för!

— Ä vi behöver dej här, må du tro. Sätt nu in din eldsjäl, för ja tycker gubben börja se så trött å nerstämd ut, så han behöver nog vila sej ett tag...

— Är du tokig, vet du inte att jag om kort tid ska resa till Amerika?

— Te Amerika, sa du! skrek Jödde som om det tagit eld i honom. Nädu, välj ut en som ä dummare än ja te å skoja mä... Tror du far din kostar på dej »skinjörn» för att du ska resa ditut bland tivelaktiga existenser?

— Ja men så är dä beslutat i alla fall...

— Nädu, dä har inte ja vari med om å besluta, du!!!

— Än sen då? sporde Nils retfullt.

— Satans valp, ska du inte ta ditt förnuft te fånga... Har du inte hört far din tala om hur dant dä ä i Amerika... Tror du att han har kostat på dej »skinjörn» för att du ska ditbort å bli hästsvansputsare som han va. För nåt annat blir du inte där; men här kan du bli nåt annat... Nä så jäken ess du gått i min skola, det sir ja nu...

— Äjo, jag tror att man reder sig ute i världen också...

— Reder sej ja, dä gör di i hälvete, men ack herre hur dant? Tror du inte att ja, som kuskat så vidlyftigt ikring, vet, att du gör en idiotisk dumhet om du reser härifrån — världens vackraste och lugnaste plats. Tror du ja hade stannat här så länge eljes? Ä så förgäta den väg som far din har banat å röjt åt dej! Ja har sett dä arbetet han gjort å ja kan vittna att dä ä rent otroligt imponerande. Ja vet att dä ä för dej han gjort dä. Ä ja vet också att han väntat din hjälp just nu...

— Ja men...

— Förbanningo tror ja inte att ja tar å rustar om dej, gröngöling! Inga *men*, gosse...

— För tuman, lugna dej Jödde, inte ska vi bli osams...

— Ja dä beror på dej, dä du... Men du ska åtminstone lova att allvarligt tänka över saken en gång till...

— Jag förstår tillfullo ditt goda hjärta, Jödde, och din välmening. Och jag lovar dej på heder och ära att än en gång allvarligt övertänka mitt beslut att resa till Amerika, stammade Nils, då han kände Jöddes starka näve i sin kavajkrage.

— — —
På kvällen satt Järn själv inne på kontoret och arbetade. Trots rörelsens utvidgning hade han ändå inte låtit bli att knoga i sitt yrke; han höll ut vid hammare och städ lika länge som hans arbetare. Den ende som möjligen gick förbi honom i flinkhet var Jödde, men han räknades inte till vanliga människor. Han stod i en klass för sig; och detta var då riktigt så till vida, att typen Jödde minst av allt var vanlig. Så mycken humor, vigör, kraft och skicklighet kunde naturen icke ha råd att slösa på alla.

Det Järn gjorde åt affärerna, var övertidsarbete för honom. Dem hade han egentligen all sin tid skött på lediga stunder, medan de andra vilade eller sökte sig något nöje. De senaste åren hade förstas Rut på ett duktigt sätt skött de löpande göromålen på kontoret, men det var mycket, som hon varken var skickad eller lämplig till. Detta, samt att dirigera det hela, gjorde Järn fortfarande på »lediga stunder».

Det var sent på kvällen och han satt fördjupad i kontorsböckerna, då det knackade på dörren — och in steg Jödde. Han såg hemlighetsfull ut och höll handen

säkert om ena kavajfickan. Då han fick se att Järn själv satt på kontoret, såg han besviken ut.

— Jaså ä dä du mäster, som ä här själv?

— Ja inte kunde du tro att träffa nån annan här, så här dags, skrattade Järn.

— Nä dä va dej ja ville träffa, sir du... När ja därför så dä lyste här så gick ja opp...

— Dä ä rätt å dej, Jödde, att du kommer å pratar en stund. Du vet ju att du alltid är välkommen...

— Ja dä va dä här arvet... Ja har grunnat så ja hållit på å bli kollrig över va ja skulle mä dä... Ja vet min själ inte va ja ska ha att te... Dä ä ju syndapengar, riktiga syndapengar, men därför tänkte ja att di nu skulle bli te nån nytta. Å just därför vill ja att du tar dom å sätter in dom som min anpart i rörelsen...

Därmed hivade han upp sina fem tusen ur fickan och lade dem på skrivbordet.

— Du *Jödde*, du *Jödde*... Dä här dä kom som från ovan. Ja har nu i kväll suttit i svåra bryderier över, varifrån ja skulle få pengar till en rätt stor summa. Du är en *hedersbroder*, Jödde, en *riktig hedersbror*! Å välkommen i firman! Den har dej att tacka för mycke. Såväl för din starka arm som för ditt glada humör...

VIII.

TVÅ SKÄLMAR.

Efter den dust, som Nils fått av Jödde, vandrade han utåt vägarna på måfå.

Det var mig en baddare, den där Jödde till att kunna ruska om folk, såväl handgripligt som med ord. Nils hade blivit tagen i kragen ordentligt, det kände han. På hans bröst fanns ännu ömma punkter efter Jöddes handfasta grepp. Och hans längtan bort över Atlanten hade liksom blivit vingbruten av den näven!

Den näven, ja! Den var obarmhärtig. Den kunde krama illusionerna ur folk och ställa allting på huvudet. Hade han inte kommit från skolan och känt sig som en riktig bjässe. Stor och stark och lärd och med — som han trodde — orubbliga beslut. Så mötte han Jödde, — och han kände sig liten och ynkelig och tillplattad som en vägglus. Retfullt, att han inför Jödde alltid kände sig som en pojkvask, hur stor och lärd och fin han än blev. Hade han icke trott, att åtminstone ingenjörs-examen skulle imponera på Jödde? Men denne var respektlös inför allt »fint» här i livet. Annars hade han väl inte tvålat till Nils så hänsynslöst — ty just tilltvålade hade han blivit. Nils hade haft »stora» planer, när han kom hem, men detta kallade Jödde bara högfärd — och han hade då sannerligen skrämt den ur

kroppen på Nils. Nu var han skeptisk, söndersmulad, tillintetgjord...

Det var en buffel, Jödde — en riktigt hård buffel. Taga hänsyn och låta sig påverkas av en sån där! Varför inte borsta upp sig och låta honom förstå, att det var andra tider nu, än då Nils var släggpojke åt honom? Det vore minsann på tiden att visa att man var karl själv nu!

— Hahahaha! grinade det hånfullt inom honom. Du ynkliga kryp, ta ton emot Jödde! Vart kom du mot hans hårda nävar och ettriga trut? Nej du gosse, ta ditt förnuft till fånga!

Och så var det. Han är som Sven Duva, mumlade Nils. Stark som han — och man kan också säga om honom att hjärtat det är gott. Men ändå är han ingen riktig Sven Duva. Ty han är klok också, den rackarn. Klok! Ja, visst fanken, det var det som var så förargligt. Rätt hade han jämt. Och inte kunde han nu heller värja sig för att halvt om halvt själv tycka, att den här Amerikaresan var en dårskap...

— Förgäta den väg, som far har banat åt mej, hade Jödde yttrat. Rätt hade han, Jödde, — obestridligt rätt! Men vad visste han, den stöveln, om vad som egentligen låg bakom det här beslutet. Kunde han fatta, att man kunde finna det outhärdligt på en plats för dens skull, som man var kär i. Det kräket Bo hade ju ställt till det här, det gav Nils sig sjutton på. Det var säkert han som förfalskat brev och ljugit ihop historier. Och vad skulle Jödde säga, om han fick reda på det här? Jo pyttisan, det vore trevligt! Nils tyckte sig höra

honom. Han skulle ruska »pjåsket» ur kroppen på en — för pjåsk skulle han kalla det. Och fick han reda på, att det nötet Bo hade gjort en något rackartyg, som man inte kunde reda upp, så skulle han både handgripligt och med ord förvissa en om, att man inte ens var värd att slå den fule i aktern med. Han skulle inför en sådan vedervärdig ynkedom till »smedpojke» vid strängt straff förbjudit honom att till en enda kotte nämna att han gått i Jöddes skola vid städet. Ja, Jödde skulle försäkrat honom, att han inför alla, som visste om det förhållandet, nu fick skämmas ögonen ur sig...

Nu hade han kommit långt ut ur byn. Hans ben hade fört honom på måfå framåt den slingrande vägen utmed Uvberget. Skulle han vända? Nej, han gitte inte. Det var den sabla Jödde, som gjort honom så melankolisk!

Månen sken kall och stjärnorna tindrade mot snön i den friska vinterkvällen. Det hade varit rätt kallt de sista dagarna, men nu var det lagom väder att promenera i, tyckte Nils. Borta från vägen hördes sjungande bjällerklang närma sig. Det var ett par försenade körsvenner från byn — de hängde i till sent på kvällarna, när det var sådant klingande före. Det var Jonas Flink och Daniella-Petter. De stannade ett tag och pratade. Han tyckte det lät så uppstylat löjligt, när de hälsade »ingenjören» välkommen hem. På den sista bakkälken satt Bo och flinade...

Jo, Jödde hade rätt både ifråga om det han hade sagt och det Nils med säkerhet visste att han skulle säga, om han blev underkunnig om hur landet låg. Nog var det skräp, om inte Nils kunde klara upp sin sak med

Bo, det tyckte han själv. Han ville ropa till sig honom, men de voro då redan komna bortom vägkröken.

Nils återgick till sina funderingar och sitt vankelmod...

Men vem var det som kom borta på vägen? Såg han i syne? Han tyckte, han kände igen hennes gång — hennes, som han gick och tänkte på. Kunde det verkligen vara hon?

Slumpen kan understundom styra om underliga möten! Eller kanske det snarare var försynen. Alltnog — det var hon.

— — —

Samma afton, fast åtskilligt senare, stod ett ungt par uppe i Bergbyn...

Det var Nils och Inez. Efter det oförmodade mötet hade de i timtal gått av och an på vägen och samtalat — och åter funnit varandra. De hade lämnat Bos historier och falska brev åt sitt värde, för att nu jubla åt att åter äga varann. Och de stodo nu så innerligt lyckliga på vägen utanför byns enda industriella anläggning.

— Där ligger »vägen», som är banad för oss, viskade han till henne pekande på sin faders verk och kysste henne. Nu ska di bli glada hemma, när di får reda på va vi kommit överens om...

Men mitt under en brinnande kyss hördes ett brak inne från förrådsrummet.

— Hu! Det spökar, stammade Inez och smög sig skrämd inpå honom.

— Nej, nej, jäntungen min, svarade han lugnande

men fundersam. Det är nog i stället tjuvar, du... Han var orädd och kände hur hans kraft växte, då han hade henne under sina vingars skugga. Nu hade han något att försvara, *något*, som han gärna vågade en het dust för.

Och med ljudlösa steg smögo de sig intill väggen för att lyssna och avvakta händelsernas gång. De hörde ett tisslande samtal där inne. Och om en stund sågo de två figurer i månskenet komma bärande på var sin stång på axeln. Nils sprang upp och bort till Jöddes fönster och bankade för att med hans hjälp få tag i gynnarna, vilka löpo snabbt uppåt Uvberget...

Jödde kom och fader Järn kom och hela huset kom på fötter. Det blev stor villervalla; halvklädda och uppskrämda sprungo fruntimren av och till. De två skälmarnas spår syntes tydligt i den tumsdjupt duniga snön, som nyss fallit. Nils och Jödde satte efter tjuvarna. Järn motade in fruntimren; inte skulle väl de springa ute och förkyla sig i den kalla natten?

— Kom Inez, så går vi in och sätter på kaffe till karlarna, sa Rut.

De två tjuvarna hade visst märkt, att de voro observerade, ty spåren visade att de hade sprungit fort. Men då de kommo längre uppåt Uvberget stannade Jödde plötsligt och sade:

— Nä du gosse, di vet inte att di ä upptäckta, för då hade väl di rackarna inte gett sej tid till å lösa böxera!

Och vidare gick jakten... Upp över Uvberget... genom skogen... bort på mon...

Där syntes de två skälmarna löpa raskt mot den andra sidan mon. De hade långt försprång, så det var nog omöjligt att hinna fatt dem, innan de hunnit ut på stora landsvägen. Men i månskenet hade man icke kunnat se dem bära något.

— Aha! utropade Jödde. Du ska få si att di sakramenskade bovarna bara hade satt sina »sigill» på tjuvgodset där borta. Men då ska vi min själ gå å bryta dom strax...

— Tror du, att di ha kunnat vatt så rackritt knepiga?

— Dä du... Du vet inte hur knävliä mänskor kan va...

Då man fått bort »sigillen» kunde man under skaren draga fram två långa koppartackor.

— Å dä va ena satans listia bovar!

— Ja, med beundransvärd påhittighet...

Då Jödde och Nils kommo hem med tjuvgodset, satt man där och väntade vid kaffebordet. Och Jödde gav en dramatisk skildring över tjuvjakten.

— Di hade trätt in koppartackorna under skaren i snön å sen satt sina »sigill» över hålet. Men oss lurade di inte...

Och den skildringen väckte stor munterhet. Att Jödde skulle hålla de två skälmarna stängen, var man nästan säker på förut, men att man på så fiffigt vis skulle få igen det stulna, var verkligen en stor överraskning.

— Ja, ja skratta så, så jag håller på å glömma sorgen för att Nils ska resa, sade Nils' mor.

— Ja glöm den sorgen, gäckade Inez.

— Skrinlägg den för alltid, mor, bad Nils. För ja ska inte resa, ja ska va här i all min tid...

— Sisådär ja, gosse! Rätt så! Nu sir ja min själ att du gått i min skola å att ja inte behöver skämmas för dej, sa Jödde och klappade honom med sin handfasta »karda» på axeln.

IX.

VEM KOMMER?

Nu var det auktion i byn. En gammal gumma hade gått hädan, och hennes lilla egendom gick bort under klubban. Det var inte mycket den gamla lämnade efter sig, men så var det så mycket egendomligare saker. Det var gamla rariteter, klenoder, som följt släkten i flera led. Nu skingrades det enkla bohaget än hit och än dit för spottstyvrar. Bygdens folk hade icke så värst stort sinne för gångna tiders husgeråd, verktyg och möbler; visserligen hade ett par uppköpare fått väderkorn på »antikviteterna» och infunnit sig, men de aktade sig noggsamt för att uppdyrka priserna.

De flesta i byn närvaro och även många från trakten omkring. Det stora flertalet hade dock icke kommit för att bli ägare till något av den hädangångna gummans kvarlåtenskap. Nej, varför de så mangrant mött upp, berodde enkom på, att det var gammal sed hos folket i den trakten att springa på auktioner. Det idoga arbetet hängde vid, och det var mycket sparsamt med angenäma avbrott i enformigheten. Men just sådana voro auktionerna. Då kom man tillsammans med hela byalaget, kunde prata om grödan och väderleken, om arbete och »va som hänt på sista tien», reda upp affärer, betala skulder och klara varjehanda saker. Dessutom

kunde man ju förstås även behöva ett och annat som gick under klubban. Ja, en auktion spred liksom en smula fest över vardagens gråa enahanda!

— Hon behövde då inte lida brist på livets nödortft den hädangångna, sa Sammel i Glattabo till en främ-
ling.

— Ja gu' ske lov för att umbäranden förskonades den redliga mänskan...

— Jo si, ho har en doter i Amerika, som vatt snäll ve si mor å sänt åtskilligt där borta ifrån... Å ho sulle ha kommi hem, har ho skrivet, men ho kom inte mens mor hennes va i live...

— Hå tänk då, va då kan va besönnelitt...

— Då kan då ja... Å vet inte om ho än vet att mor hennes fått gå hem...

— Hå... Ja ä då inte som ja sär, livet ä besönnelitt, så evia besönnelitt...

Men de båda gubbarnas allvarliga samtal stördes av rungande skrattsalvor av dem, som lyddes ditåt, där klubban gick. Ty det hade verkligen blivit fart på utbuden, så att ett pris gick våldsamt i höjden. Det var Ola Petters Sarkata och hennes oäkting till »lu», som var upphovet till munterheten. Sarkata hade nämligen på begravningen, då hon haft något att bestyra där, förgapat sig i en vanlig simpel pinnsoffa, vilken hon bestämt sig för att köpa till varje pris. Ja, det förstås, Ola och hon hade trott att den kunde fås för en småslant. Det hade nog också gått; men nu var det så, att Sarkata tagit med sin pojke för att passå på, om hon inte själv skulle vara till hands. Han hade fått stränga förmaningar att icke släppa soffan. Nu ville det sig

inte bättre än att Sarkata och »luen» kommo att stå på var sin sida om folkhoppen, då den här soffan ropades ut.

— Här ä en ny sorts knävel, sa fan när han fick si sotan. Va vill I ge mej för den? Vill nån ge femti öre för soffan? skrek roparen.

— Då bjudet! gnall Sarkata till med en ynkelig katt-
jamande röst.

— En krona! vrålade hennes »lu» med en basröst, åtskilligt grövre än det snus, han tuggade.

— En å femti, jamade Sarkata.

— Två kronor, vrålade »luen».

Avståndet dem emellan var för långt för att de skulle kunna höra och igenkänna varandras röster. De hörde bara, att roparen tog upp varandras bud, och de trodde att det var någon annan i folkhoppen, som prompt ville lägga sig till med den efterträdde soffan. Men det skall då bli lögn, tänkte var och en i sin stad och bjöd därför på friskt.

— Femti, gnall Sarkata.

— Tre, skrek »luen».

— Femti...

— Fyra...

Och folket skrattade. Rännarekärigen blev allt finare och skrikigare i rösten och pojken blev allt grövre. De skreko varannan gång på var sitt tungomål, liksom ilska tuppar ibland ta sig före med att gala ihjäl varann.

— Oppåt går då! Då rätt, för soffan ä bra, upp-
muntrade roparen då man var uppe vid:

— Sjotton å femti, kvittrade Sarkata.

— Attan kroner, dundrade »luen».

Och folket kiknade i jubel. När de båda rösterna hållit på en stund till, var den grova så hes, så att den bara väste, och den fina var så gäll, så den bara pep fram sitt »femti». Ju längre den pep, gick den allt mer och mer i falsettens tonart. Och det blev verkligen en kappgalning: den ettriga kvinten gol ihjäl basen. Ty när pojkens väsende blev så hest och matt, så att det inte hördes fram till roparen, blev Sarkata fast för soff-åbäket för tjugoåtta och femtio. Och då hon andats ut, gick hon till soffan, och slog till den, så att maskmjölet yrde, och ett uppruttnat trästycke flög lång väg, och så kippade hon:

— Ja, dä va då så möcke så ja feck bli vast teminstingen! Men vesste ja vem söm så envist ha bjutt på, så sulle ja spjärna honom, där han ä högast när han plockar kröson...

Då kom hennes pojckstackare fram, hes så han knapast kunde väsa. Och därav, samt av folkets munterhet, som inte visste av några gränser, förstod hon hur landet låg: att pojken och hon hade stått och stritt om soffekräket. I sin ohejdade ilska över det dryga priset, samt att de gjort sig till åtlöje åt allt folket, gav hon pojckstackarn en rungande örfil.

Och en ny skrattsalva brakade...

Men en del av karlarna hade starksaker i skymundan. Se, Muran på Berget var full, riktigt ordentligt full! När Sarkata och hennes pojke slutat att fröjda publiken, blev Muran ett nytt galaspektakel.

Och prästen var på auktionen — samma präst, som höll den domsdundrande hyttpredikan. Han hade icke

synts till i byn sedan dess, ty han hade själv varit skamsen för sitt tilltag, då han tänkte över det på nykter kaluv. När det därför var några tjänsteärenden i byn, hade komministern alltid fått resa. Men nu var det ju så länge sen, så folk hade väl glömt den tråkigheten, hoppades han. Åsynen av prästen där i byn väckte emellertid åter till liv historien om hyttpredikan; och man viskade och tasslade om densamma. Själva prästens person väckte på grund av att han »länge lyst med sin frånvaro» också stor uppmärksamhet.

— Han ses ej än mä blida ögon, dä kan en si, viskade någon i mängden.

— Unnra på dä, så som han trampade i klaveret, sa en annan.

Men Muran levde som en stolle. Han pratade om historier och var ful i munnen och svor brett. Då ansåg sig prästen vara skyldig att giva honom en förmaning å ämbetets vägnar. Han sade:

— Ropa inte på hin, murare, för då kommer han och tar dej!

— Nej, han har aldrig tat nån murare än. Men präster... Han to sju å sjuttetio utå Baals präster på en gång, tycker ja ja minns dä står om i första Konugabokens attonde kapitel... Som han sir, så minns ja inte så galet va...

Det där väckte pinsam förstämning i hopen. Visserligen unnade man kanske prästen en »släng av slev» för ett och annat, men ingen ville erkänna den fulle och skramlande Muran som lämplig tuktomästare. Man hade också inom församlingen varit van att hysa

aktning och vördnad för prästerna. Så hade det varit i alla tider, och så ville man helst ha det även nu. Själasörjaren bör ju rätteligen vördas, resonerade man. Och alla präster i församlingen, som man mindes, hade också genom sin vandel lärt folket att känna vördnad inför sig. Det var egentligen bara den här prästen, som förgått sig med hyttpredikan, det erkände alla; trots att envar även medgav, att han hade sagt många sanningens ord. En skall dock icke döma så strängt som han gjorde, menade man. Det är ju mänskligt att fela någon gång — och gudomligt att förlåta. Därför fäste man ej så stort avseende vid prästens då begångna felsteg...

Men nu gick ett nytt brus genom folkhopen...

De här auktionerna voro då välsignade, där avlöste slagnumrena varandra i rask följd. Man hade knappast hunnit hämta sig efter Murans okristliga beteende förrän man såg en bil orma sig fram på den smala stigen, som ledde upp till stugan. Vem kunde det vara, som kom? Det gissades hit och dit, och man hörde ett undrande:

— *Vem kommer?*

Då bilen äntligen listat sig fram till stugan, steg ett fint par i fyrtioårsåldern ur bilen och tittade förbluffade på menigheten. Och det var som om en aning nått dem om vad som var på färde, ty de ville knappast fråga. Damen såg bekymrad ut. De församlade stirrade frågande på henne, till och med utroparen hade tystnat för att bara glo på de nykomna.

— Varför är så mycket folk samlat här? frågade den fina damen till sist.

— Hå, sa Jonas Flink, som stod närmast, vet ho inte att då ä åsjon ette den döda gumman Grandtz...

Den frågande föll i en hejdlös gråt. Aningen hade besannat sig — hennes mor var död...

De nykomna gingo in i stugan; mannen drog fram kappsäckarna ur bilen och bar in dem; och de röjde tecken till att vilja stanna.

— Då dotren... Sir I hur fin ho ä... gick det som ett sus genom hopen.

Så började de nykomna att bekanta sig för flera av sina ungdomsvänner, som voro där. Och den under namnet Skräddarpojken bekante Erik Blad och Astrid Grandtz kände alla, när de bara hunno dra sig dem till minnes. Men man förfasade sig över huru fina de nu voro... och så rika sen... Det tragiska i att dottern ej hann hem till sin mor medan denna levde, grep dock alla; det skrattades ej mera i hopen.

Och för ett par av de forna läskamraterna, som nu voro torparhustrur i trakten, berättade Astrid under tårar, hurusom hon och Erik rest hem för att glädja hennes mor till den snart stundande julen. De hade fått hemlängtan, då de läst dessa ord i en tidning:

»Jul i Sverige! Vilken högtidsstämning framkalla icke dessa ord! Tanken på att åter få tillbringa julen med far, mor, syskon och vänner i fädernetjället väcker till liv gamla, aldrig helt förgätna minnen. Det är som en helig, andaktsfull musik i minnenas höganloft, mildt, men obetvingligt manande oss — *hem!* Och vilken tid är väl mera lämplig för återknytandet av gamla vänskapsband än julen? Varför tveka längre, då jul-

firandet i gamla landet blivit så lätt? *Mors* käraste julklapp är sonens eller dotterns julbesök!»

Men *försent* hade de kommit... Som skalden sjunger:

»Allt, som är vänligt ment,
kommer för *sent*...»

X.

»HAN NÖP MEJ ALLT ÄNDÅ...»

Allt sedan Ola Petter Post fick Sarkata i huset, hade det varit svårt att få det, som hörde till livets nödortf, att räcka till. Hon kunde bara förstöra det som fanns och sen med sin eländiga trut kackla om, hur uselt det var i stugan. Och Ola, den stackaren, hanterade hon stundom hårdhänt, enligt sitt recept: »karlkräk ska köras mä strama tyglar», och hon lärde den gamle postbäraren att på gamledagar »ta sken mä vackra han». Ja, folk, som kände till Sarkatas leverne, tyckte synd om Ola.

Inkomsterna för brevbärningen räckte dåligt till. Sarkata sprang runt hos bönderna i byn och gnall om att de skulle säkert lida svältdöden, om inte Ola kunde få något att göra. Sammel i Glattabo tyckte det var synd och lät därför Ola köra hans oxar. Men han var en sån underlig »kurre», den nya oxafösaren, påstod drängen. Han ville ha fram veden ur skogen så hastigt, att han förläste de stackars oxarna.

En dag körde Ola ved från Sammels hage borta på Uvbergsåsen. Det gick långsamt fram på den smala skogsstigen, som var mycket stenig. Där vägen var något så när jämn, kröp dock det svåra lasset fram tum för tum. Men så gör stigen en sväng uppför en

brant backe, förbi Murans på berget. Och se där var det ohjälpligt stopp för Ola. Han piskade på oxarna; de togo i, så att de lågo dubbla under oket, men deras försök voro fruktlösa. Men lassa av, det ville inte Ola...

Han hade för vana att i svåra stunder hänvända sig till den Högste med bön om hjälp. Det här var en svår stund, tyckte han. Och efter legio försök av oxarna, utan resultat, föll Ola ner på knä vid lasset, tog av sig mössan, knäppte ihop händerna, himlade med ögonen och bad andaktsfullt:

— Gode, snälle Gud i hemmelen, hjälp me, å få opp lasset för backen... Men tvärt bröt han andakten och vände sig till sina ök med uppmaningen: Åsså I oxaknävla, kläm I i ämma I ä jäken te...

— Nähä, ni Ola, be inte Vår Herre om då som ä omöjligt, för då blir han arg, vet ni inte då va... föll Jödde in, som i det klippet vankade förbi.

Ola blev snopen för att någon överrumplat honom och fått höra hans bön. Han knäppte genast upp kedjan och började lassa av.

— Men hörnu han gesällen, feck I inte tag i tjuva, som va å stal stångjärn te smens för e ti sen? skrek Ola efter Jödde.

— Nädå... Di rackarna di sprang så erbarmligt, så ja gir mej hin på att di inte har stannat än, svarade Jödde tvärsäkert och fortsatte med bråda steg.

— — —

När Ola äntligen kom upp med lasset för backen, var det ett fasligt liv inne i Murans. Där var stor uppståndelse, gråt och jämmer, ty Muran hade slutat sina

dagar. Han hade legat i hög feber en veckas tid och svävat mellan liv och död. I går kväll hade han gått bort och var just lagd i sin kista och skulle bäras ut på logen. Men därtill behövdes fyra karlar och man var bara tre. Det var Murans svåger, Nilsson i Lyckan, och hans närboe Anders i Hagen, vilka kommit för att hjälpa den nyblivna änkan. Och så hade man hejdat Jödde, som haft ett ärende förbi, för att få hjälp.

De äldsta av barnen voro för länge sedan flugna ur boet och ute i världen. Hemma fanns bara små »glin»; som Jödde sade. I tur och ordning, så fort de vuxit till, gävo barnen sig iväg bort för att tjäna sitt eget bröd. Deras far visste ju, att det var lättare borta än hos bönderna här hemma i byn. Och de hade ännu icke hunnit komma hem med anledning av dödsfallet.

Man var rådvill en stund — men så fick man syn på Ola och ropade på honom... Om han ville hjälpa? Åjo, nog fick han väl lov. Men inte var det med lätt hjärta, inte. Dyster och allvarlig blev han, då han fick reda på vad det var fråga om. Men en kunde ju inte neka...

Han var underlig och vidskeplig, Ola. Nu hade ju den döde och han varit ovänner sen ungdomstiden — och så kunde man komma och bedja honom om denna hjälp! Vad tänkte de arma människorna på? De visste om den här ovänskapen, det gjorde de helt visst — och så hade de inte mer försynthet! Ola plågades märkbart, han stammade på ett underligt sätt, då han skulle säga något, och svettades, trots att det var årets kallaste tid. Men inte kunde han neka inte, de dumma människorna skulle inte förstå honom. Det var

hans livs prøvosammaste stund. Han bara stammade och torkade svetten från pannan...

Och så grep man tag i kistan...

— Åh Harre Gu! Va nu? Va nu? skrek Lena, som redan kommit för att ordna med begravningen.

— Ja, va nu, va nu! skreko alla de andra, då de sågo hur Ola plågades.

Han var vit som lärft i ansiktet, pustade och frös som i frossa, och kallsvetten flöt i strömmar från hans panna. Ögonen stirrade stela och livlösa rakt fram; namnlös smärta och dödsskräck voro målad i hans blick. Hakan darrade upp och ned, så att de två enda tänderna, som fanns i munnen, skallrade mot varandra; och hela hans kropp skalv som ett asplöv. Han sade ingenting förståeligt, bara stammade obegripliga ljud, och hans kropp krymte samman såsom för en hisklig börda. Men han släppte inte sitt tag, utan stultade med fram till logen. Och då man satte ned kistan, kved Ola till som ett dödsskrik:

— *Han nöp mej allt ändå...*

Sedan styrde han sina steg hem till sitt. Han lät oxarna vara, såg sig inte om ens, utan bara stultade på hemåt. Hans gång var osäker och vinglig, han såg ut att kunna falla när som helst. Man skrek på honom att han skulle vänta, sätta sig och lugna sig, dricka något styrkande och kallt, men förgäves. Den lille postgubben stövlade bara på utan att visa tecken till att han hade hörseln i behåll.

— Vad kom det åt Ola? frågade man sig förfärad.

— Det går aldrig väl för honom, gissade man.

Och Jödde gick efter honom och ledde honom hem.

Eljes hade Ola blivit liggande på vägen, så medtagen var han. En annan av karlarna tog reda på oxarna.

Hemkommen låg Ola och kallsvettades några timmar, sedan var det slut med honom. Han gick över gränsen med sin postväska, tyckte han. Hans dagsverk var slut... »Dä ä sån underlig linje, den här ja nu beträder», hade han stammade i yrsel, »ja känner int vägen rektegt». »Men e stjärna lyser mej framåt på den krokiga stigen», hade han fortsatt, »å av dess sken hittar ja nog rätt till Honom, som ska ha alle di här breven i mi väska... Dä ä brev ifrå många fattia å olöcklia människobarn, som ber si Herre om nåd å förbarmande... Å blann alle di andre breven ä dä ett brev ifrå Muran, mi gamle ovän, som sänt mej mä den här posten... Dä ä ett brev te Herranom om förlåtelse för vår ovänskap, den fenns inte mera nu... Å själv ha ja också smusslat ett brev i mi väska, som handlar om däsamma som Murans... Men ja har brått. Ja måste ju fram innan Muran, så han int blir slängd i helvetets brinnande sjö, den stackarn... Men de mörknar över stigen... Nej, dä ljusnar... Stjärna lyser, se den brinner... Ja hittar, ja hittar... Å ja hinner, ja hinner te tids...»

Ola Petters underliga och brådstörtade död väckte förstämning i hela byn. Man förfasade sig och fann det så övermåttan märkligt, att de båda gubbarna, som varit ovänner allt sedan ungdomens dagar, skulle gå bort så samtidigt, och därill, som det såg ut, genom den först avlidnes direkta ingripande. Ty visst hade Muran »nupit» Ola, när han bars ut på logen — det var då så visst och sant...

Och underligt var det...

Som en bonde sade, då de båda döda fienderna begravdes söndagen därpå:

— Livet ä då besönnelitt... Ja, så evia besönnelitt...

XI.

»KÄRLEK STRÖR ROSOR PÅ LIVETS STIG...»

Men även en slik gripande förstämning, som den här med Olas bortgång strax efter sin gamle träto-broder — vilken skakat alla byns invånare och givit deras anlag för skrock ny näring — kunde endast för ett ögonblick hejda och bringa människorna till eftertanke. Ty då de funderat över händelsen, utan att kunna komma till klarhet med densamma, hade de flesta mumlat något om att »deras stund va kommen», eller om »en egendomlig slump», eller »tokiga griller hos en gammal egen postgubbe», eller drog en sens moral med orden: »Dä går så för långsinta ovänner». Och flera än en kanske råkade ut för samma malör som Sammel i Glattabo, då han högallvarlig skakade av sig händelsen med följande suck: »Jaha, vi ska alla den vägen vandra om vi få leva och ha hälsan». Sedan gömde man historien längst ned i minnets bottenvåning och levde vidare. »Inte kan byn gå å sörje ihjäl sej för de båda gubbarnas skull», menade Daniella-Petter, som han väl också i viss mån hade rätt uti.

Och byn repade sig efter chocken...

Det var också något nytt, något riktigt extravagant, som tilldrog sig byinvånarnas intresse. Detta nya bländade med yppighet och glans. En sådan storvulenhet,

rikedom och prakt hade de flesta i byn ej ens kunnat drömt om. Visserligen hade man kanske läst om sådant i tidningar, men man hade då hänfört detta till diktens område, eller åtminstone till det, som en tidning kallade »mellan fantasi och verklighet». Man hade förstås i sitt stilla sinne varit böjd att tro, att sådant nog kunde hända ute i den stora fina världen, till exempel i Amerika; men att det nu timade i byn, väckte otrolig beundran. Det var, som en fläkt från den fina världen på andra sidan Atlanten med ens hade svept in över byn — en fläkt av rikedom och vällevnad...

Det var Erik och Astrid Blad, som slagit upp sina bopålar i byn...

De hade köpt mor Lenas stuga nere vid sjön för tolv tusen kronor. Efter att ha gått runt och sett på stugorna i byn, hade de stannat för Lenas stuga, inte därför, att den tillfredsställde deras behov, som fast mera för att den låg så underbart vackert där nere vid sjöviken. Det som brast i utrymme och komfort, kunde man ju bygga till och iordningställa... Men Lena hade icke velat skiljas från sin stuga; visserligen var pengar bra att ha, men begära oskäligt kunde hon då inte förmå sig till. De för kort tid sedan hemkomna amerikanerna voro emellertid envisa och ville prompt ha reda på ett pris på stugan. Då gick mor Lena till handlanden Skoglander och bad honom sköta sin sak. Och se, han kunde handla, han... Utan att blinka begärde han tolv tusen för stugan, som väl eljes kunde värderats till ett och ett halvt tusen. Det ger vi, hade Erik och Astrid genast svarat. Och så var affären gjord. Men då allt var skrivet och klart sade Erik småleende till Skoglander:

— Nu ska inte Skoglander överskatta sin förmåga att lura folk för det här köpets skull. Jag taxerade nog stugan till vad den ungefär var värd, men vi tänkte, att vi nog gör en god gärning om vi betalar mor Lena bra, för hon behöver nog pengarna.

Skoglander bara gapade av pur förvåning inför en sådan människokärlek, som framgick av Erik Blads påstående. Han kunde inte förstå den, ty den var honom så fjärran.

Och mor Lena fick på det sättet en sorgfri ålderdom.

Sedan skickade man efter hantverkare i långa banor. Det kom snickare, murare, målare, stensättare, kakelugnsmakare, plåtslagare och så vidare. Det blev livligt i mor Lenas stuga; där byggdes till, ändrades och förskönades. Ortens hantverkare hade suttit i sina kåkar och haft det skvalt, men nu blev det feta förtjänster. Den nye uppdragsgivaren var ingen gnidare — det var annat till herratyg, sade hantverkarna, än vad de eljes voro vana vid. Han prutade inte som bönderna, den här amerikanen. Om någon av hantverksgubbarna i välmening föreslog att göra så och så, emedan det blev billigare, svarade han, att priset spelade ingen roll. Och man beundrade en slik frikostighet. Här gällde att få allting så trevligt som möjligt — kosta vad det kosta ville.

— Då en regäl skraddarlu, sa snickarmäster, han vet att rikedom förpliktar. Di får vesst lära sej där borta att unna även den fattie en skärv...

— Ja, dollarmynten då pengar hela dan då... Di sträcker sej å räcker te allting di... Den som har dollar,

han behöver inte gnida... Då annat te don än våra uslie svenske kroner, som int räcker te nåt ting...

— Ja då ena unnlia pengar, di svenske. Di ä som fattiunderstöd. Di ä nåt förstore te å svälte ihjäl på, men fan så möcke för småe te å leve på... inföll en annan i talet.

— Ja, di ä för store te å svälte ihjäl på å för småe te å lev på rektegt, då sant då... Di ä som fattiunderstöd, då sant då mä... repeterade en annan.

— Å ändå ä inte Erk och Astri högfärdia, fast di har så gott om rå...

— Högfärdia, hähä, hähä... Di får lär sej annat ute i väla... Å själva ha di slite i sin da, så di vet va då vill sä... Di ha nog inte fått sina pengar för inte, int för inte...

— — —

Och under tiden det byggdes och donades i mor Lenas stuga var det formlig rundvandring i byn för herrskapet Blads. Till alla ungdomsvänner och bekanta blevo Erik och Astrid Blad inbjudna; alla ville spörja något från det underliga sagolandet i väster, där det på kort tid gick att bliva så rik. Deras ungdomsvänner sutto nu som lantbrukare, antingen på de små gårdarna, med hypotek långt upp över öronen, eller på de steniga torpen, där de funno en knapp näring, eller också voro de industriarbetare vid någon av traktens anläggningar, där många levde efter systemet »ur hand och i mun» — den ena dagens arbetsförtjänst gav i bästa fall precis så mycket, som utgifterna dagen därpå, eller också räckte de inte till.

Och alla deras ungdomsvänner sutto nu med stugan full med ungar. Det var den enda rikedom, som försynen slösat på dem — förutom skulder förstås. Och barn är ett kapital, som i många fall ger god ränta, fast det dröjer så länge, så länge, innan den kan gottgöras, så man understundom ganska bokstavligt kan tala om att »kon kan dö medan gräset växer». Barn i lämpligt antal är obestridligen en välsignelse, men medan de äro små, kan den ofta vara betungande. Men vad är en familj utan barn? Fattig och arm — om den än sedan är aldrig så rik.

Deras jämnåriga, som där hemma levt arbetets tunga vardag på en mager och stenig torva, som troget gjort hårda dagsverken för ett torftigt bröd, som jämte slitet och släpet kanske också haft svåra sorger, och nu ändå hade fattigdomen kvar som objuden gäst i stugan — de gjorde understundom jämförelser. Vad lönade det mödan här hemma, tänkte mången, när man där ute i Amerika, vid livets middagsålder, kunde vara så förmögen, att man kunde resa hem igen, och sätta sig till och leva gott på pengar? Här hemma såg man aldrig till sådant, menade man. Måhända ha de slitit hårt; men de ha i alla fall inte farit värre än vi, fortsatte man betraktelsen. De se heller inte ut att ha hanterats hårt av livet — skinande av hälsa, och med yppig habit. Det är annat än vi trälmärkta slavar. Vilka hade varit mera förtjänta av en liten dusör av livet än vi... än vi... resonerade mången så sant, så sant. Och så slutade jämförelsen med en litania över det orättvisa livet — det finns ingen rättvisa i världen, ty eljes kunde ej lyckans hävor falla så slumpvis...

Men just då kunde det komma som ett solskensblänk från barnen — det var liksom försynen ropat: ni ha ju barnen! Ja, visst hade man barnen, det var då så visst och sant. Och det kunde hända, att missmodet skingrades som en skugga för ett knippe glittrande solstrålar. Kanske man knöt näven hårdare om spett och ärder för att de, barnen, skulle få det bättre. Det var ett hopp — ett evigt liv, barnen. De skulle föra ens verk vidare; de skulle taga vid, när man på allvar blev tröttkörd i livets kamp. Och måhända skulle försynen ordna det så, att barnen skulle giva lön för mödan på ålderns dar. Försynen, ja! För det fanns väl ändå någon, som styrde det hela — och man bävade för ordet Gud. Och törhända, att barnen skulle lyckas bättre på livets lotteri... Och förresten, inte hade man det så dåligt heller. Man redde ju sig. Och inte var arbetet »te tynges» — nej, det var en riktig lek. Man hade hälsan, fick dväljas bland de sina och glädjas bland dem — ja, när det kom till kritan, hade man det riktigt bra, så vad det anbelangar... blev summan av överläggningen till sist.

Och hade inte Erik och Astrid sagt:

— Vi nästan avundas er barnen...

Ty själva hade de, såsom en spjuver anmärkte, »nog inte haft ti' mä sånt där ute i den fina världen». De hade inga barn. Och då de nu sågo sina jämnårigas glädje över »ungarna» kände de sig fattiga i all sin rikedom...

— — —

De, som icke hade möjlighet att bjuda de i byn nyinflyttade, kommo personligen för att med »herrsskapet» få prata om anhängare där borta.

Så en dag kom gumman Sarkata och sporde om sin son Janarius. Han hade varit i dollarlandet i femton år, och det hade varit på tal om att han skulle komma hem. Han hade skrivit, att han skulle sälja det han hade och komma snart. Men sen hade han icke hörts av; och efter Olas bortgång funderade Sarkata, om inte hennes Janarius kunde bli hennes stöd och tröst.

De kände honom och kunde lämna mycket tråkiga underrättelser till den gamla gumman. Han hade nämligen kort tid innan de själva reste gjort sig i ordning för att fara hem till sin gamla mor. Han hade flera koffertar packade och nerfraktade till båten. Att han också var ägare till en rätt ansenlig penningssumma, höll Erik Blad för givet. De båda voro gamla bekanta och hade sällskapet strax innan han reste. Men han var begiven på rusdrycker, Janarius, det var hans fel... och det blev hans olycka. Ty han hade blivit ihjälslagen under ett rus och sedan slängd i Newyorks hamn. Där flöt han upp, och då var hans egendom stulen — plånboken var borta och koffertarna uppbrutna, länsade och tomma.

Och med en god skänk, men med grämsens tårar i sina ögon vandrade Sarkata bort till fattighuset, där hon hamnat efter Olas död.

— — —

När sommarvädret kom och vägarna voro farbara, åkte Erik och Astrid i bil runt södra Sverge för att se sig om i sitt hemland. Och i en stad stötte man på gatan helt hux flux på en av Astrids intimaste ungdomsvänner. Greta hette hon. Hon bodde i en anskrämlig vindskupa tre trappor upp, där det luktade gammalt

och instängt. Möblerna inskränkte sig till en säng och en kommod av packlådor, som det föreföll. Smutsigt och eländigt, grått och tråkigt var allt, möbler, tak, väggar och golv. Och hon själv, den ömkansvärda! Hon, som i ungdomen varit den allra vackraste människoblomma! Nu var hon slocknad, lumpig och trasig. Minnet från ungdomstiden, väckt av en blid och vänlig stämna, kunde visserligen ännu få hennes kinder i glöd och tända en nyans av en för länge sedan bedagad och förgången skönhet, men eljes hade hon sprakat, flammat och brunnit ned...

Men även i det trista rummet fanns en prydnad. Det var en väggbonad, som var fäst på väggens schaskiga tapet. Dess text skrek ut, i grälla färger det, som tydligen varit ungdomsvännens evangelium. Där stod:

»Kärlek strör rosor på livets stig...»

Som ett livets hån, som ett gissel, som en blodig satir stod den skylten på väggen...

— För oss, Erik, har kärlek strött rosor på livets stig, men inte för henne... viskade Astrid, då bilen susade ut ur staden på väg till Bergbyn.

XII.

VIND I SEGLEN.

De sista åren hade varit händelserika i byns historia. Ett nytt rörligt liv hade brusat in, sedan järnvägen blivit färdig. Det fridfulla stället bredvid, där stationen förlagts, hade med ens förvandlats till en tummelplats för varjehandas uppköpare. De kommo som gråkatter; ingen visste varifrån, och överbjodo varann, utan att ändå betala för mycket för böndernas varor. Förmålligast var det sådana, som gjorde affärer i trä, men det fanns även de, som kursade med kalvar, smör och lump. För mer eller mindre fabulösa småsummor tillskansade de sig vackra skogar, det var ett avverkande och körande, så att det såg ut, som om rubb och stubb i byn realiserades på konkursauktion. Kontanter flöto visserligen in i byn, som en störtflod kastar fräsande vatten utför en brant; men trots välståndet, som detta förde med sig, kändes det ändå som om byn höll på att arma ut sig...

Näringslivets faktiska uppsving i byn var också skönjbart på Bergbyns gjuteri och mekaniska verkstad. Där var det livligt som aldrig förr. De bättre kommunikationerna hade fört högkonjunkturer med sig. Beställningar strömmade in med varje post — det var omöjligt att åtaga sig alla, man fick välja ut dem, som voro mest lönande. Man fick utöka och bygga till varje halvår; arbetsstyrkan bestod nu av en trettiofem man.

Fader Järn arbetade vid städet som vanligt — precis som om ingenting hänt. Den klingande rytmen var honom för kär, för att han skulle kunna trivas den förutan. Affärerna gick han också som vanligt upp i på fristunder, men de hade nu blivit så invecklade och vidlyftiga, att han inte riktigt kunde överblicka och begripa dem. Där var Rut och Nils mera hemma; deras krafter tarvades för det värvet. Nils var också den tekniska talangen, som blivit en god motor för rörelsen. Och Jödde hade sitt oförbränneliga humör i behåll, vilket var av stor betydelse för driften i fabriken. På grund av den äkta hantverksandan, han ägde, ville han inte heta verkmästare utan verkgesäll, vilket han också kallades.

Och det märkliga med Jödde hade skett, att han nu alldeles lagt bort sina »perioder»! Ansvar förpliktar. Sedan Jödde genom sitt arv blivit delägare i rörelsen och fått en ansvarsfull ställning hade han blivit absolutist — både han och Nils togo aktiv del i en nybildad nykterhetsförenings arbete. Förutom denna förpliktelse, — som han aldrig tänkt på då han var löskekarl — hade det även varit något annat, som liksom mobiliserat hans förnuft och hederskänsla att avstå från alla »starksaker». Det var en viss sympati i ett par glimmande ögon — ja, skola vi avslöja honom riktigt, kan det sägas, att den buffeln Jödde gick och var kär som en klockarkatt längst in i sitt hjärta.

Jödde kunde »velka» arbetarna. Med sina lustigheter och trevliga infall fick han alla med sig. Envar tyckte det var roligt att göra det mesta och bästa möjliga. Aldrig var Jödde sur i sinnet. Vid svåra situationer

kunde han nästan göra underverk när det gällde att få beställningar färdiga i bestämd tid, när kanske både Nils och Järn uppgivit hoppet. Men han arbetade också själv och var nu obestridligen värst, sedan åldern börjat taga ut en smula av sin rätt hos fader Järn.

Fader Järn hade segrat — det var ofrånkomligt. »Byns väckarklocka» skötte visserligen icke numer sin tjänst efter namnet såsom förr, men den hade i gengäld blivit något stort, något att räkna med.

Den tråkiga historien om hyttpredikan var väl nu begraven i glömska — utom hos Järn själv. Den kom för honom i ensamma stunder. Och det var särskilt den här texten, han nu tänkte på: »I skolen icke sätta edert hopp till ovissa rikedomar, utan vara givmilda och gärna dela med eder...» Sanningen i dessa skrifterns ord om ovissa rikedomar hade han liksom själv upplevt, lärt sig att till fullo förstå, då rörelsen var på fallrepet. Och han hade icke glömt den sanningen, fastän motgången som genom ett under vänts i medgång och rörelsen nu gick framåt med stormsteg dag för dag. Den sista utvecklingen var elektrisk kraft och lyse samt en hel del moderna maskiner.

Han hade känt sig litet trött den sista tiden. Det oroade honom. Ty hur trött av hårt arbete han eljes varit i sin dag, hade han alltid känt sig stark efter endast några timmars sömn. Men nu gick det inte så bra att sova bort tröttheten. Den hängde envist vid — vad det nu berodde på? Inte ville han själv gärna skylla på åren — han var ju inte så lastgammal — och inte heller på det hårda arbetet.

När han så var i staden en dag, gick han upp till en doktor. Det var första gången i sitt liv, han besökt en sådan; hans hälsa hade aldrig förr mankerat. Det var ju inte värre nu heller, än att han kunde vara med bland de friska, men ändå... Självt var han liksom generad för sitt läkarebesök — den som alltid haft hälsans gudagåva till skänks som en naturlig sak, reagerar omedvetet inför läkare, sjukhus och medicin. Den ende för vilken han omtalade detta sitt besök, var Jödde.

— Nå, sa Jödde, va sa Gullkull?

— Ja han, han sa ja skulle vila... vila... Då kan han sä... Men inte kan en vila när en har så möcke å göra... inte...

XIII.

INVIGNINGSGILLET.

Sommaren stod grön och skön — och mor Lenas forna stuga stod färdig. Den glänste och sken både utan och innan. Hantverkarna hade plockat ihop sina verktyg, fått sina rundliga slantar och gett sig av. Och man hade dragit en suck av välbehag för att man äntligen slapp dem.

Högtidsklädda samlades allt folket i byn hos herrskapet Blad till ett rungande gille. Nu skulle byborna få beskåda det nya hemmets härlighet, och dessutom var det minsann icke för snart, att Blads nu bjöd igen efter allt kalasande, de varit med om i byn. Hos så gott som varenda en hade de gästtat. Att samtliga byns invånare fick vara med på det nya hemmets invigningsgille syntes helt naturligt.

Och man hade aldrig sett maken till storslagen glans och prakt. Nu fick man se det med egna ögon...

— En blir bländad söm i ett slott... ett rektegt sago-slott...

— En blir dä ja, kära hjärtanes... Bländad ja... Dä va just va ja ble... Ja harvelien, en borde skäms ögona ur sej för å nämna dä, men sant ä dä liaväl... Ja jöstanes, kan en tänk sej... ja feck dändimpen när ja klev in här... ja va borta e lång stunn... va ja...

Men förjodinggo blir han int olöckli om han sär att... hör 'an dä va...

Så kacklades det inne i herrummet, där nu mest fruntimmer voro församlade. De ägnade sin hejdlösa beundran åt hela hemmet, men förnämligast åt det rummets svällande möbler av äkta buffeloxskinn. De sjönko ner i de låga och mjuka fåtöljerna och hisnade inför det hiskliga priset, som någon beskäftig gumma kunde meddela. Och man kände sig som i ett paradys. Precis så där hade envar i sitt stilla sinne föreställt sig, att det skulle kännas där uppe i himmelen — när det nu bara bleve deras tur att slippa in där. Tänk, det hördes ju inte, när man gick på mjuka brysselmattor i glada men dämpade färger! Och där det inte fanns sådana mattor, var det som att dansa på is över skinande korkmattsgolv, som man kunde spegla sig uti. Detta gick för övrigt för sig litet varstans, ty där det händelsevis ej fanns prydligt inramat spegelglas, kunde man ändå se sitt kanske ej så snygga konterfej i blankpolerade möbler och som »rent postelin» lackerade dörrar.

Men medan gummorna hisnade i enrum inför den »vackelek å ståt dä ändå fanns te i värta», tydde gubbarna sig samman till karlaprat. De hade mycket att tala om de ock; det var om väderlek och gröda, olycks-tillbud och slagsmål. Dessutom var ju Jödde med, och han skaffade sig alltid många lyssnare till sina dråpliga inpass och befängda historier. Han var som en aristokrat bland de övriga, Jödde. Hans bruna ögon sprakade och flammade som en gnisthärd; reslig var han och mörklockig. Det såg ut, som om den intensiva solbrännan från hans gesällvandrings år ännu satt kvar, ty han

var brunhyad som en zigenare. Han hörde till den sortens folk, som icke åldras i brådrasket; han var lika dan nu som för tio år sedan, både till kropp och sinne-lag. Han var bister i minen, men kvinnfolk påstodo ändå att han var vacker när han log. Han var senig och kvick och stark — ja, kors för sju hundra vad han var stark!

Men trots väderleken och olyckstillbudet och historierna, kommo gubbarna rätt vad det var i sitt resomang in på kapitlet om utkomstmöjligheterna här och i Amerika — ty Jödde hade, såsom den utpräglade kanalje han var, smitit i väg dit där flickorna funnos. Det var naturligtvis välmågan och yppigheten man såg omkring sig, som gav anledning därtill. Och man var ense i att berömma landet där borta i väster, där så många hade skaffat sig rikedom på ett, som det såg ut, så lättvindigt sätt. Som nu Erik och Astrid Blad! När såg man sådant i Sverge? frågade man sig. Erik Blad deltog själv i samtalet.

— Det är nog sant, att det inte är så gnidigt där borta som här i vissa fall. Men måntro, det är allt bra många som har misslyckats och gått under där också liksom här, fast man sällan får höra något om dem. Här i Sverge får man bara se och höra talas om de som lyckas. Det är minsann inte alla, det går så galant för, smålog han.

— Att dä ä många som misslyckas där borta, dä kan ja intyga, påstod fader Järn tvärsäkert, under det de andra småmysande sågo på varandra, ty det syntes tydligt, att de drogo sig till minnes smedens dråpeliga resa till U. S. A., vilken man vid så många tillfällen

haft så mycket jubel åt. Då Järn såg det dolda hånmysandet i deras ögon, fortsatte han: Ja, ja tänker inte precis bara på mej själv nu. För ja kom ju dit i ogynnsom tid å for hem just som då ändrade sej till då bättre. Kanske om ja vatt kvar då, att även ja tatt mej fram? Då vet ingen, hä hä... Men ja tänker närmast nu på en kamrat ja träffade där inne, som blett en redi usling. Då kanske han blett om han än vatt här, då väl trolit, för då som från början är ämnat till skrot, då blir allri klingande metall. Lövengren hette han. Å mej ville han skjuta inne i Amerika. Sen dess har ja inte sport han. Men nu så ja i tidningen i da, att han blett tagen på bar gärning när han stal guldplomber i munnen på liken i ett bårhus...

— Ja jästra, nog kan då gå bakut för folk där borta även...

— Jajamensann... jajamensann...

— Men, för all del, och det är det viktigaste: *man bör våga ett tärningskast i livet...* Å då är många, som varit riktiga odågor här, som, när de kommit dit bort, anfäktas av förvärvsbegär och ansvarskänsla och bli duktiga människor...

När fader Järn strax därpå gick ut ett slag, sade Erik Blad

— Och nog kan man skapa sig en bra ställning även här i Sverige...

— Åja, då tör allt hända går för nån, drog bönderna sig på det.

— Ja, för somliga går det bra, andra reder sig och somliga misslyckas både här och där borta... Och att

man kan bli rik även i Sverige är Järn ett påtagligt bevis för...

— Jaa, då förstås ju, men...

— Ja på det behöver man minsann varken dra eller ha några men, småskrattade Erik Blad. Ni vet ju alla, att Järn har det gott ställt. Därför kan det väl knappast anses ogrannlaga att tala om vad man får reda på i vilken bank som helst. Då jag var på banken, rogade det mig nämligen att fråga, hur mycket han kan anses vara solid för. Och jag blev verkligen något överrumplad då det svarades:

— Han är »värd» minst 200,000 kronor.

— Å jäken, ä smesaten så riker... utstötte man gemensamt i häpenheten.

— — —

Sen blev det sväng på kalaset. Man åt och drack och pratade i flera timmar. Det var tydligt, att det nya herrskapet i byn skulle vara värst även ifråga om ett gott bord. Själva kalas-Lena kände inte ens till hälften av de många märkliga rätterna, som bjöds. Och man tog för sig av läckerheten, ty eljes var det minsann inte gille i byn för ofta.

Det var äkta amerikanskt, att vara värst i allt, som framgiök av Erik och Astrid Blad. Men denna anda inskränkte sig hos dem att endast omfatta goda sidor, påstod man, och icke utan skäl. Ty det låg ingen vrå-kighet över värdfolket. Ingen misstuckte på att det var gästvänligt och betalade bra till dem, som gjorde något arbete.

På kvällen stod månen full och blank. Den sträckte

en glittrande spång över sjövikens och kastade fantastiska reflexer på tuvorna och träden i Vår Herres hage, där ungdomen lekte med liv och lust. Där var Nils och Inez och alla byns pojkar och flickor. Ungdomen hade börjat rasa mellan rätterna på kalaset och sedan, när det slutat, dansat ut i hagen, där kornknarren och änderna sekunderade den lustiga låten och svängen...

Och för att låta minnena spela i sommarkvällen vandrade Erik och Astrid Blad ut i Vår Herres hage, varifrån de från för länge sedan flydda somrar hade så många hägkomster. Där var en stämning av andakt, som kom deras »väsens musik att lösas och strömma rent», såsom en diktare sjunger.

Då de vandra fram i den lummiga grönskan, tycktes det dem, att varje blomma och strå hade ett vänligt ord att säga dem; trädens kronor mumlade liksom för den svala aftonvinden en stilla hälsning till dem »från då»...

»In i snåren av björkar och alar och hassel
var det viskande snack, det var tassel och tassel
bland de skymmande skuggorna där,
det var ras, det var lek över stockar och stenar,
det var kutter och smek under lummiga grenar
— vill du ha mig, så har du mig här!

Över bygden låg tindrande stjärnfager natten,
det låg glimtande sken över skvalpande vatten
i den lövskogsbekransade sjön,
det kom doft ifrån klöverna på blommande vallar
och från kådiga kottar på granar och tallar,
som beskuggade kullarnas krön.»

Och se där ner vid sjöstranden!

Där syntes ett älskande par som ett silhuettklipp i månskenet. Det satt på en sten eller tuva och såg utåt sjön, där landskapets konturer ömsom skymdes av mörker, ömsom belystes svagt av månens strålar. De brötos ibland av ett irrande strömoln på himmelen, men blänkte ånyo...

Det var den undrens tid, då allt levande tyr sig samman i kärlek... då man tycker, att jorden är ett nog så bra ställe att finnas till på...

Erik och Astrid Blad satte sig ner på en sten, där de vilat förr, för över två decennier sedan. Ja, det var då... Och vid minnet därav tycktes stenen riktigt mjuk och varm att sitta på.

Nu flöt månskenet skarpt över paret nere vid sjön. Man såg de båda så tydligt... och hörde deras viskningar... Se, nu kramade han henne! Nu kysste han henne! Och nu...

— Det är sig likt än i dag i Vår Herres hage... som förr... viskade Astrid. Samma poesi och drömfyllda luft...

— Ja, livet är sig alltid likt... Det är en ständig återupprepning... Det är bara personerna som växla... För tjugo år sen gick vi här i drömfyllda nätter efter dans och lek... Nu går här andra... Men ändå är hagen och poesin densamma...

Om en stund kommo de två nere ifrån sjön och gingo förbi arm i arm. Flickan var fasligt tillrufsad i håret. Hatten bar hon i handen, och hon gnolade på en visstump... Man satt stilla för att icke störa med sin

närvaro. Då paret var mitt för sade hon lågmält till honom:

— Tror du far har begripit att det skall bli du och jag?...

— Åhja, han ä inte så dum...

Det var Jödde och Rut.

XIV.

FÄRDIGT.

Sommaren gick och hösten kom — med regnblask och dyvåta vägar. Det regnade i dagar och nätter, ja i veckor. Den dävna och tråkiga stämningen ute smög sig inom dörren i varje stuga; och inte nog med det, utan den lade sig också som en tung mara på människors sinnen...

I den skinande stugan nere vid sjön, som förut varit mor Lenas, satt Blads handfallna och visste inte någon levandes råd att kunna få tiden att gå. Båda tyckte nu det var så erbarmligt tråkigt, fast ingen sade något därom. Man gick och led var för sig, man hoppades att det skulle bli »bättre dag för dag», men ingalunda...

Nu gick det icke ens att hitta på en krok att slå upp någonstans. Allt var klappat och klart och bonat och skinande — och *färdigt*. Vad skulle man ta sig till? Man satt där och glodde på grannlåten och på varann — och tyckte det var gräsligt, så gräslöst outhärdligt, men teg och led. Om man ändå hade haft något att göra! Men vad skulle man lägga händerna på nu, när allt var färdigt, och man inrättat sig på att sitta och leva på pengar? Och i detta eländiga väglag gick det ju icke heller gärna att åka ifrån tråkig-

heten i bil. Förresten hade man ledsnat på det också — man hade ju farit och flackat hela sommaren, så man nu inte ens gitte titta åt bilen...

Det hade varit en så härlig tid, när man byggt och ordnat med stugan, haft hantverkarna att resonera med för att få allt så trevligt som möjligt; när man planterat och donat i trädgården; köpt bohag och styrt med rummens propra utstyrsel; när man gått runt på kalaser i byn och kalasat igen; när man ständigt hörde sig lovprisad för rundligt tillmätta slantar; när det steg emot en ett stilla mummel av stor beundran för rikedom och prakt; och när man var så hänförd själv av sitt nya, härliga hem — det som varit målet för de långa och många årens kamp där borta. Men nu — nu var allting *färdigt!* Det ordet var förskräckligt — det var som en dödsdom. Och var det icke också just en dödsdom? När något är riktigt färdigt vidtar tillbakagången — förfallet — förintelsen — döden...

De två hade städse där borta i Amerika varit i oavbruten verksamhet. Deras rastlösa möda hade blivit deras rätta jag. Därför kände de sig nu perplexa av att icke spela någon roll i livets teaterstycke. Nu hade ju berusningen över hembygden dunstat bort i och med höstvädret, och bybornas beundran hade liksom flyktat den med — folk hade resignerat inför faktum, att det i alla fall fanns sådan ståt och slika goddagsmänniskor till i världen. Nu var det så naturligt att de, som hade så gott om råd, skulle betala mera än andra för allting, vara gästvänliga och bjuda — det sade sig själv, tyckte man. Och de hade då bjudit, så att de ledsnat på det,

så att de befarade att göra sig löjliga för det. De hade bjudit envar, till och med fattighjonen, på bilskjuts och förtäring. Och släktingar hade man hulpit. Ett slikt slösande med pengar och bjudningar slök summor; inte småsummor, utan ganska betydande belopp. Förmögenheten smallt visserligen icke oroväckande, men ändock mera än vad deras utpräglat ekonomiska sinnelag ville tillåta.

Och nu var det *färdigt!*

— Om vi ändå hade något barn att syssla med... klagade hon.

— Du säger något... du säger något... suckade han.

Det stilla lugna livet i byn höll på att göra dem vimmelkantiga. De, som så länge varit mitt upp i kampen, mitt upp i livets brus — de kunde icke finna sig till rätta i detta monotona, fridfulla lugn. Det var visserligen skönt att för en tid komma bort ifrån det trötande Amerikalivet, men sedan... De hade förut haft en sådan arbetsglädje, att kampen för dem blivit en fest, en glädje, en rekreation, som de ej kunde trivas förutan. Att säga farväl till verksamheten, då man ännu var frisk och stark, och sätta sig till och leva på pengar som annat uttröttat, gammalt folk — det var ej lyckligt för dem. Ty dådlösheten tröttar även den...

Och en mulen dag grät Astrid, och efter enträgna uppmaningar tog hon bladet från munnen och sade:

— Erik! Jag har gått och dragit på det länge nog, ty jag har skämts för att säga det, men nu måste jag. Jag förgås här i detta dödande, fridfulla lugn, jag kan inte uthärda längre... Och jag har sett, att du också verkat nedstämd en tid?... Är det inte så?

— Ja det är inte utan, att jag också känt det litet enformigt på sistone. Man har ju ingenting att göra och ägna sej åt... Ända sen vi fick vårt hem färdigt här, så har jag känt det outhärdligt...

— *Färdigt*, ja! Tänk vad de är lyckliga här i livet, som aldrig få sitt hem riktigt *färdigt*, du Erik!

— Ja det har du rätt i... För innan vi fick vår stuga färdig, så var jag *så* hänförd av den... men sedan... sedan...

— — —
Kort tid därefter realiserades hela härligheten för en spottstyver: stugan, möblerna, husgerådet, bilen, motorbåten — ja, allt gick bort under klubban. Herrskapet Blads reste åter bort över Atlanten, dit, där livet pulserar... De åkte första klass båt, liksom då de kommo, så det var stor skillnad mot då de första gången »gingo över». Och de reste för att troligen aldrig mera komma åter. Ty det var ju så olika här hemma, mot vad de tänkt sig — åren hade tagit ut sin rätt, gjort allt gammalt och dystert, tyckte de. Det var endast i Vår Herres hage, det var sig likt. De kära, som man velat glädja, hade ju gått bort, de fanns ej mera... Det var inte detsamma som i ungdomens år. Ty ingen kunde ersätta dem, som nu voro döda...

»Lilla mor,
ej jag tror
din like här på jorden bor...»

klang det i deras öron, då de med tårglänsande blick vände hembygden ryggen.

Och en fundersamt lagd bonde sade:

— Dä makvaditt, å så evia besönnelitt... För om di än va allri så rika, så kan en tydligt si att di va rotlösa... rotlösa...

— — —
Men det lugna livet i en småländsk liten by låter icke rubba sig därför att dess forna söner och döttrar komma och gå igen om en tid — om de än väckt aldrig så stort uppseende. Bergbyn var efter herrskapet Blads bortresa som förut, allt gick där i sitt »gamle söl». Livet i byn kom inte ur gängorna så lätt...

Mor Lenas propra stuga hade fader Järn köpt för fem tusen och några hundra. Stora delar av möblemanget hade även gått till samma köpare för relativt små slantar. Han behövde ständigt nya hus och utrymme för sin rörelse. Nu var den nya tillökningen av egendomen gjord med tanke på att barnen måhända snart ville hava egna bostäder. Ja, så såg det ut — och Järn var en framsynt man. Och det hade ju blivit ett billigt pris, ett riktigt rampris.

En afton satt fader Järn som vanligt på sitt kontor. Men han arbetade inte som eljes, han kunde inte göra något denna kväll — han satt i tankar...

Han hade känt sig så underlig den sista tiden, och folk sade att han åldrats. Han hade också blivit så stormrik på sistone. De kände icke riktigt igen den hårda näven från förr, fastän klangen från smedjan ljöd dagligen vid hans städ. Men det var ej riktigt samma muntra och klingande rytm som då den var »byns väckarklocka». Nu hade »väckarklockan» liksom sackat av och kommit en smula efter i takten...

Han erinrade sig den tiden — och det blänkte som

i eldskrift några ord från den i sorglig åminnelse ännu bevarade hyttpredikan. Det var orden:

— *I skolen icke sätta edert hopp till ovissa rikedomar utan till Gud, och I skolen vara givmilda och gärna dela med eder...*

Ja, inte satte han nu sitt hopp till ovissa rikedomar, det var då visst och sant... Det var förstås roligt att veta, att barnen hade det bra, men för hans egen del hade rikedomerna blivit strunt nu, inget av värde. Han kunde förstås behålla den, om så var meningen, men han skulle också kunna mista den utan större sorg — trodde han.

Men hur var det med det där att vara givmild och gärna dela med sig?

Ja, hade han inte i sin dag allt för mycket dragit till sin egen stack... bara tänkt på det timliga... detta jordiska? Hade icke hans strävan städse varit att värna om sitt eget... att själv få så mycket som möjligt av pengar och ägodelar?... Och inte hade han tänkt på de andra, sina medmänniskor... inte hade han varit givmild!... Det förstås, han hade betalat så mycket som andra till sina arbetare och väl det... Men ändå...

Och där han satt vid skrivbordet och såg ner på sin ställning — såg han med ens i en vision sina redliga arbetare, som troget strävat och slitet i tunga år... Vilka borde man väl dela med sig åt, om ej till dem? sporde han sig. Ja, han skulle... han skulle vid lämpligt tillfälle ge dem ett tack, en handtryckning för deras osparda möda... Innan han slutade och lämnade rörelsen i andra händer, skulle det ske, det var då säkert...

Kanske förresten det vore lämpligt på födelsedagen nu om en månad... Det vore allt bäst så...

Men det var märkvärdigt — han kände sig så underlig till sinnet och rent kroppsligt. Han hade svårt för att andas... det var nästan omöjligt att få luft... Ja, man visste ju inte vad som kunde inträffa... läkaren hade sett så allvarlig ut, då han talat om att vila... vila... Han drog på ordet... vila... nu kände han, att det var nog det han behövde... Kanske det vore bäst att skriva en rad... ett utkast till bestämmelse om, hur det skulle bli...

Han tog fram ett papper, fick tag i en blyerts och skrev — — —

Ute stod natten kylig och klar...

Nere ifrån den ståtliga villan vid sjön kommo två par, fyra nattvandrare, som livligt pratade och skratade. Det var Nils och Inez, Jödde och Rut. De hade under kvällen haft en liten siesta ner i villan. Och då de fingo se det lysa från kontoret, sade Nils:

— Sir ni gubben sitter oppe än!

— Sån jäkel te å va ihärdig... han som behövde vila... sa Jödde.

— Vi går till honom alla fyra och muntrar upp honom och talar om för honom hur det skall bli...

— Det gör vi minsann...

»Inga sorger än i våra sinnen bo,
hoppet är vår vän...»

sjöng Nils högljutt.

— Nej men väck inte hela huset du Nils, tystade Inez.

— Ja tyst, tyst, du ska tänka att det är mitt i natten, sade Rut.

Men karlarna stormade ändå in på kontoret under glam och sång och med armen om sina flickor. Man hade haft roligt under kvällen och varken Jödde eller Nils voro några tunguser — man var ännu hejdlöst glad. Det var som om det brusande och friska livet dansade in på kontoret i och med den kyliga nattluften och de två jublande paren... Ja, det var som ett livets vaktombyte... .

— Hej du farsgubbe! Här är vi, men var är du, ja, var är du... sjöng Nils och svängde om med Inez i en virvlande sväng på kontorsgolvet.

Men vad? — — *Han* satt orörlig vid skrivbordet med ett papper framför sig och en penna i handen! — Det spred sig ett allvarsdrag över de inträdande, deras munterhet flyktade för dödens allvar... *Han* vid skrivbordet hörde intet, såg intet och kunde ej besmittas av de ungas glädje... På papperet framför sig hade han skrivit med darrande hand och måst avbryta innan sista ordet var färdigskrivet:

»Giv 2,000 till de äldre och 1,000 till de yngre av var och en av våra arb...»

Och så blev det. Man var nu som eljes mån om att det skulle bli efter *hans* vilja.

När personalen fick sin del, sade en av de gamla arbetarna med tårar i ögonen:

— *Järn hette han och hård var han — men god...*

SLUT.

INNEHÅLL.

FÖRSTA DELEN.

	Sid.
I. Före färden	7
II. En syn	12
III. På väg till U. S. A.	17
IV. I de stora möjligheternas land	26
V. På järnvägsbygge i urskogarna	32
VI. En bekant	41
VII. Hemlandstoner	49
VIII. Skräddarpojken	58
IX. Två brev	64
X. Ett möte	71
XI. »Kaffe och tårta är nog bra, men...»	79
XII. En snöplig hemfärd	86

ANDRA DELEN.

I. Byns väckarklocka	103
II. Medan åren gått	109
III. Hyttpredikan	114
IV. Ola Petter Post	128
V. En natt med tantalikval	135
VI. Jödde får ärva	139
VII. »En riktig karl»	145
VIII. Två skälmar	152
IX. Vem kommer?	159
X. »Han nöp mej allt ändå...»	167
XI. »Kärlek strör rosor på livets stig»	173
XII. Vind i seglen	181
XIII. Invigningsgillet	185
XIV. Färdigt	193

Sven Hennings år 1924
på förlaget utgivna debutbok
»Gesällen han vandrar...»
har av kritiken erhållit följande vackra lovord:

» — Det är i utstyrsel en vacker bok, och innehållet röjer god ton och talang i förening med ett gott och glatt humör — —»
(Sydsv. Dagbl.)

» — Verklighetsfärgen är påtaglig — — för varje berättelse i boken, som man läser, känner man, att en medmänniska kommit en närmare. — —»
(N. Växjö.-Bl.)

» — Utgör både roande läsning och ett bidrag till svensk kulturhistoria. Författaren berättar fängslande och underhållande med en ~~f~~tt stil. — —»
(Jönk. L. Tidn.)

»Folkklivsbilder, en del humoristiska och burleska, en del allvarliga. En tidsmålning, gjord med varsam och skicklig hand, som gör både sin mästare och modellerna heder.»
(N. F. R.)

»Berättelser och tidsskildringar från äldre och nyare tid — — — intressanta typer — — — ett visst kulturhistoriskt drag. Framställningen är roande och underhållande.»
(Gotl. Alleh.)

»Sven Henning är 'litterär' i sin berättarkonst. Hans historier ha novellens sirliga form. Hans målningssätt är utformat, tavlorna bli sådana som både roa och fylla en med andakt, allt efter deras skiftande innehåll. Och berättaren har ett vaket öga, en god penna.»
(Ref.)

» — — Där äro de gamla yrkesmännen, skickliga gesäller och mästare i alla fack. Sådana som voro välkomna till bondstugorna med nyheter, på en tid när det inte fanns telefon, järnväg eller tidningar ute i obygden. Det blev fest, när gesällen kom, han berättade om landskap han genomvandrat, att han ljög när det passade, det betydde ingenting. Det kunde ju vara sant. Han sjöng visor, sorgliga så att bondmororna gråto, och muntra, så att hela familjen skrattade. — — Det är trevliga bekantskaper läsaren får göra med folk, som snart nog inte mera finns till. — —»
(Nerikes-Tidn.)

Finnes att tillgå i alla boklädor och direkt från förlaget till pris av kr. 2:50.